

85/86

a

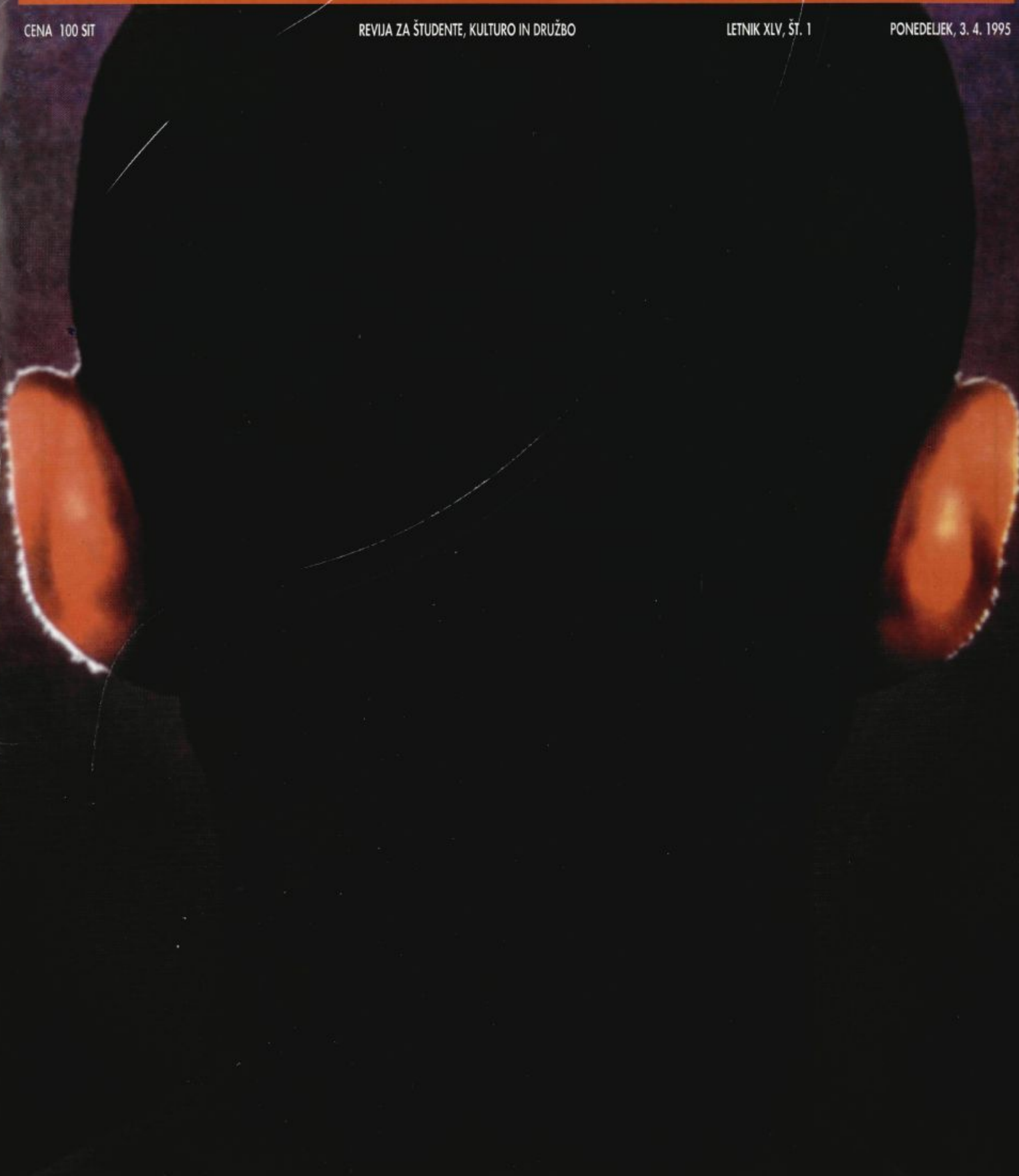
robuna

CENA 100 SIT

REVIJA ZA ŠTUDENTE, KULTURO IN DRUŽBO

LETNIK XLV, ŠT. 1

PONEDELJEK, 3. 4. 1995

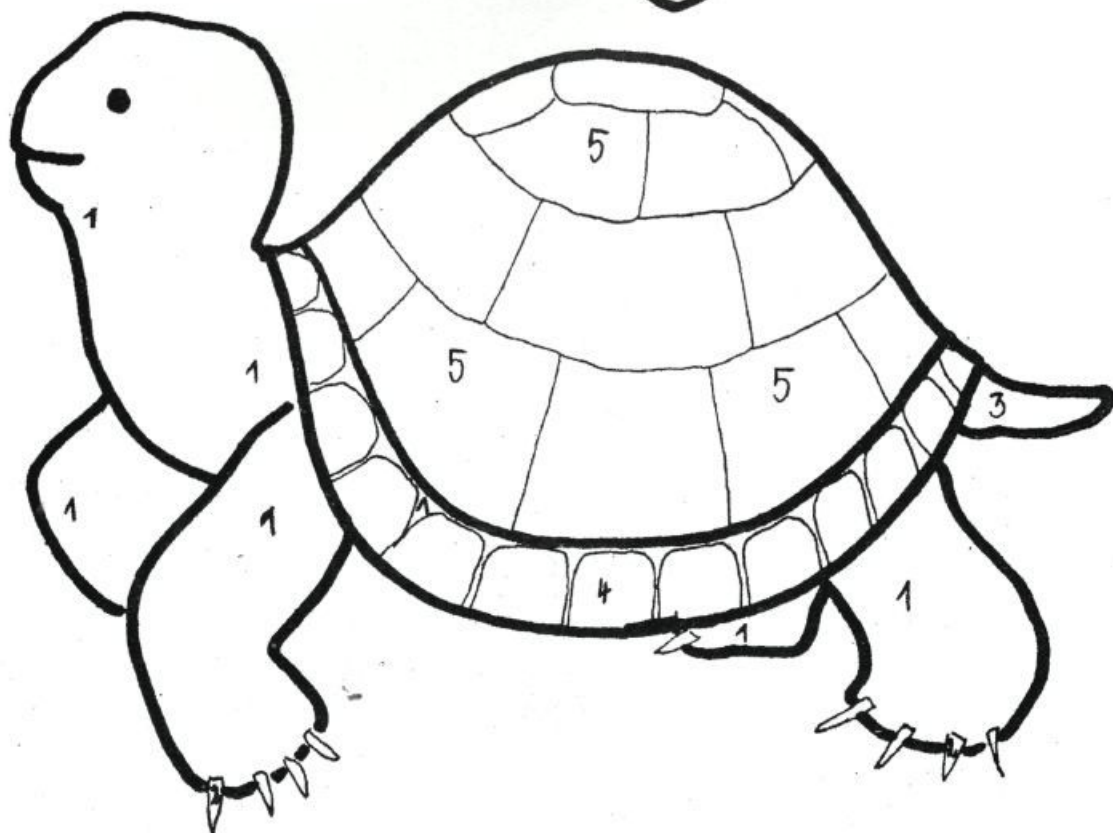
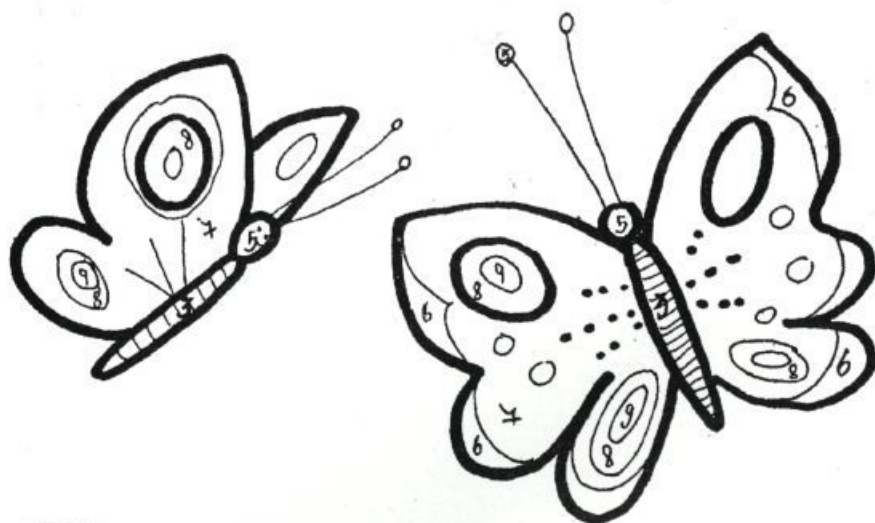

POBARVANKA

Pobarvaj kot zahtevajo številke:

- 1 - siva
- 2 - svetlo rjava
- 3 - temno rjava
- 4 - krem
- 5 - siva
- 6 - rumena
- 7 - oranžna
- 8 - rdeča
- 9 - vijolična

Barvice ustrezno ošilite z nožem ali šilčkom.

**Kupujte izdelke JATE,
KER NI DNEVA NAŠIH KOKOŠI BREZ
SOLATE.**

JATA! Ker mi nudimo kokošim največ.

Tribuna

Kersnikova 4,
61000 Ljubljana,
tel 131 7010,
fax 319 448

Glavni in odgovorni urednik:
Primož Zevnik

Organizacijski tajnik:
Robert Titan
Mitja Čampa

Družbeno-informativni sklop:
Mitja Čander

Kultura:
Aleš Šteger

Študentska problematika:
Marko Hercog

Od tu in tam:
Veseli Volk

Urednik fotografije:
Marko Hercog

Oblikovanje:
Nataša Novak

Lektorji:
Tina Verovnik,
Tina Zagernik,
Petra Tomažin

Naslovnica:
SLOVENEČ, d. o. o.

Prelom:
SLOVENEČ, d. o. o.

TRIBUNA JE ČLAN EJN
MEMBER OF A EUROPEAN
JOURNALISM NETWORK
PRAGUE, CZECH REPUBLIC

Prispevke lahko prinesete ali pošljete
na uredništvo ali na uradne ure
urednikov.

Izhaja vsak prvi ponedeljek v mesecu.
Cena 100 SIT, 15 ATS, 1,5 DEM, 1250 ITL

Tribuna je glasilo
ŠTUDENTSKE ORGANIZACIJE
UNIVERZE v Ljubljani

- DRUŽBENO INFORMATIVNI SKLOP
- 7 ČLOVEKOVA USODA JE LAHKO TUDI PREDMET STAVE ZA ZABAVO
- 8 KLINIKE POD UDAROM
- 10 ZAKAJ JE PROPADEL RIMSKI INPERIJ?
- 12 RESNICA NA ZATOŽNI KLOPI
- 14 BITI DRUGAČEN (2. DEL)
- 16 ARABSKI SVET
- 19 BERLUSCONI STORY
- 20 OBVLADATI NEOBVLADLJIVO, REŠITI NEREŠLJIVO
- 22 EVROPSKOST
- 23 RAČUNALNIŠKI PAKETI V SLOVENŠČINI, DA ALI NE?
- 25 FETIŠIST KAPUČINA (2. DEL)
- 26 FOTOSTRAN
- KULTURA
- 27 DOGODEK
- 28 PROZA
- 29 Z ZAHODNIMI OČMI
- 33 54 000 BESED
- 34 DUH PO KORPORATIVIZMU
- 35 REPLIKANTSKA MORILCA BUTTERENDFLY
- 36 LIRIK PARIŠKIH ULIC
- 37 LIZA
- 38 DRAGO TRŠAR
- 39 DEKLETA V PRVEM PLANU
- 40 PLOŠČE
- 41 KNJIGE
- ▲ ŠTUDENTSKA PROBLEMATIKA
- 42 ANKETA
- 43 PARLAMENTIRANJE
- 48 EXPERT JR.
- 49 UNIVERZIJADA
- 50 PEKKA
- 51 INFORMACIJE
- * OD TU IN TAM
- 54 POZNATE LJUBLJANO?
- 55 TRAČI
- 58 LJUDJE IN MI
- 59 UNIVERZALIJE
- 60 HUMORESKA ŠALE
- 61 NASVETI
- 62 HUMORESKA NAGRADNA KRIŽANKA

KAZALO

STRAN

4

Fragmenti
o Vitomilu

STRAN

9

Prekmurje

STRAN

17

Sanjati
San
Remo

STRAN

24

Kje so meje
Mika Tysona

STRAN

30

Taja
Vidmar -
direktorica
galerije EQURNA

STRAN

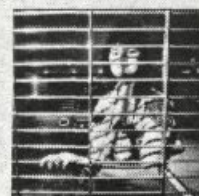
32

Kako je amerika ubila
mojo mladost...

Nacionalizacija
odžira kruh
študentom

STRAN

44

STRAN

56

Študenti -
bogataši
za zapahi

PETER ZOBEC

FRAGMENTI O VITOMILU

Vitomil Zupan: Zaris nekega portreta

Skoraj pol stoletja je že minilo /o, moj bog!/, odkar mi je prvič zabrnelo v ušesih ime Vitomil Zupan. Zazvenelo je prijetno, skladno, trdno. Še zdaleč pa ni bilo povezano z njegovim poklicem. V zgodbicah, ki sem jih slišal, je mimo mene prikoralakala figura iz ljubljanske chronique scandaleuse. (Te povestice so bile blage in še zdaleč ne tako razburljive kot tiste pozneje, ki so se kopičile, izmišljale in domišljale.) Pripovedovala jih je ena od mojih tet; njena domošljija pa ni zelo inventivno segala v salonska zakulisja (v tem je bila moja druga teta pravi čarodej), zato je bila zgodbica skromna.

Sukala se je okoli nekakših porok in bila zgodba z napako: dotični Vitomil je menda v zaporu, ker se je postavil na stran resolucije informbroja. Samosvoja in zanesljivo unikatna oznaka moje amatersko informirane sorodnice je spet samo še en majhen dokaz, kaj vse je žužnjalo in brenčalo okoli Vitomila Zupana.

Ko sva se spoznala, sem ga poznal le iz tetine pripovedi, vedel sem pa le, da je pisatelj (čeprav še skoraj ničesar ni objavil) in ugleden scenarist, saj nas je navdušilo njegovih "pet minut raja". Kdaj sva si segla v roke, če sva si "prvič" sploh kdaj - ne vem. Verjetno leta šestdeset. Predvsem pa sva si bila zoprna. Drug drugemu. In to zelo.

Mislím, da sem ga začel videvati v kavarni Union, ki je tedaj v svojih zadnjih vzdihljajih pestovala umetnike in podmetnike vseh vrst in navdihov, saj je pod njenimi velbi balerina cefrala pesniško zbirko mladega poeta, slikar je hvalil operno pevko, filmar dvoril harfistki z lalenimi lasmi, natakár je pa poleg pelinkovca, tedaj slavljene pijače, znal postreči tudi z literarnimi revijami, ki jih je imel spravljene za boemsko bratovščino.

Takrat se nikoli nisva zalotila pri istem omizju. Tudi nisem videl, da bi kjer koli sedel. Vedno je nekoga iskal: stopil je v kavarno zravnan, eleganten in domišljav. In odšel.

Prvič sva si segla v besedo na Vošnjakovi, v petem nadstropju v klubu, ki smo ga filmarji tedaj delili z novinarji in je bil ob večernih urah mnogim (če že ne vsem) naš drugi (včasih) tudi edini dom. (Bili so to časi redkih televizorjev - klub pa se je ponašal z njim.)

Najino prvo konverzacijo je krasila obojestranska arogantnost, ob poznejših srečanjih pa sva si izbrala najbolj klavirno obliko komunikacije: pozdravila sva se le, če se nama je ljubilo.

To bi verjetno trajalo v nedogled, saj niti on niti jaz nisva imela ne želje ne povoda, da bi se odnos kakor koli spremenil. (Pa se je moral.)

V začetku šestdesetih let, ko sem še osnovnošolsko taval skozi film (filmsko sem shodil že sredi petdesetih v Beogradu), se mi je v mladeniški neučakanosti zazdelo, da je učna doba že mimo in da bi moral že priplezati na vrtoglavo visoko lestvico slovenskega filma. (Kako prisrčna mladeniška zmeta!) Zato me je, užaljenega, premamila vabljliva ponudba

in sem za nekaj časa odbrzel na radio (saj z njim še danes z radostjo prešuštvujem) kot honorarni dramaturg. Večino svojega dela sem posvečal domači radijski igri in zato mi je moj urednik predlagal, naj obiščem Vitomila Zupana, ker je spreten in zelo uporaben pisec. Ljubezni vi šef se ni ravno klanjal nekaterim neljubeznim oblastnikom, tudi jih ni izzival, še manj pa tvegá. Zato me je njegov predlog presenetil. Vitomil Zupan ni bil prepovedan avtor, pa tudi ne ravno nezaželen, previdni arhangeli so se bolj bali njegove nepredvidnosti in če se je le dalo, so se ga izogibali. (Takrat, v šestdesetih.)

Do nove naloge sem v trenutku začutil vseenost. Pa le za hip. Preplavila me je radovednost, kljub temu, da sva se z Vitomilom Zupanom ignorirala, ali pa ravno zaradi tega.

Poklical sem ga po telefonu in ga prosil za sestanek. Pričakoval sem vse drugo kot gentlemansko povabilo na dom.

Napotil sem se v vilo doktorja Neubergerja, zdravnika, ki je med II. svetovno vojno v katakombah pod svojo hišo zdravil in skrival pregnane ilegalce.

Sprejela me je gospa Eva, hčerka znamenitega zdravnika, in me povabila v razsežno sobano, prijetno bivališče salonskega boema. Umirjeno estetiko meščanskega interiera je razvalovalo sodobno življenje. Nekdanji salon je postal pisa-

Medvojni zapiski (še ne objavljeni)

teljeva delavnica, sprejemnica, spalno bivališče in še kaj, toda kljub tej pohištveni zmedi je bilo čutiti okus in bivanjski stil obeh stanovančev.

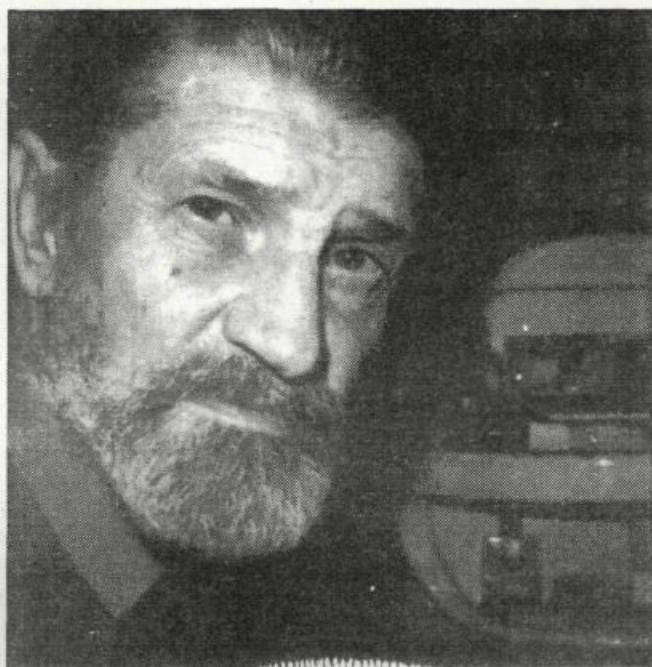
Takoj ko sem zagledal Vitomila Zupana, se mi je zdel popolnoma drugačen. Pred menoj je stal uglajen gospod, ki prijetno sprejema starega, dobrega znanca. Tako sem se tudi počutil. Kot da nikoli ni bilo blelih, neprijetnih srečanj. Najin pogovor se je razvejal od literature do filma in tako sva tudi lažje prišla do prve postaje najinega radijskega sodelovanja.

Gospa Eva je na mizo prinesla steklenico konjaka in pripomnila, da odhaja, da pa se ne bo poslovila, saj bom zagotovo še tukaj, ko se bo vrnila. In imela je prav. Ko pa sva se z Vitomilom poslovila, sva se zmenila, da mi bo (ko bo pač napisal) prinesel radijsko satiro o slovenski mednarodni filmariji.

Naslednji dan me je obiskala gospa Eva. Bil sem je vesel, toda začuden, čemu ta nepričakovan obisk, saj smo se komaj poznali. Prinesla mi je Vitomilovo radijsko igro, ki jo je napisal še isto noč po mojem obisku; na dušek sem jo prebral. Tako je bilo, kot sva se dogovorila. Tudi radijski kolegi so se strinjali z menoj. Napovedali smo snemanje in predvajanje, Igorja Pretnarja pa povabili za režiserja. Žal je bila to njegova edina radijska režija.

Ne da bi se kaj posebnega dogovarjala in določala sestanke, sva se z Vitomilom začela videvati skoraj vsak dan. Pri Neubergerjevih, v klubu ali pa v Turistu, poleti pod bohrotnimi kostanji, ko pa je Turistov vrt zasulo zlato listje, smo se preselili v bunker. (Tako smo imenovali bifeček na koncu vrta, radijsko-televizijsko-filmsko-literarni Sans-Souci).

V tistih dneh ali mesecih nas je na radiu obiskal kolega z varšavskega radia in nam pripovedoval o satiričnem programu, ki ga vodi. Takoj sem ga "začopatil" in ga prosil, naj mi pripravi radijski kolaž poljske satire. Obljubil mi je in dolg izpolnil, mi pa smo se tudi potrudili ter hitro in dobro pripravili oddajo; ta nas je vzpodbudila, da bi tudi pri nas naredili kaj podobnega. Snovali smo radijsko-gledališki kabaret, ki ga je mimogrede v kavarni krstil za Satirikon Sandi Čolnik. Radio nam je ponujal domicil, naglo sem zbral sodelavce in prvi tekst, ki naj bi bil magna carta nove komedijantske skupine, je napisal nadarjeni in nebrzdani Mirče Šušmel. Kot vedno - ni znal krotiti fantazije in besedilo ni bilo ne konca ne kraja. Kljub temu pa je bil dragocen kašipot, predvsem pa povod za iskrivo debato, ki se je razvnela ob prvem srečanju prihodnjih soustvarjalcev. Epilog je prihranil zase Vitomil. In prav je bilo tako: bil je poanta večera, čeprav je poanto, na katero so prisegali v tistih časih, sesul v prah in

Zadnja fotografije V. Zupana (še ne objavljeno)

v bleščeče govorjenem eseju razmišljal o sodobni satiri.

Takoj zatem smo zasegli bunker in se dogovorili, da bo prva predstava na Bellevueju z neposrednim radijskim prenosom. Okvir, v katerega bi vnesli besedila različnih avtorjev, naj bi pripravili Jane Kavčič (tudi režiser prvega večera), Janez Čuk in jaz, takrat še deviška televizija pa nam je odprla vrata in ponudila predstavitevno oddajo z Vitomilovim tekstom.

Na televiziji smo nastopili prav kmalu: jaz sem orisal koncept nastajajoče skupine, mladi igralci (med njimi tudi rosní Rifle) pa so v domišlijsko nakazanem dekorju Matjaža Deržaja bliskovito zavrteli Vitomilove satirične kaskade.

Z Janetom in Janezom smo se pognali v zadnje priprave in se veselili prepovedanega sadeža - kot otroci, ki pripravljajo nedolžno lumparijo. Ko je besedilo dozorelo, so nam na predvečer začetka vaj občutljivo rekli, da bi delo za nekaj časa preložili. Celo prosili so nas za razumevanje: bližajoče se volitve. Pričakovali smo prepoved, to pa je bila prošnja (vsaj izvenelo je tako). In tako je naše gledališče počasi skopnelo. Tisto, čemur smo takrat rekli volitve, je bilo mimo, jaz sem se od radia tudi že poslavljal, kolegi so šli po svojih poteh.

In s tem se je tudi končalo kratko sodelovanje z Vitomilom Zupanom, vzkliklo pa je prijateljstvo, začeto že v nekdanjem Neubergerjevem salonu.

Moje prijateljstvo z Vitomilom je spominjalo na nemirno sliko vrste ekagejev, med katerimi so bili daljši in manjši premori, stkano je bilo proti vsem pravilom klasične dramaturgije, bilo pa je trajno in zvesto, čeprav so včasih minili meseci, ko se nisva videla in tudi nič vedela drug o drugem.

Najina srečanja so bila naključna, nikoli načrtovana: v kinu, na cesti, pri skupnih

znancih, v gostilni, kavarni - in če sem le imel čas, sem se potem za nekaj dni preselil k njemu. Pa tudi ta srečanja so bila nujnost, če parafraziram Kanta. Zaslutila sva se v tistih trenutkih, ko moraš bridkost ali radost podeliti z drugim.

Ne spominjam se, na katero križpotje so se usule najine poti tistega zatohlega poletja. Vem le, da je bilo po puljskem festivalu, saj se je Vitomil ravno vračal od tam. Vesela sva bila drug drugega, oba stisnjena v kot samote. Njegovo dolgoletno življenje z Evo se je že dalj časa krhalo (saj se je že preselil v novo stanovanje), moja petletna romanca (da, romanca) z Jeleno se je ulila čez usodni rob v nepreklicni konec. Nisem si hotel priznati svoje krivde ali za njen odhod prevzeti tudi nase del bremena. Je Vitomil zapustil Evo ali Eva njega, ne vem, toda spominsko čustvovanje mi veleva, da je bil globoko nesrečen. Velikokrat,

še posebej pa takrat, sem se spraševal, od kod te govorice (polne zavisti in občudovanja) o Vitomilovem demonskem donjuanstvu, brezobzirnosti do žensk, brezobzirnosti do ljubic, deklet in žena prijateljev. (Večkrat sem mu zabrusil, da te izmišljije sam pošilja v svet, pa je ali molčal in se hudičevsko nasmehnil ali pa je žaljivo zaduhovičil.)

Kar na lepem mi je začel pripovedovati o dekletu, ki ga je srečal, in to s tako lagodnostjo, kot da ga ne tare bolečina, pozabil je, da ga poznam, zato se je prelevil v brezčutnega salonskega leva, ki mu je spolno življenje nadsmisel življenja. Spletal je zgodbe in anekdote in se v nekem trenutku razhudil, ker nisem pokazal navdušenja za njegov ekshibicionistični ognjemet.

Posedala sva, se pogovarjala, molčala, jedla in pila. Pri njem doma, na gostilniških vrtovih, po beznicah.

Prišla je ena od tistih nedelj, ko se sparjeno sonce zarije v asfalt, ko se zrak ustavi, z ulic pa kot da je ljudi pregnalo postano brezvetrje nalezljivih bolezni.

V zgodnjem jutru je Vitomil še hotel preigrati svojo bridkost, se okronal za seksualnega vseveda in wildovsko ironičen stopil na cesto. A ta predstava, porojena iz strahu pred minevanjem, je bila zaigrana samemu sebi. Zmrcvarjena od žalosti in prepitih dnevov in noči sva sedla v avtobus. Prikolica majavega avtobusa, umazane šipe, smrad po bencinu. In slabost v obeh. Spremljam Vitomila k neki namišljeni ljubezni iz predmestja. Čeprav je vedel, da ga seks (ki ga je tolikokrat oznanjal na barikadah) ne bo rešil samote in žalosti za izgubljeno ljubeznijo, je rinil vanj le zato, ker si je trmasto zadal to "nalogo".

Prižgala sva si cigarete, kadila v avtobusu, čeprav je bilo prepovedano. Voznik se ni zmenil za najin prekršek, saj sva bila

edina potnika. Molčala sva in se naposled spogledala: čemu vse to? Ta nedelja, ta bencinski smrad in ta vožnja po razbeljenem (zdaj že) makadamu, ki se bo tako ali tako končala v predmestni oštariji s poželjivo deklino ali pa tudi brez nje.

Žalost pa sva tudi znala zaobrtniti v veselje. S to otroško navihanostjo, tekmovalno mrzlico, kdo bo hitreje preplezal krdelo zasneženih avtomobilov pred stolpnico, kamor sva bila namenjena na obisk, kdo bo bolj očaral njegovo nekdanjo soprogo Nikolajo, ki naju je kot dva razposajenca ljubeznivo sprejela (tako kot je le ona znala) na razsežni terasi svoje vile, kdo bo bolj spretno vrgel v sneg njuna otroka, pa tudi kdo zna bolje angleško ali nemško, v prvem sem se mu globoko priklonil, v drugem pa je, čeprav nerad, moral popustiti.

Menueta še nisem prebral do konca in nisem čakal na naključno srečanje, temveč sem ga poiskal.

Presunjen sem bil, da je Vitomil napisal takšno knjigo, ni me preplavila le kot njegovo besedilo, temveč me je vrnila v otroštvo. Berk je tema z veliko variacijami - med drugim tudi dveh rodov. Tudi mojega očeta. Temu so rekli napredno meščansko izobraženstvo. Napadali so ga in ga še napadajo. Kaj mi mar!

Prišel sem k Vitomilu in ga vprašal, če mi dovoli, da bi delal film. Brez besed je privolil.

Ko se je izvedelo za najin dogovor, se je začelo šušljati, da bi bilo sožitje Zupan-Zobec tvegano dejanje. Mislim, da so bile to le čenče, saj smo bili že v obdobju tako imenovanega new left in bi mogoče prav tako sožitje bilo dobrodošlo. Ne vem, zakaj sem vrgel puško v koruzo, knjigo sem poslal Žiki Pavloviću. Ne da bi za to vedel, je umetniški vodja Viba-filma Goran Schmidt Žiki že ponudil ekranizacijo Vitomilove knjige. Tudi jaz nisem vedel za Goranovo potezo. Roman in Goranova ponudba sta se znašla na Žikini mizi skoraj na isti dan.

Ko smo se končno odločili, da bo Berka igral Metod Pevec, se mi je zdelo prav, da ga predstavim Vitomilu. Tako sva z Metodom vdrla v gostilno Pri Julči, prepričana, da bova Vitomila tam zasačila. In sva tudi ga. Bil je zelo dobro razpoložen, midva pa sva se hitro nalezla njegovega veselja. Ko je oštrka napovedala konec zabave, smo se odločili, da gremo k meni domov.

Metodu, najmlajšemu, sva ukazalija, naj izprazni hladilnik in nam pripravi gostijo, kakršno koli že. Tudi vino se je našlo. Metod je zaploskal - "mizica pogrni se", nama postregel in zaspal.

Z Vitomilom sva se zapredla v pogo-vore o meščanstvu. Obudila sva farso, kako smo v šestdesetih letih z Ivanom Ribičem "ustanavljali" meščansko stranko. Tokrat pa nama ni bilo do šale. Spraševala sva se, ali sva znala prebiti oklep družbenih konvencij, ki so nama ga nadedli naši dedje, ali smo res tako svobodni, kot se razglajamo, ali je to

Avtoportret iz leta 1944 (še ne objavljen)

samo komedija, ki jo bolj ali manj uspešno igramo.

Rekla sva si: "Lahko noč!"

Vitomil je šel v drugo sobo, jaz sem sedel v fotelj. Nalil sem si še vina in pokadil nekaj cigaret. Ždel sem nekje med obema.

Metod, do včeraj še otrok, neznano dete, ki bo v nekaj dneh začelo igrati (tudi) Vitomilovo usodo. Tudi usodo mojega očeta.

V spalnici pa spi tiho spanje Vitomil, ki niti v sanjah ne slutiti, kdo bo Berk.

In kje sem jaz, sem se začel spraševati. Nekaj filmov verjetno ne bi bilo, če ne bi bil jaz zakresal kamna ob kamen, tudi nekaj knjig ne in nekaj ljudi bi v življenju krenilo po drugih (mogoče celo bolj uspešnih) poteh. Dosti mi je tega večnega posredovanja. I have had enough! Začel sem se smiliti samemu sebi in začutil, kako se mi življenje usipa kot pesek v stekleni uri. Če se danes pogledam v tistem naslonjaču, se zakrohota: mi je že bilo vseh tako. Saj sem bil vedno malo nagnjen k romantičnemu mazohizmu.

Jutro je prineslo novo dobro voljo, prijateljema sem ponudil čaj. Vitomil si je izbral Queen Mary, kot se je za angleškega mornarja, ki je dobival del pokojnine njenega veličanstva, tudi spodobilo.

In nazadnje sem izdal skrivnost: Metod bo Berk.

- Vem, odgovori gransenjersko.

Zadnja leta se je vrnil na začetek poti: k mami svojih otrok, Nikolaji. Bilo je eno od redkih poletij, ko nismo filmarili in sem se v Piran (kraj neštetihih sne-manj) zatekel na počitnice. Nika pa je kot rahločutni estet vodila trgovinico umetniških predmetov v Bernardinu. Kot povsod na morju, je tudi ona ob urah sieste zaprla svoj bazar. Večkrat sem jo obiskal in sva si kar v trgovini pognila mizo, nekaj malega pokosila in šla v morje, ki je postalo najin poobed-

ni konverzacijski salon. Nekoč sem ji potožil, da sem že srečal Abrahama. Zasmejala se je in mi citirala Antona Sovreta, svojega in Vitomilovega prijatelja: "Pri petdesetih se življenje šele začne." Bo kar držalo, se spomnim Nike, ko mi uspe začarati lepe trenutke.

A kmalu po tem bernardinskem poletju je zbolela, si v bolnišnici nekoliko opomogla in ravno, ko je hotela povedati nekaj o Vitomilu - omahnila.

Na pogrebu so se Vitomilu prvič poznali znaki starosti.

Preden sem šel na svojo prvo delovno pot v Rusijo (takrat smo tudi Ukrajino tako imenovali, saj je bila še v Sovjetski zvezi), sem obiskal Vitomila. Bil je prijetno razpoložen, a drugačen kot vselej. Bil je prijeten dedek iz pravljice: nenavadno, a resnično. Hudomušen, bister in blag. Prosil me je, naj ne pozabim prinesiti iz Rusije rdečega kaviarja. "Rdeči je dober!" Obljubim, Vitomil!

Maja 1978. Jalta. Zadnje priprave za snemanje.

Večkrat sem poklical v Ljubljano. Nekega dne sem poklical tudi Mirjano Borčič (mislim, da zaradi mojega scenarija za otroško serijo). Spraševal sem tudi, kaj je v Ljubljani novega. Povedala mi je to in ono... umrl je Vitomil Zupan...

Halo... halo... zaslišim Mirjanin glas, saj je bil na moji strani molk. Hrib nad Jalto, pisarna filmskega ateljeja. Pod menoj Črno morje - skozi meglico sončnega dne. Negibno. Okamenelo.

Zvečer v hotelski sobi. Trkanje. Odprem. Glavni igralec William Petersen in njegova menedžerka in tajnica, možača z Divjega zahoda, po duši pa nežna, krhka Roberta s steklenico viskija v roki.

- Hudo nam je, ker je umrl tvoj prijatelj. Prišla sva, da spijemo kozarec v njegov spomin.

Tako sem v Jalti, nedaleč od doma Čehova, z dvema Amerikancema doživel miren revikjem za Vitomila.

Širokih ruskih duš pa nikjer. Naslednje jutro so mi povedali, kako so se v baru od žalosti napili zaradi smrti mojega prijatelja.

Verjamem jim in prepričan sem, da je bilo iskreno.

Ko sem se čez dober mesec vračal domov, me je strogi sovjetski carinik vprašal, ali imam kaj kaviarja.

- Na žalost ne, sem odgovoril.

List iz dnevnika. Ljubljana, na dan marčevih id 1995.

Kako naj imenujem svoj spis o Vitomilu? Saj je le delček, samo drobec mojega razmišljanja o njem, odlomek tistega, kako sem ga jaz čutil in doživel. Ja, nič - Fragmenti o Vitomilu. Zdaj šele vem, da se moram lotiti pisanja o njem.

Prišlo mi je na misel, da si nekaj stvari, ki ne sodijo v popolno molčečnost, nisva nikoli razkrila. Ostalo je nekaj nedorečene-ga. Bog vedi, zakaj! Moram še premisliti...

MITJA ČAMPA

ČLOVEKOVA USODA JE LAHKO TUDI PREDMET STAVE ZA ZABAVO

Poglejte si kdaj zanimive prenose sojenja O. J. SIMPSONU

Zanimiva prva in navzkrižna zaslivanja, v katerih sodelujejo ljudje, ki verjetno nikoli več v življenju ne bodo imeli takega občinstva, so na sporedu vsak dan. Priče postajajo medijske zvezde, odvetnikom pa vrtoglavo rastejo cene. Na satelitskem programu Sky news, ki deluje v okviru angleške Sky televizije, so prenosi dolgi več ur in so njihova daleč najbolj obsežna novica. Ob 20.30 začnejo s povzetkom tega, kaj se je zgodilo na jutranjem delu sojenja. To traja do 22.30, ko se vključijo v neposredni prenos iz dvorane sodišča v Los Angelesu. Zaradi časovne razlike je tam takrat ura 13.30. Na CNN imajo drugačen pristop, ker kažejo le povzetke, opremljene s preprostim komentarjem. Na nemško novičarsko mrežo NTV pa dežujejo želje po podobnih prenosi z nemških sodišč.

Za lažje spremljanje prenosov

V tem procesu je na preizkusu več kot le O.J.-jeva krivda. Gre za preizkus pravnega sistema, rasne enakopravnosti, medijski preizkus in preizkus znanih in bogatih osebnosti. Mnogim se medijska pozornost temu procesu upira, toda dejstvo je, da morijo tudi bogati, da imajo tudi oni pravico do poštenega sojenja in da so tudi oni lahko obsojeni.

In prav to je ljudem zanimivo. Ne gre nujno za novo dimenzijo medijev in pozornosti gledalcev, tudi včasih v majhnih, večinoma vaških skupnostih je ljudski glas spoznal hudodelce za krive ali ne še pred sodbo na sodišču. V tem primeru pa gre za krvav dvojni umor s hladnim orožjem.

Na sodišču je ena statična, daljinsko vodena kamera nameščena nad glavami porotnikov, tako da se jih ne da videti v nobenem trenutku. Kamera se lahko premika le od stola, kjer sedijo priče, preko sodnika po imenu Lance Ito, do ambona, od koder pričo zaslišujejo odvetniki, pri čemer pokaže tudi del publike. Do zapleta je prišlo že kmalu po začetku prenosov, ko je kamera pomotoma pokazala enega od nadomestnih porotnikov. Sodnik je skoraj prepovedal nadaljnje prenose, pa se kmalu pomiril, saj kamero upravlja delavec sodišča in tako sliko potem televizijske hiše le povzamejo. Statična kamera daje že tako neposredni zadevi videz še večje resničnosti, saj je to v današnjem svetu akcijske kamere pravi anahronizem.

V dvorani sodišča je 54 sedežev. Po sedem jih je rezerviranih za družini obdolženca in ubitih, ostali, razen dvajsetih, pa so za novinarje. Teh dvajset pa vsak dan izžrebajo izmed množice ljudi, ki se zjutraj zbere na sodišču.

Pred kratkim pa so se glede prenosov oglasili tudi z losangeleške občine. Oni so seveda tisti, ki celotno sojenje plačujejo. Do sedaj je račun dosegal 3 milijone USD. Televizijske hiše do sedaj za prenose niso plačevale in so torej služile na njihov račun, zato

bi jim občina prenose rada zaračunala. In televizije bi to po vsej verjetnosti tudi plačale, saj prenose sojenj gleda več ljudi kot katero koli nadaljevanko.

In to nadaljevanko tako porota kot gledalci gledamo vsak s svojega stališča. Porotniki so pri tem seveda prikrajšani za debate odvetnikov s sodnikom o tem, kaj bo predmet pričanja vsake od prič, in katere priče bodo nastopile pred poroto. Porota torej vidi film očiščen vseh stvari, ki bi nanjo vplivale, pa niso dokazi in v tem imamo gledalci širši pogled. Sodnik vsak dan opozori porotnike, naj si ne ustvarijo mnenja pred koncem sojenja. Gary Solis, ki komentira sojenje na Sky-news, meni, da to seveda ni mogoče. Vsak si mnenje oblikuje že prej in nato nadaljnje dokaze presoja subjektivno s tega vidika. Vendar kot pravi Američan zaupa v to, da se bo porota odločila pravilno.

Pravni pogled

Seveda je dovolj že to, da le eden od dvanajstih porotnikov presodi, da ni kriv, in Simpson je prost. Mnenja mu sploh ni treba pojasnjevati niti med porotniki, lahko recimo meni, da je imel Simpson bivšo ženo pravico umoriti in stvar je zaključena. Tožilstvo lahko le zahteva nov proces z novo poroto. Ob dvanajstih porotnikih proces spremja še nekaj nadomestnih porotnikov. Ti zamenjajo porotnike, ki so odpuščeni, ker razpravljajo o krivdi z drugimi porotniki, poznajo Simpsona osebno že od prej, ali pa ker so na primer imeli istega zdravnika kot on. Med njimi in Simpsonom ne sme biti torej nobene zveze. Živijo in bodo živeli vseh 6 mesecev sojenja - predvideni konec bo za praznik 4. julija - ločeno v hotelu, brez stikov z zunanjim svetom in berejo npr. lahko le časopise, iz katerih prej izrežejo vse komentarje o sojenju. Pravi zapor torej. Od 12 jih je 9 črnc (African-American), eden je belec (Kavkasian) in 2 sta mešana, a ne nujno mulata. To seveda postavlja v ospredje rasno vprašanje. Po anketi namreč 7 od 10 belih

Američanov misli, da je Simpson kriv in 6 od 10 črnih Američanov meni, da ni. Torej, kot kaže, črnici apriori gledajo na Simpsona drugače. Vendar po zakonih Vrhovnega sodišča morajo tudi deželna sodišča (state courts), ki imajo sicer svoje zakone, upoštevati zakon, da se porotnika ne sme zamenjati le zaradi njegove rase. Torej tožilstvo ne sme zahtevati rasno deljene porote.

Porotniki so dobili sledeča navodila. V tem procesu ni neposrednih dokazov-nihče ni Simpsona videl ubijati. Dokazi so zelo močni, a vsi po vrsti posredni. Vendar pa morajo porotniki pri odločitvi o krivdi upoštevati dvom v razumnih, še sprejemljivih mejah (meja je reasonable doubt za razliko od possible doubt). Torej lahko dvomijo v to, ali je kriv, saj bo vedno obstojal določen dvom o tem, dovolj je že, če je ta dvom manjši od razumne meje.

Kronologija dogodkov

Dvojni umor se je zgodil 12. junija 1994 približno ob 22.15. To uro je kot najverjetnejšo izbrala namestnica javnega tožilstva Marcia Clark, ki vodi ekipo tožilstva. Avtoposija je pokazala, da je smrt nastopila nekje med 21.00 in 23.30 uro, ker bolj jasno tega ni mogoče določiti. In prav za čas med 21.35 in 22.45 Simpson nima alibija. Takrat je Simpson prišel domov, kjer sta se srečala z njegovim gostom Brianom Kaelinom in nato je odšel na letalo v Chicago.

Zjutraj 13. junija ob 4.00 so na prizorišče zločina v hiši Nicole Brown Simpson prišli policisti. Tam so našli Simpsonovo kri, njegove krvave stopinje in ob njih na levi strani majhne kapljice krvi. To pomeni, da se je morilec uredal v levo roko in Simpson je bil res urezan v prst. Poleg tega so našli njegove lase na sraciji umorjenega Rona Goldmana. Niso pa našli noža, s katerim sta bila oba umorjena.

Detektivi so potem odšli do hiše O.J. Simpsona in na njegovem posestvu našli okrvavljeno rokavico, na njegovem avtu pa sledove krvi. Zanimivo, da na rokavici niso našli ureznine.

Toda več o tem in o strategiji tožilstva in obrambe mogoče prihodnjik.

WILLIAM LOWTHER

Klinike pod udarom

Na ameriških klinikah, kjer opravljajo tudi abortuse, uvajajo vse več varnostnih ukrepov zaradi strahu pred terorističnimi napadi "zagovornikov življenja".

Takšna je bila slika prejšnji teden: velik, zajeten, mišičast, kakor profesionalni rokoborec, je stal D.K. Clark pred Filadelfijsko glavno "Kliniko za načrtovanje družine". Pod usnjeno jakno je nosil neprebojni jopič, pod njim je v toku visela polavtomatska devetmilimeterska pištola, zraven še gumijevka in lisice. Njegov strogi pogled je premeril vsakogar, ki je vstopil ali izstopil iz klinike, vendar nam sam ni hotel pojasniti svoje prisotnosti pred kliniko. Zato pa nam je v kliniki Joan Coombs, direktorica agencije za načrtovanje družine, brez zadržkov potrdila, da so v ustanovi uvedli nekaj dodatnih varnostnih ukrepov zaradi vse večjega strahu pred napadi ekstremistov iz gibanja proti splavu. "Glede na stopnjo nasilja, glede na ozračje, ki so ga ustvarili, se mi je zdelo potrebno, da takoj storim nekaj za bolj varno počutje strank in osebja," je izjavila Coombsova. Dodala je še, da bodo v kliniki samo za varnostnike morali izplačati prek 55.000\$, zaradi česar bodo verjetno že v tem letu morali zmanjšati raven svojih storitev.

Val strahu je preplaval vse klinike v Združenih državah, do neke mere tudi v Kanadi, kjer imajo na listi storitev tudi abortus. Povzročili so ga trije napadi: tridesetega decembra sta bila ob streljanju na dveh različnih klinikah v obrobju Bostona ubita dva člana sprejemnega osebja, pet drugih ljudi pa je bilo ranjenih; dan kasneje je prišlo do streljanja na kliniki v Norfolku. Policija je kasneje za oba napada obdolžila Johna C. Salvija, ki ga prijatelji opisujejo kot "samotarja, vzgojenega v strogem rimskokatoliškem okolju". Salvi je bil izročen v Massachusetts, kjer bo obtožen dveh umorov in petih poskusov umora iz prejšnjih napadov. Vendar bi v Bostonu raje videli, da mu sodijo po zveznih zakonih, saj bi tako lahko zanj zahtevali smrtno kazen, kar bo zakonih v Massachusettsu ni mogoče.

V dnevih po streljanju so postale klinike za abortus podobne vojaškim taboriščem. Od Seattle do Miamijsa so se pred njimi pojavili varnostniki, oboroženi s pištolami, medtem ko je osebje montiralo nove varno-

stne ključavnice in kovinske detektorje. Dodatno napetost so povzročali militantni nasprotniki splava, ki so se zbrali pred ječo v Norfolku, kjer je bil zaprt Salvi. Vzklikali so gesla proti splavu in nosili transparente, na katerih so Salvija razglašali za vojnega ujetnika. Častiti Donald R. Spitz, vodja skupine Pro-Life iz Virginije, je suho izjavil: "Biblija uči zelo jasno. Žel boš, kar si sejal. Tisti, ki opravljajo splave, so v poslu, kjer klestijo majhne otročičke in zdi se, da so zdaj dobili nekaj okusa po njihovem lastnem zdravlilu."

V zadnjih dvaindvajsetih mesecih je bilo v Združenih državah na klinikah za splav vsega skupaj ustreljenih pet ljudi. Policija neuradno zatrjuje, da pričakujejo še bolj napeto ozračje po dvaindvajsetem januarju, se pravi po obletnici pravde na vrhovnem sodišču, ki je leta 1973 praktično legalizirala splav. Norma McCorvey, ženska, ki je

Streljanja je obtožen John Salvi

bila v ospredju te znamenite pravde, takrat pod psevdonom Jane Roe, pravi, da se boji za svoje lastno življenje. "Ljudje, ki ženskam ne dopuščajo odločitve, se spreminjajo v teroriste," pravi McCorveyeva, ki sicer dela na kliniki v Dallasu.

Po zadnjem streljanju je bostonski kardinal Bernard vernike pozval, naj ne protestirajo več pred klinikami za splave, saj naj bi se le tako sprostile napetosti. In predstavnik katoliške škofovske konference je izjavil, da bodo verjetno temu zgledu sledili tudi drugi cerkveni voditelji. A če je bila rimskokatoliška cerkev dolgo časa tista, ki je bila na samem čelu gibanja proti splavu, so zdaj protestantske sekte tiste, iz katerih prihaja največ ekstremistov. Med njimi je tudi Paul Hill, bivši prezbiterjanski duhovnik, ki je julija lani na kliniki v Pensacoli ustrelil enega od doktorjev. Hill (sam tovrstno ubijanje zagovarja kot "izpolnjevanje Kristusove zapovedi") je bil novembra obtožen in obsojen na smrt z električnim stolom.

Še en ukrep proti ekstremistom je prišel iz Bele hiše. Predsednik Bill Clinton je prejšnji teden naročil odvetnikom po vsej državi, naj pomagajo pri izboljšanju varnosti na klinikah. Predsednica odvetniškega združenja Janet Reto se tako že posvetuje s klinikami, kjer so dobivali takšne ali drugačne grožnje. Tudi premier Britanske Kolumbije, Mike Harcourt, je izjavil, da se bodo v vladi posvetovali o novih zakonih, da bi zagotovili večjo varnost na klinikah za splave. Dodal je, da se sam zavzema za posebne "varnostne cone", ki bi jih varovali policisti. Osebje in pacienti na klinikah v tej kanadski provinci že govorijo o naraščajočem strahu pred nasiljem, potem ko so novembra lani v Vancouvru hudo ranili Dr. Garyja Romalisa, enega od tistih, ki na klinikah opravljajo splave.

Mnogi pa so se odločili, da ne bodo čakali na pomoč iz Washingtona. Susan Hill, lastnica devetih klinik po vsej državi, se zdaj pripravlja, da bo odprla deseto. Novi center bo imel neprebojno steklo, posebne prostore za opazovanje, oborožene straže in kovinske detektorje. Hillova pravi: "Začeli smo kot skrbniki za zdravstveno nego. Nismo bili mi tisti, ki smo pričeli z vsem tem sovraštvom." Vendar, pravijo Hillova in njeni somišljeniki, nimajo druge izbire, kakor da v teh razmerah pač skrbijo tudi za varnost njih samih in njihovih pacientov.

Pričujoči članek je izšel 16. januarja 1995 v kanadski reviji MacLean's prevedel in priredil Marcello Potocco

Venci pred bostonsko Kliniko za načrtovanje družine

ROBERT TITAN FELIX

GENIUS LOCI: PREKMURJE

Izraz *genius* izvira iz antičnega Rima in zaznamuje duha zaščitnika oziroma posameznikovega spremljevalca skozi soteske bivanja, sotrudnika, varuha; ekvivalenten je Sokratovemu *daimonu* in krščanskemu *Angelu Varuhu*, nekako bi mu ustrezala tudi Jungova *senca*, medtem ko izraz *genius loci* zaznamuje zaščitnike posameznih mest - dandanes metaforično zaznamuje *duha* nekega mesta, pokrajine. V tem smislu ga uporabljamo tudi sam.

Zdaj je že zagotovo docela razvidno, da bo v tem tekstu govora o podobi severovzhodne slovenske pokrajine Prekmurje. In sicer v smislu razkritja nečesa, kar naj bi bil ali kar naj bi vsaj bistveno določalo *duha* obravnave pokrajine. Veliki nemški mislec druge polovice 19. stoletja Friedrich Nietzsche se je v evforiji razbijanja, uničevanja raznih duhovnih malikov poslužil pokrajine, podnebja, hrane ipd. kot temeljnih določil človekovega miselnega sveta in spoznanja. Omenjene misli so nedvomno diskutabilne, toda namen tega zapisa ni dialog z Nietzschejem. Naveden je iz povsem drugačnih razlogov. Avtor tega zapisa je pesnik, v rojen v obravnavano okolje in sprotno branje o zanimivostih Prekmurja mu je služilo zgolj kot izgovor za razglabljanje o lastni določenosti z *duhom* pokrajine, v tem primeru domačije. Upam, da bo teh nekaj misli dovolj očitno izzvenelo kot opravičilo dolgovoznega razpredanja.

In še nekaj me je navedlo k temu razmišljanju... V zadnjem času je namreč opazno navdušenje matične Slovenije nad Prekmurjem. Če je bilo iz Lainščkovega romana in Kreslinovega albuma *Namesto koga roža cveti* še mogoče razbirati konstruktivno soočenje z očetnjavo in dediščino, gre v tem trenutku vedno bolj

zgolj za produkcijo "umetniških" izdelkov - dediščina je torej vedno bolj *na prodaj*... Če tega še ne moremo docela in z gotovostjo trditi za Mlakarjev film *Halgato*, pa je omenjena intenca nedvomno razvidna iz diskografskega izdelka skupine Chateau *Mlinar na Muri*. Premišljanje o Prekmurju naj torej služi kot (ne preveč) zanesljiv vodnik pri kupovanju izdelkov, ki naj bi ga zajeli... Pomoč potrošnikom, da bodo vedeli, kakšen muc je v nališpanem žaklju, ki jim ga ponujajo, oziroma kaj je sploh v njem.

Možno in morebiti celo upravičeno bi bilo premisliti, kaj naj bi sploh bilo tisto, kar določa *duha* pokrajine. Sam sem iz stržena samega sebe prepričan, da je človek razpet med večnost in davnino, da se vanj steka vse, kar je že bilo in kar se šele bogve kje zapreda. V teh mislih nedvomno odzvenevajo glasovi mnogih drugih svetohodcev. Ampak... čast branega teksta zahteva, da mi preprosto pritegnete in se skupaj z mano odpravite na pot razkrivanja *demona* Prekmurja.

Razkritje

Za razkrivanje *duha* pokrajine je treba potemtakem prvenstveno pritegniti Nietzscheju in razkriti nekaj njenih čisto geografskih značilnosti v upanju, da nam bo že samo njena krajinska specifičnost razkrila preveč značilno prekmursko melanholičnost in nagnjenost k avtodestruktivnosti. Prekmurje je zvečine raven svet. Na severu se zviša v gričevje *Goričko*, nad katerim kraljuje *Sotinski breg* s 417 m nadmorske višine. Proti jugu in vzhodu se raztegne v ravnino, ta se nadaljuje v Panonsko nižavje in Podravino - in seveda v madžarske ravnine.

Bistvena za razumevanje *duha* obravnave pokrajine je nedvomno tudi reka Mura, ki Prekmurje razmejuje od ostalega slovenskega življa. Že zaradi tega - ta mejniki je Prekmurje bistveno povezal z madžarskim svetom, ki se mu že geografsko nenavadno odpira - in še zaradi njenih lastnih značilnosti je njena voda nakapljala globoko v prekmursko dušo. Mura je tudi sicer nenavadna ravninska reka. Z avstrijskih gora pridrvi z nenavadno silovitostjo, dovolimo si zapisati: zbežljana. Prekmurje ji komaj zadostuje, da se ujame v ravninsko strugo. K temu je ne morejo docela prepričati ne prošnje, ne kletvine, ne buraški posegi. Pogosto se namreč del struge loči od ostale vode in oblikuje mrtvi rokav, za nestrokovno oko nekakšno zamočvirjeno mlako, značilno za Lainščkovo in Žabotovo prozo in nenazadnje tudi za prozno snovanje avtorja tega zapisa. Morda pa se nekje v njenih vodah še skriva *Mokuš*. Kaj drugega bi le speljalo ljudi teh krajev, da bi še na prelomu prejšnjega stoletja žrtvovali njenim vodam otroka, da bi

se bog: kateri koli že naposled le presunjeno zastrmel na zemljo in bi se zasolilo nebo?

Za naše razpredanje je pomembna tudi poslednja uvodna postavka in sicer, da se v vsakem posameznem človeku stekata večnost in davnina. Zaradi tega se bomo v nadaljevanju tega zapisa posvetili izročilu in sicer nekaterim zgodovinskim dejstvom, ki naj bi bila bistvena za *duha* secirane pokrajine. Seveda je njihova "bistvenost" določena z avtorjem. Veliki in temeljni misleci civilizacije so že zdavnaj dorekli, da je jaz stvarnik sveta in da svet obstaja zgolj v srčki njegovega pogleda. Odstirali bomo torej predvsem tiste tančice, ki se skrivajo v srčki pogleda avtorja tega zapisa - odstranjanju podzavednih usedlin se tokrat ne moremo posvetiti, ker nam tega ne dopuščata ne prostor ne senzibilnost.

O najzgodnejših prebivalcih tega območja pričajo bakrenodobne in bronastodobne arheološke najdbe. O antičnem času je zanesljivo poročilo nagrobne stele Viatorja, najdene v temeljih katoliške cerkve, zagotovo iz srede 13. stoletja, po nekaterih poročilih celo iz leta 1071. Nagrobnik je vzdan v severno cerkveno steno. Bistveni zgodnji letnici pa sta 570, tam nekje naj bi se v t.i. panonskem naseljitvenem toku med Muro in Rabo naselili Slovani, in 900, ko naj bi v ta prostor pridrli zdivjani Madžari. Srečanje je bilo nedvomno usodno. Bodisi zaradi tega, ker so nomadski Madžari od Slovanov prevzeli večino poljedelskega izrazja, bodisi zaradi tega, ker so v času vladanja nad Slovani vse tam od konca 11. stoletja do leta 1919 in nekaj še med drugo vojno podanikom vsilili ali podarili nemalo značilnosti svoje kulture. Zlivanja, prežemanja obeh kultur se na tem območju preprosto ne da zanikati; v tem nam je morda iskati tisto, kar naj bi bilo za Prekmurje tako specifično in kar naj bi ga usodno in neizpodbitno razmejevalo od preostalega dela Slovenije. To pa seveda še ne pomeni, da Slovani na tem prostoru niso ohranili niti kančka lastne avtentičnosti. Zagotovo je nacionalna ogroženost in nevarnost asimilacije vzgib še doslednejše nacionalne zavesti, o

čemer zagotovo priča trdnost slovanskega življa v Porabju - kjer je arhaično *prekmurstvo* ohranjeno v karseda avtentični podobi.

Ampak vrnimo se za trenutek v srednji vek. V tistih časih je bilo Prekmurje del mejne zemlje med nemškimi in ogrskimi ozemljem, soboški grad je bil svojčas tudi center jobagionov - po domače mejnih stražarjev. Grad bojda izvira že iz 13. stoletja. Predhodnik sedanje graščine je bil grad Belmura. 1498 se že omenja kot soboški grad. Sedanje, baročno podobo (če odštejemo nekatere nespametno prizidane arhitekturne spake in zmazke iz sedanjosti) je dobil v 18. stoletju, v času velikih prezidavanj Szápárijevih sinov Petra in Nikolaja, ki sta bila leta 1722 povzdignjena v grofovski stan. Prednji del gradu krasí klesani vhodni portal, ki mu je najti dvojnika nekje na Ogrskem.

Prvotno naselje je iskati nekje v bližini sedanje katoliške cerkve. V najstarejših zapiskih so ohranjena naslednja imena za naselje: Zombata, Zumbota, Sombatha, Zombota... Srednji vek je bil tudi čas nenehnih in grozljivih turških vpadov in zverinstev. V bližini sedanjega gradu so bili najdeni tudi ostanki obrambnega zidu. Zadnje najdbe - in sicer del zidu, ki bi lahko pripadal Belmuri, lani naključno najden med poglobljanjem umetnega ribnika, bojda napeljuje tudi na možnost natančnejše določitve nekdanje lege belmurskega gradu. Vendar je bila najdba zaradi naglice pri zavodnjevanju ribnika - bržčas iz navadnim smrtnikom nerazumljivih političnih razlogov - le bežno pregledana, dokumentirana in nato ustrezno konzervirana in potopljena. Nedvomno je treba mimogrede omeniti tudi letnico 1649, ko so Turki popolnoma požgali, do temeljev porušili in izropali ravno tisti del mesta, ki naj bi bil med najstarejšimi, torej blizu sedanje katoliške cerkve. In minevala so leta...

Prekmurje je bilo ves ta čas del madžarske kronske zemlje, razen evangelistične knjižne *produkcije* ni bilo slišati separatističnih vzklikov. Ob koncu prve svetovne vojne, ko je bila Avstro-Ogrska na kolenih in je vzdolž in počez nekdanjega cesarstva vrela nacionalistično navdušenje, so tudi Prekmurci prvič in ne-

JOACHIM FERNAU

ZAKAJ JE PROPADEL RIMSKI IMPERIJ?

Rimski imperij ni propadel zato, ker so za vodovodne napeljave uporabljali svinčene cevi, kot so njega dni naivno mislili, niti zato, ker bi se sužnjeposestniški sistem po neki notranji logiki nekoč moral izčrpati in se spremeniti v kaj drugega, recimo v fevdalni sistem. Kakšna je bila pravzaprav ta družba, je lepo opisal Joachim Fernau v knjigi *Caesar lasst grussen*, iz katere objavljamo prevod zadnjih, zaključnih strani. Bralcu se bo gotovo ponudila primerjava z dogajanjem v današnjem zahodnem svetu in seveda s spreminjanjem in izginjanjem etičnih norm in naraščajočo socialno patologijo v naši Sloveniji.

dvomno tudi zadnjič dobili samostojno državo, četudi kratkotrajno in mednarodno nepriznana. Z balkona hotela Dobrai, ki še danes stoji v središču Sobotne, jo je razglasil Vilmoš Tkalec. Država je nastala v času ogrske revolucije. Kronske vojske so pohodile revolucijo in kmalu je padla tudi ta državica. Vendar Prekmurje vseeno ni ostalo del Madžarske. V Parizu so ga namreč brezprizivno pripisali Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. K temu je morebiti pripomogla tudi drobna knjižica Matije Slaviča *Prekmurje*, ki je na podlagi slovanskega izvora imen dokazoval neutemeljenost iz trte izvite madžarske vendske teorije, za-trjujoče, da so Prekmurci zgolj slovensko govoreči Madžari. In potem Kraljevina Jugoslavija... In potem med okupacijo znova Madžarska... In potem socialistična Jugoslavija... In potem Slovenija... In potem...

S tem bi naše prvo, ampak zagotovo ne tudi poslednje soočenje z *duhom* Prekmurja zaključili. Zavedamo se, da še zdaleč nismo povedali vsega, vendar nam tega - kot je že bilo omenjeno - ne dopuščata niti prostor niti senzibilnost. Potemtakem... na svidenje kdaj drugič. Ali pač... na svidenje nekje sredi prekmurskega blata, če vas je spis seveda dovolj pritegnil, da si boste zadevo boljše ogledali. Ali kot že rečeno... svet vsekozi nastaja v srčiki pogleda in vaše Prekmurje lahko nastane zgolj in samo v srčiki vašega pogleda.

Popotnik, ki se je nameril na pot proti Rimu, je začutil njegovo izžarevanje že nekaj stotin kilometrov prej, preden je prispel na cilj. Kmečke domačije so imele zaklenjena vrata, ljudje na kmetijah so bili oboroženi, konje so držali na zastraženih, skritih mestih. Blizu Rima se je podoba življenja še dodatno spremenila. Do tja so namreč že prihajali mladi, pogosto okajeni Rimljani z vozovi ali na konjih, veseli in nezaposleni, vedno pripravljani, da bi jo komu prešerno zagodli. Včasih so si ujeli dekletke in jo po vrsti "položili", drugič so prišli v hiše in premetali skrinje in omare, ali pa so za šalo zažgali skedenj, ki je potem prijetno prasketal. Kmetje v okolici Rima so se zbirali v obrambne skupine, ki so bedele po večerih in v nočeh.

Z vsakim korakom proti rimskim zidovom so bili ljudje manj varni. Vdori, tatvine in roparski napadi so bili na dnevnem redu. Vsega tega so bili prebivalci Rima že tako vajeni, da o tem niso več govorili. Ceste so bile ob vsakem času polne zdolgočasene in brezdelne mladine in drhali.

Policiji so brez koristi vodili zločince vseh starosti pred

sodišča, saj so jih sodniki, obsedeni z nerazložljivo pripravljenostjo, da so vse prestopke blagohotno razumeli, zopet spuščali na prostost. Bali so se, da bi se obsojeni maščevali njihovim družinam, bali pa so se tudi javnega mnenja. Življenja niso določali zakoni, izrekanje sodb je bilo odvisno od trenutnih okoliščin. Odločitve sodnikov so bile v posmeh zakonom. Država se je spremenila v sovražnika poštenega meščana. Nagrajevala ni več reda, vsemu bolehnemu v družbi je nudila zaščito. Tisti, ki je bil spodoben, je bil sumljiv, ker je zbujał slabo vest. Da ne bi postal tožnik, so ga že vnaprej očrnilili in osramotili. Državna blagajna je razmetavala denar davkoplačevalcev za udobna kopališča in prehranjevala množico nedejavnih proletarcev od zibelke do groba. Inflacija je vztrajno rasla. Kovani denar, že dolgo ne več iz srebra, je bil za časa cesarja Komoda vreden nekaj nemških pfenigov. Sto let je zadostovalo, da je zdrknil na tisočino te vrednosti.

Država, ki se je kriminalizirala, je s tem ničvrednim denarjem plačevala svoje uradnike in jih prisilila, da so ga jemali po uradni, precenjeni vrednosti, ko pa je pritekal nazaj, ga je zavračala z izgovori, da je ponarejen. Denarni posli so se nehali, trgovina z oddaljenimi deželami je presahnila. Rim je zdrknil zopet na raven naravnega menjalnega gospodarstva. Kdor je imel še dobri stari denar, ga je skrnil. Vsi so kupovali lahko prenosne vrednosti, zlato, bisere in drage kamne.

Množice so drle v cirkuse, arene in gledališča. Že cesar Tit je v Koloseju uvedel stodnevne igre, med katerimi so pobili pet tisoč eksotičnih živali. V poznih rimskih časih je postal Kolosej velikansko ubijalsko zabavišče, v katerem je šlo do petdeset tisoč gledalcev in je bilo skoraj nenehno odprto. Kolosej seveda ni bil edina arena. Circus Maximus je po zadnji obnovi lahko sprejel stopetinošdeset tisoč gledalcev. Neprestano je bilo od tri do štiristo tisoč ljudi na lovu za zabavo. Desettisoči gladiatorjev so izgubljali življenja, stotisoče živali so zaklali. V Koloseju so med skalnimi kulisami uprizarjali prave lovske pogone. V Circus so lahko napeljali vodo in uprizarjali pomorske bitke, v katerih so ljudje umirali v stotinah. Voda je bila rdeča od krvi in vonj po krvi se je širil ven na ulice, množica pa je vpila, žrla in smrdela.

Novost takih zabav so bila preganjanja židov in kristjanov, ki so jih navadno pometali divjim zverem, zato je množica težko pričakovala praznike, ki jih je bilo okrog sto v letu.

Takrat so bila polno zaposlena lahka

dekleta, prav tako tudi topli bratje, kajti veljalo je za poseben užitek, če si spolno občeval še z duhom po krvi v nosnicah in s kriki žrtev v ušesih.

Središče vlačugarstva je bila Tuskijska ulica in četrt Subura. Boljše in dražje vlačuge je bilo moč videti na Forumu, v tempeljskih stebriščih, knjižnicah in v posebnih sobah cirkušov. Mrgolelo je bordelov, ki so bili okrašeni z opolzkimi slikarjimi in na voljo so bile izbe - od sobic, okrašenih z erotičnimi pozami, do lukenj, ki so merile po dva kvadratna metra.

Tudi velikanske toplice s prostim vstopom so bile polne "strokovnjakov" in "strokovnjakinj", služabnikov markiza de Sada in gospoda Masocha. Kinodi so bili oblečeni v dekliška oblačila, mnogi so bili operirani in so vzdihovali, kot piše Petronius, ob vsakem dotiku. Temni Semiti so se mešali z nežnimi egipčanskimi dečki mandljastih oči in s plavolasimi Kelti. Nezaželene dojenčke so matere zadušile ali eno-

stavno vrgle proč. Pogosto jih je bilo moč najti pred vrati. Mnoge cesarske odredbe so za taka dejanja grozile s težkimi kaznimi, toda razvoj je šel že zdavnaj naprej. Če je bilo med kakšnima zakoncema vse v redu, je bil to zanesljiv znak, da je bil mož tepec, žena pa "učena ženska". Obstajali so sicer zakoni o zvezi med možem in ženo, nekeje so tičali, ampak bilo bi neverjetno, če bi jih sodniki še poznali. Pravila spolnega obnašanja so postala zelo ohlapna in pri tem nihče iz napredne družbe ni kvaril veselja. Skupinski spolni odnosi so bili lahko v troje, v štiri, neka pesem govori celo o "verigi petih". Če vse to ljudi ni več pritegnilo, so za pomoč jemali hašiš Orienta. Dame visoke družbe so bile prav tako pokvarjene kot ženske iz plebsa, prodajale so se celo evnuhom in golobradim mladeničem, drugim so bili všeč stiki z brutalnimi tipi in grobimi sužnji, nekatere pa so lahko dosegle zadovoljitev samo še ob pogledu na človeško kri.

Posebna poslastica je bilo prisostvovati skopljenju vojnih ujetnikov. In Apulej ne opisuje slučajno sodomije med neko damo in gonečim se oslovskim žrebcom.

Vse pa je zasenčila neka poroka v Rimu. Poročila sta se -in to je bil dogodek leta- možki, ki je spravlil pod zemljo že dvajset žena in pospravil njihovo premoženje, in ženska, ki je dvaindvajset mož spravila ob življenje in premoženje. Sedaj so množično sklepali stave, kdo bo tokrat potegnil kratko. Po nekaj tednih nebrzdanih orgij so zvedeli, kdo je bila neprevidna žrtev: žena je bila mrtva. In možu, ki je za mrtvaškim nosilom hodil s palmovo vejico v roki, je množica na pogrebu navdušeno ploskala in ga slavila kot gladiatorja.

Tako je bilo to. Rim ni bil premagan, ni razpadel kot stara Grčija, Rim se je zrušil vase in zgnil.

Prevedel
BORUT KORUN

POPRAVEK: Dve številki nazaj je v članku Marka Tratarja o šahu prišlo do napake. namesto "... so mu podelili nagrado..." je pisalo "... so mu podelili nagrado...". Uredništvo

ANDREJ PINTER

RESNICA NA ZATOŽNI KLOPI

ali saga o mnenjskih voditeljih

Veste, prehodno obdobje, v katerem živimo, je strašna stvar. No, pravzaprav je samo čisto malo manj strašno, če ga v tej luči niti ne gledaš, toda strašno je še vedno. Pa niti ne gre toliko za strašnost materialne plati takšnega zgodovinskega časa, temveč predvsem za nasprotno, nematerialno plat, kajti to je vendarle obdobje, ko so vrednote razvrednotene in se ponovno ugotavlja, kaj je prav in kaj nikakor ni.

Kako bi, povejte, odgovorili na vprašanje, na katerega je odgovore iskal že Prešeren: "Kam?" Bi res znali odgovoriti? Ali bi bil jutri odgovor morda že drugačen? Prešerna je Čop usmeril v formo in estetiko, toda tisti Čop je svoj večni mir že našel v Savi, mnogo tranziciji pred našim časom.

Pojav sodobnih "čopov" je zato, vsaj zdi se tako, povsem razumljiv in naraven. Pravzaprav bi jim morali poiskati kar čisto svoje ime, kajti Čop je bil preveč edinstven. Morda bi še najbolj zadeli, če bi jim rekli gampki in s tem mislili na tiste, ki mislijo, da so našli svoj smisel v iskanju smisla za druge. Eni brez drugih seveda ne morejo, kajti vsak tak gamppek potrebuje svojo izgubljeno ovčico, da najde svoj smisel in vsaka izgubljena ovčica potrebuje gampka, da ji poišče smisel. In potem sta zadovoljna oba - ovčica in gamppek - vsak s svojim "smislom". Vendar tu ni še nič čudnega ali nenavadnega, nenavadno pride takrat, ko se naenkrat pojavijo nepregledna množica gampkov, ki sploh nimajo ovčic, ampak blejajo kar tja v noč. Čudno pa postane tedaj, ko se razmišljujoči ljudje s svojimi stališči in mnenji kar čez noč spremenijo v nevedne in vodljive ovčice. In da je zadeva še bolj dramatična, vse to se dogaja hic et nunc. Najprej, zašopajmo preverit, zakaj je to tako.

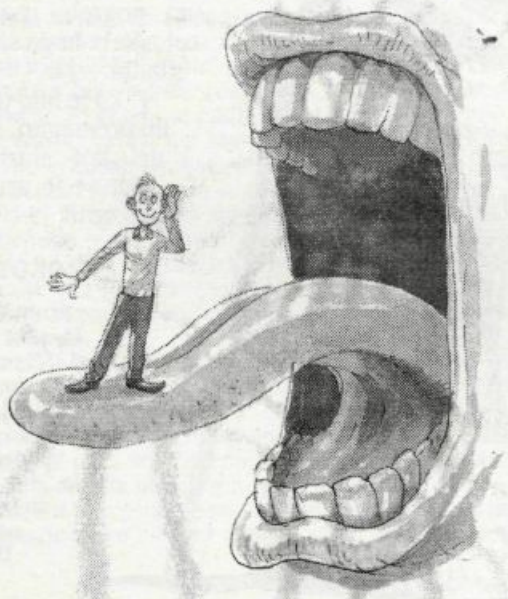
I. Televizija namesto možganov in denar namesto srca. Televizija, to gotovo veste, je najbolj čudna od vseh medijev. Čudna zato, ker gledalcu servira vse stop-

nje kognitivnega procesa in je pri tem celo tako predrzna, da servira tudi miselne zaključke, do česar sicer lahko vsak človek pride sam. Ampak ne, človek je v svojem postmodernem bistvu tako len, da sploh ne razmišlja, temveč, če je že zadeva na talarčku, vse povsem gladko privzame in tako se fotelirji, to so redno televizijsko občinstvo (oziroma njihovi možgani), povsem polenijo, postanejo prave miselne ovčice. Zdi se, da so z uveljavitvijo televizije kot medija vseh medijev nastale vse možnosti, da se ljudje spremenimo v nevedno *drob(t)nico*. Seveda je res, da podobni pogoji izhajajo tudi iz drugih značilnosti našega časa, toda po agresivnosti in ko-

lični ustvarjenih ovčic je čez televizijo pač ni. Razlika je namreč v tem, da so ostali razlogi samo lokalizirano uspešni, televizija pa je s svojim vplivom bolj ali manj univerzalna, približno enako agresivna na vse konce sveta. Gledalcu ponuja občutek, in ta ga seveda sprejme, da ve za problem, recimo v Bosni, zahodnem Timorju ali za tepežkanje dealerja na Vzhodu. Imeti občutek, da si s problemom seznanjen, pa je ob televiziji že kar enako občutku, da vedeti zanj hkrati tudi pomeni reševati ga. Vse skupaj pa žene denar, kajti gonja za profitom je očitno poglavitna zadeva naših generacij. Tako nastane tisti znameniti prestop, ki ga prepoznavajo avtorji vseh znanstvenih smeri, ko industrijska logika skoči v zelje kulturi in ko kultura postane kronski adut marketinga.

II. Človek sebi ovca. Vendar, naj vas ne zmede. Razlog, zakaj toliko lajanja ravno na televizijo, je seveda v tem, da je to relativno nov pojav podskalpnega skalpiranja oziroma minimaliziranja individualnega intelekta na nivo stroja ali pa fotelja, recimo. O ostalih povzročiteljih "razrazmišljenja" naj bi bilo namreč že tako vse povedano oziroma s svojim veteranskim stažem na sceni niti niso več aktualni. Medij pa je vseeno postal prestižno sredstvo distribucije mnenj, ki pa za osmišljenje svojega "smisla" nujno potrebuje dve vrsti informacijske drobnice: ovne in jagenjčke (mmm, jagenjček, zanimiva korelacija s katolicizmom). Jagenjčki so tisti, ki so samo uporabniki mnenj. To so tisti, ki jih vsakršen medij z lahkoto prepriča, da ta mnenja nujno potrebujejo, ker da bi si brez tega ne bili sposobni ustvariti svojih lastnih. Ovni pa so tisti mnenjski voditelji, ki jim je veliko do tega, da jagenjčkom predstavijo svoje avtoritativno mnenje, osnovano na tistem enem, ki so ga pobrali od medijev. Douglas Adams v svojem slovarju *The Deeper Meaning of Liff* pravi temu zadnjemu Marcroy. Posameznik v informacijski družbi torej sploh ni več samo to, zaradi česar družba je, in od kogar družba pobira, temveč uporabnik umotvorov, ki jih sestavi družba, ki to pravzaprav ni več, ker iz komercialno-profitnih razlogov pač enostavno, kot kakšno gnilo jajce, na stranski tir postavi ali pa sploh povsem izključi ubožčka, posameznika.

Človek pa je ovca sam sebi zaradi dveh reči. PRVIČ, ker si ne prizna, da informacije, ki jih pobere pri različnih virih, recimo na tržnici, na žuru ali pa pri zdravniku (ti so še posebej dober primer informacijskih ovnov), prav leno privzame za

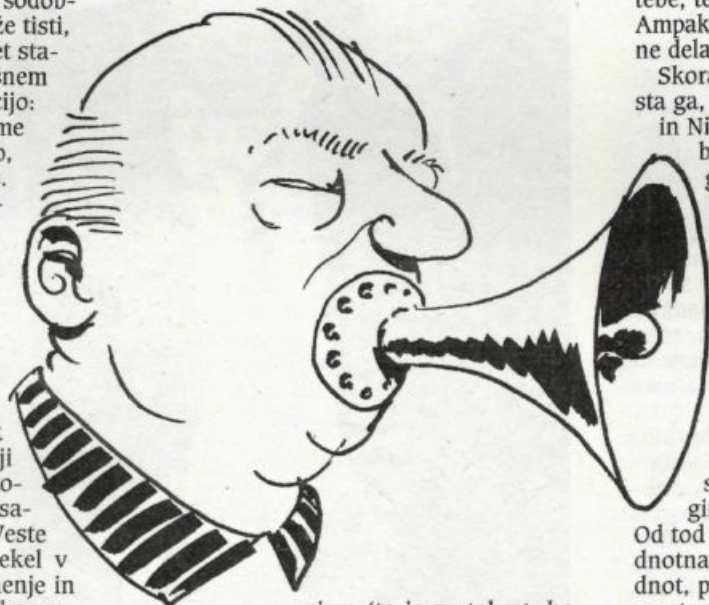

svoja lastna stališča (*namesto da bi si, kot so to ljudje "s kmečko pametjo" - tudi pri nas, da ne bo pomote - počeli še v času pred drugo svetovno vojno, šele s pomočjo več informacij (po)ustvarili približno sliko realnosti*), pa ne glede na to, da samo s parcialnimi podatki, ki jih je moč izcediti iz informacije, niti po semantični logiki ni mogoče sestaviti popolne simbolne mreže za posamezen segment (kvazi)realnosti. Ampak, veste, drobničarsko ni to, da si postmoderni človek mnenje leno ustvarja s tem, da za lastno privzame enoplatno prikazana dejstva v različnih virih (v medijih, v interakciji z informacijskimi ovni = medijskimi voditelji...). Ovcе smo zato, ker si ne priznamo, da to zares počnemo. Človek bere članek, poslušá znanca ali gleda reportažo, pa kar misli, da ve o problemu vse. M. Crnkovič bi rekel: "Kaj mislite, da ste geniji ali kaj?" Potem se pa sodobni zgodovinar, no ja, kdor koli je že tisti, ki brska po arhivih za sto in več let stariimi dokumenti, začudi, ko v kakšnem pismu naleti na ponižno formulacijo:

"Dragi prijatelj! O tem, za kar me sprašuješ, sicer ne vem veliko, lahko pa ti povem, kje to najdeš. (Sledi ó strani dolg spisék literatúre v vseh možnih evropskih jezikih.) Vdano (ali pa kdaj tudi - ponižno) tvoj, dr. ..." Hecno, ne?! Možakar je prebral vse, kar na to temo dostopnega obstaja, pa pravi, da o tem ne ve veliko. In tu je punctum. Proces sodobne individualizacije namreč za sabo nujno potegne malo nepričakovan poskok samozavesti, ki je v tolikšni porciji in v tem prehodnem času lahko že toksična. Človek skoraj ni več homo sapiens, ampak homo predrznikus. Veste kakšno oholo resnico si je privlekel v znanost? Pravi si, da je vsako mnenje in stališče enakovredno, in ker je enako vredno je enakovredno. Pa če to ni gola diskriminacija. Stroka nam, butljem, govori, da vemo toliko kot alma mater sama. "A ji je mal slabo, al kva?!" Poanta je ta, da bi se ob sodobnem razumevanju demokracije manj izobraženi, (to pomeni manj seznanjeni s problemom) počutili manj (enako)vredne (kar bi, objektivno gledano - povsem držalo) nasproti "stručkotom". Ampak za demokratičen način razmišljanja je ta pojem manjvrednosti pač enostavno nesprejemljiv. Čista diskriminacija! Védenje in strokovno mnenje tistega, ki se celo življenje ukvarja s temo "travelling habits of marine soldiers" je namreč po taki logiki vredno točno toliko, kot je vredno mnenje pijančka, ki o tem istem problemu razlaga svojemu kelnerju v baru. Posledica tega pa je jasna, status znanja je povsem diskvalificiran, pojem študija preživlja hudo inflacijo, na glavo oziroma na trepalnice se je postavilo osrednje normativno izhodišče, tako da ovce, kakršne smo, tavamo po svetu, ne da bi pri tem sami vedeli, kaj je prav in kaj nikakor ni. Končni rezultat vsega tega pa je, da po vseh mogočih medijih trobijo o enaki teži objavljenih mnenj, pa še plačajo jih po vrhu. Edina razlika je očitno ta, da če hodiš na taprav faks, spoznaš taprave urednike in te sami prosijo, da jim kej

naklanfaš, če pa nimaš te sreče jim neseš pač sam, pa ti lih toko objavjo in colajo. V primeru, da pa ti tega ne bi spravili na svitlo, pa se enostavno postaviš pred parlament in se na ves gobec začneš dreti o cenzuri in to o cenzuri v demokratični državi - in hopla konopla, spet si na naslovki. Na naslovki celo kot mučenik in bo-rec za pravice...

Ampak to še ni vse, človek je tudi DRUGIČ ovca. Ovca zato, ker ga informacijski oven vsakič posebej vrže na isto foro. Premalo samokritični človečki, med katere sem, ne vem po kakšnem naključju že, padel tudi moi, se delamo pametne, in to pametne: ovcam, ostalim ovnom in sami sebi (drugih pasem pa tako ni več) in svoje velecenjeno mnenje v zlatem okvirju ter s pozlačenimi zobotrebci in wc papi-

rjem (to je za takrat, ko koga prime srat) serviramo preko nič hudega slutečih medijskih kanalov, kot bi to bila edino zveličavna resnica in edino sprejemljiv komentar. Ti kanali, zato da ne propadejo, velecenjeno občinstvo prepričajo, kako je vse skupaj pametno in vsekakor prepotrebno, da prebavijo, ovni pa vas potem nabašemo od spred in zad s tem, kar vas sicer najmanj zanima. Veste, funkcija splošne zanimivosti strahovito pada s stopnjo avtorjevega posebnega interesa (zato pa ima, mimogrede, Janša za vse knjige v stotisoče bralcev). Največja fora je pa ta, da na prvi pogled vsi ti avtorji stojimo resno s svojim življenjem za svojim kracanjem, po drugem pogledu pa je mogoče ugotoviti, da smo še od aristotelove šole privlekli znano reklo za (poreklo) resnice, namreč, da bi bili slavni (takrat še grški) retoriki raje zadnji živi sužnji, kot pa prvi mrtvi heroji. Torej, viva la verdad!

III. Čista provokacija. Dejstvo je, kot je zapisal Majid Tehranian, da bi Marx, če bi živel danes, svoj *magnum opus* napisal z naslovom Die Information in ne Das Kapital. To vse pa samo zato, ker očitno postaja bistvo informacije pomembnejše od njene konvertibilne vrednosti. Vendar se s takšnim zornim kotom razmišljanja, kot ga je pokazal Marx, kaj hitro zapletemo v nerešljiv paradoks. Mnenje katerega koli

posameznika sicer res obstaja, toda, če nihče ne ve zanj, nima prav nobenega pomena. Oziroma, če nihče ne ve, da obstaja, potem ne obstaja, kot je nedavno podobno logično indukcijo izpeljal moj prijatelj. Zakaj bi se potemtakem ljudje sploh mučili z evolucijo lastnega mnenja, če pa to namesto njih lahko naredijo gampki in ovni, sami pa bi kot leni Mehikančki, v miru sami s seboj in svetom, učkali visoko starost. (P.S. Saj poznate tisto o lenem Mehikančku? Pride Nemeč na dopust - v Mehiko, kam pa? - in zagleda v senci Mehikančka. Vpraša ga, zakaj nič ne dela. Zakaj pa bi delal, ga vpraša Mehikanček? Ja, da boš napredoval v službi. In zakaj bi naj napredoval? Ja, da boš več zaslužil. (in tako naprej) Ampak, kaj mi bo pa ves ta denar, vpraša Mehikanček? Ja, da boš lahko drugim plačeval, ko bodo delali za tebe, tebi pa sploh ne bo treba nič delati! Ampak, Mehikanček pravi, jaz že sedaj nič ne delam, ha.)

Skoraj aksiom pa je že tudi dejstvo, ki sta ga, bog ve zakaj, izpostavila že Freud in Nietzsche, da je posameznik v družbi samo iluzorno svoboden. Družba ga našopa s kešem, revček človeček pa ga ne porabi za polno in sproščujoče uživanje v prostem času, temveč ga zagoni na tak, od družbe prav tako okrušan, način, da imajo od tega delo tudi drugi človečki. Potem pa se poskusite pogovarjati o prostem času.

Aja, se še spomnite, kdo je to gampke? To je tisti, ki svoj smisel najde v tem, da smisel išče drugim. In teh je mnogo, mnogo preveč. Od tod izgleda celo, da je neke vrste vrednotna tranzicija, prehodno obdobje vrednot, prisotno po večini sveta, ki temelji na staroevropski civilizaciji. Za evropsko civilizacijo pa vemo, da izhaja iz normativnega kalupa, ki ga določa krščanstvo. Tako nekateri avtorji zaključujejo, da je krščanstvo kot normativno izhodišče, ki je priskrbelo osnovni vrednotni sistem tako imenovani zahodni civilizaciji, tik pred zlomom. Seveda je takšen način razmišljanja možen, vendar je to problem avtorjev in ne tistih, ki jih berejo. Ampak, če dobro premislite, to pravzaprav nima nobene zveze s krščansko dogmo. Privrženci tej dogmi so namreč že od nekdanj priznavali avtoriteto gampkov, ki so pač vseskozi oblečeni v črno! Našo sago o mnenjskih voditeljih je potrebno zaključiti drugače. Gampki so prisotni, a v svojem bistvu povsem nepotrebni člani naše družbe. Če ima namreč človek danes svoje mnenje, nima od tega praktično ničesar. No ja, razen tega, da je na žurih vedno kopica ljudi okoli njega. Še bolj tragično pa je to, da če človek svojega mnenja nima, ga tako ali tako pobere na žurih. Kam torej s svojo resnico in od kod jo sploh dobiti? M. de Unamuno se je rad zadržal: "Adentro! Navznoter!" Nasvet v tej postmoderni vseenosti je torej ta, da, ljudje moji, poskusite imeti vsaj o sebi (dobrot) mnenje in pa, ne vsiljujte ga preveč drugim, da ga ja ne bi narobe interpretirali.

ROMAN GUSTINČIČ

Biti drugačen (2. del)

SKINHEADOVCI SO KOT PSI POSTOPALI OKROG ULIČNIH VOGALOV IN PRI TEM VESTNO MARKIRALI SVOJ TERITORIJ

V poznih šestdesetih letih so nastali iz jedra tako imenovanih (M. Brake) "trdih modov".

Njihov imidž je bil sestavljen iz kavbojk, Doc Marten industrijskih čevljev, naramnic ter kratko postrizenih las.

Družili so se v skupinah iz posameznih delov mesta, ime skupine pa kar povzeli po svojem vodji ali mestnem predelu, iz katerega so izhajali. Poznani so bili predvsem kot zelo vročekrvni nogometni navijači, tako da so se počutili zelo domače predvsem na tribunah, ki so nosile skupinska imena skinheadovskih navijačev.

Svoj teritorij so na tekmah simbolično branili pred priseljenci. Ti niso bili zaželeni, ker so jim odžirali kruh in zmanjševali mobilnost delavskega razreda, prav tako kot hipiji, katere so imeli za lene in umazane. V ta koš so dodali pokvarjene homoseksualce.

Bluebeat (jamajška varianta rhythm-and-bluesa) je bil skinheadovska priljubljena glasba, prav tako kot reggae, dokler ni postal spolitiziran. V njegovem glasbenem izrazu je bilo čutiti vse več rasnih tem, ki so napovedovale izključitev bele mladine. V letu 1972 je prišlo kot krona vsega do zadnje večje zaostritve odnosov med skinheadi, belimi prebivalci in priseljenci v Liverpoolskem predmestju.

To pa je tudi letnica, ko se skinheadi, utrujeni od policijskega preganjanja ter pouličnih bojev umaknejo s subkulturnega prizorišča, na katero se ponovno vrnejo v letu 1978.

BLEŠČAVI IN LESKETAVI ROKERJI IŠČEJO SEBE, NEKATERI PA SE GREDO TUDI KURČJI ROCK

Po tem, ko je ideologija črnih priseljenec, jamajčanov in karibčanov postala skozi svoje obnašanje in glasbo nesprejemljiva za belopolto mladino, se je v Angliji v začetku sedemdesetih let oblikovala nova varianta pop kulture (predvsem z glasbo). Predstavljala je nekakšno sintezo umirajočih subkultur "undergrounda" in skinheadov.

Po imidžu so ti bleščavi rokerji spominjali na mode, oblečene v modna oblačila (podobna zgodnje hipijevskim), v čevljih ali bolje rečeno škornjih z visoko peto, pogosto naličenega obraza ter s tetoviranimi dodatki.

V sredini sedemdesetih let se je mladina, ki je spremljala subkulturo bleščече in lesketavega rocka, razdelila v dve skupini. Prvo so tvorili najstniki, ki so sle-

dili glavnim skupinam (Marc Bolan, Gary Glitter, Alvin Stardust). Drugo pa so sestavljali starejši, samozavednejši najstniki, ki so sledili umetnikom (David Bowie, Lou Reed, Roxy Music). Bolesne težnje v umetnosti, elitizem in modnost so preprečevale tem izvajalcem, da bi za seboj potegnili množično publiko. Pesmi in življenjski stil teh skupin pa je bil ravn tako daleč od najstniških skrbi ter vsakdanjega življenja.

To najboljše potrjuje delovanje Davida Bowia na glasbeni sceni. S svojimi filmi (Zigi Stardust, Modri Furer) in zgledovanje v fantastični preteklosti ali znanstvenofantastični prihodnosti se je namerano izogibal "realnega" sveta (tako v glasbi, kot v imidžu). Postal je kulturna osebnost za mladino, ki je v njegovi celotni estetiki poudarjanja seksualnega obeležja spola, bežanju od lastnega razreda in politike videla samo sebe.

V bistvu je hotela ta subkultura na novo ovrednotiti čas adolescence in prehod v svet dela in odraslih. Svet, v katerem postane še kako pomembna politika in vprašanja, ki se nanašajo na probleme delavskega razreda oziroma dela-

vske mladine. To pa je že polje, kjer nastopi prva boemska subkultura delavskega razreda - punk.

PUNK KOT KONEC JEDI IZ ANGLEŠKIH KONZERV

V sredini sedemdesetih let so angleško družbo pretresali resni problemi, ki so prizadeli predvsem mladino. To je bila velika brezposelnost, splošna moralna kriza in apatičnost. Najbolj družbenokritično so se na takratne razmere odzvali pankerji, ki so kot novonastajajoča subkultura izhajali iz umetniških šol, na katerih se je šolal nižji srednji razred in iz najstnikov delavskega razreda (delavske mladine). Vsekakor je pankerjem pripadnost narekovala negativen odnos do oblasti in družbenih norm. To je bilo nasprotno izhodiščem bleščavih rokerjev, ki niso napadali oblasti, ampak so iskali svojo alternativno identiteto nekje med družinsko kulturo in vladajočo ideologijo. Iskanje osebne identitete in rodu eksistira daleč od razredne zavesti pankerjev, ki raje skrivajo svoje poreklo in bežijo ven iz tradicionalnega družinskega življenja,

kam drugam kot na ulico. Tam pa so se ponovno pojavili nekdanji fantje z uličnega vogala, tediji, s katerimi pridejo pankerji v konflikt. Tediji so jim očitali "povezave" s črnobritansko in zahodnoindijsko kulturo ter norčevanje iz patriotske angleške države. Medsebojno nerazumevanje so stopnjevali s sobotnimi spopadi, poleti leta 1977 vzdolž Kings Rouda (predel Chelsea). No, tu je treba poudariti, da je punk redko uporabljal nasilje za razreševanje konfliktov z vrstniškimi skupinami ali drugače mislečimi.

Potem so mu pripisovali tudi razizem, kar pa je verjetno bolj negativna dediščina tedijev, skinheadov in pa Bowievega obujanja in poveličevanja nekaterih zgodovinskih osebnosti (Hitlerja). Veliko punk skupin je namreč zavzelo protinacistično stališče, kar je bilo evidentno na koncertu "Rock proti razizmu", kjer je 80.000 ljudi demonstriralo proti tovrstni gonji in predvsem politiki Nacionalne fronte.

Izvor pankovske subkulture

Če lahko pri punku zasledimo nekakšno simpatijo ali celo navezovanje na izročilo že prej omenjenih temnopoltih priseljencev, vsekakor ne moremo mimo vpliva na punk s strani ameriške umetnosti in rock glasbe iz prve polovice sedemdesetih let. To dogajanje je najboljšje predstavljala "New York" scena, ki so jo tvorili študentje neopaznih šolskih skupin, mladi filmski režiserji, video umetniki, fotografi in ljudje, ki so pisali za medije. Šlo je za nekakšen intelektualni svet Greenwich Villagea. Ta tako imenovani "New Wave" je bil takrat blizu glasbi, ki so jo razvijale skupine kot so: The Ramones, Television in zgodnji Talking Heads. Tu omenjam še Patti Smith, ki je leta 1974 napravila singl *Piss Factory*, v katerem deluje njena glasba bolj kot podlaga za razstavo umetniških slik ali performance. Vsemu skupaj pa je dajal močan pečat za šestdeseta leta značilen "pop art" (Andy Warhol).

V New Yorku najdemo tudi Malcolma McLarena, ki je bil med leti 1973 in 1975 manager skupine The New York Dolls. Njega so zanimali predvsem anti-umetniški eksperimenti newyorške avantgarde, ki je hotela skupaj s pop art umetniki iz začetka šestdesetih let ustvariti pankovsko umetnost (proto punk). Izraz punk je tedaj pomenil nekaj takega kot nesnaga, odpadki, šara, izvržek. V umetniški praksi pa so se uporabljali odpadni materiali iz vsakdanjega buržoaznega življenja (pornografski časopisi, odvrženi deli oblačil, industrijski odpadki). Malcolm McLaren se je v iskanju lastnega avantgardnega izraza, naslanjal tudi na tisto, kar je pridobil na umetniški šoli, situacionizmu (Francija, levičarske ideje v povezavi z avantgardno umetnostjo) ter umetniškemu konceptu pariškega dadaizma petdesetih let. Vse to pa so dodobra povzela tudi britanske umetniške šole v šestdesetih letih.

Tako ni presenetljivo, da Malcolm McLaren skupaj z modno oblikovalko Vivienne Westwood na z modo manj natr-

panem predelu londonske Kings Road odpre butik (modna oblačila in dodatki) s provokativnim imenom Sex.

Od tu se potem en del simbolnih form punka razširi med najstniško pankovsko mladino oziroma subkulturo. D. Jarman je leta 1976 tako pisal o "klikih" modnih anarhistov na Kings Roadu, ki sebe imenujejo za pankerje.

Del pankovskega izraza je bil tudi punk rock z zvokom iz zgodnjih šestdesetih let, le bolj agresiven, divji, vreščec in poln cinizma z nenaivno nedolžnostjo beatlesovske "Love me do". Za punk rockom je stalo nenehno ponavljanje sporočila: no future. Po glasbeni plati se je zgledoval pri ameriškem proto punku (The Ramones, Iggy Pop, The Stooges), z njegovo minimalistično estetiko, bleščeci rock (narcisoiden in nihilističen), pa tudi na rhythm and blues.

Reggae je dodal eksotično in nevarno auro prepovedane identitete, miselnost in mirnost (cool).

Povezave, ne le z reggaejem, ampak nasploh s kulturo angleške temnopolte mladine, so bile dokaj vidne. Najbolj se je to opazilo pri skupini The Clash, katere člani so nosili vojaške obleke, popisane s "karibskimi" parolami "dub" in "heavy manners", ozke hlače in mokasine, celo okrogle klobuke. Skupina je posnela tudi skladbo z naslovom "White riot" (beli upor), inspirirano s karnevalom v letu 1976, ki se je odvijal v Notingham Hillu (neredi). Don Letts, črni disc jockey, pa je tedaj posnel celo dokumentarni film o punku.

Da je šla punk estetika v to smer, jo je prisilil prepad, ki ga je napravil "bleščavi rock" v odnosu do publike, predvsem delavske mladine. "Suženjstva" bele delavske mladine, vpete v (metaforično) verige, udratih obrazov, umazane obleke in grobe dikcije ni bilo mogoče prikazati skozi "sladek jezik bleščecnega rocka". Reggae je bil bolj primeren, saj je nosil v sebi politični upor. Ta pomemben "moment" je tako punk v začetku omejil le na črnsko upornišvo. Pozneje pa se je tudi beli delavski razred uprl tradicionalnim predstavam britanstva (kraljica, britanska zastava...), odrekel vlogo mestu ter iz anonimnih, revnih, brezimnih delavskih mestnih četrti širil svojo subkulturo.

Imidž

Tega je v modnem smislu zaznamoval električni stil oblačenja pankerjev, ki je v dobršnji meri razkazoval celotno modno zgodovino povojnih delavskih mladinskih subkultur. Kombiniral je elemente, ki so pripadali povsem različnim obdobjem. Tovrstna umetnost "bricolage" (domači mojster) je bila značilna že za tedije v petdesetih letih s preureditvijo "edvardijanskega" stila in pozneje za mode, ki so dele oblačil postavljali v simbolične celote z novim pomenom.

Pri pankerjih pa so se skozi proces "ready mades" (po umetniku M. Duchampu, ki je industrijskim predmetom s postavitvijo v novi prostor dal novi simbolični pomen) zvrstili najrazličnejši predmeti od verig, sponk, toaletnega papirja,

plastičnih ščipalk, do kosov železja, če že to niso bili kljukasti križi. To so predvsem dodatki obleki, katero je lahko sestavljala celota (del uniforme), ozke hlače (tediji, skinheadi), težki črni čevlji ali mokasini, raztrgane srajce (majice) z izzivajočimi napismi (politična angažiranost in opozarjanje na delavske probleme kot odnos do oblasti).

Usnjene jakne (rokerji) so ohranjale podobo pankerja kot moškega, medtem pa barvane nogavice, dežni plašči odkrivajo modovske korene. Frizura je bila barvana (D. Bowie) z različnimi spreji in utrjena z milom, lakom.

Očitno je, da so hoteli pankerji z imidžem, vulgarnim izražanjem, načinom obnašanja zbuditi družbeno pozornost, kar jim je doobro uspelo. To je bilo še najmanj, kar so lahko storili s tem, ko so do konca zaostriili odnos do vladajočega razreda znotraj ideološkega boja.

Naj zaključim, da je vse to, kar predstavlja nekakšno osebno izkaznico punka, pankovske subkulture, nedorečeno brez poudarka na sledečem: da je punk, poudarjajoč "malo je lepo", z uvajanjem neodvisnih malih založb, lestvic popularnosti, ki so jim sledile alternativne trgovine, specifične glasbene publikacije v obliki fanzinov (naredi sam) in kritična punk publika naredil korak naprej v odnosu do prejšnjih subkultur.

LITERATURA:

- Dave Laing: Power and Meaning in Punk Rock, 1985
- Mike Brake: Socijologija mladinske kulture, Lj., 1984
- Mike Clifford: Rock Handbook, London, 1988
- Peter Winkle, Rock Music, Cambridge, 1993
- Dick Hebdige, Subkulture, The Meaning of Style, London, 1980
- Simon Frith: Zvočni učinki, Krt, 1986

MIHAELA STRUHAK

Arabski svet

Po smrti ajatole Ruhole Mosavija Homeinija, verskega in političnega voditelja Irana ter ideologa islamske revolucije, ostaja imamova politična in duhovna dediščina ter ideja o združenih muslimanih kot največji sili na svetu še vedno zelo aktualna.

Fundamentalizem pomeni dobesedno branje svetih spisov, ki so obenem tudi napotki za vsakdanje ravnanje. Zavrača superiornost človekovega razuma. Cilj je spremeniti družbo s politično-religioznimi sredstvi. Ne smemo ga enačiti s konzervativizmom ali tradicionalizmom. Razlika je v tem, da konzervativizem in tradicionalizem odklanjata aktivno poseganje v modernost in potekata nekako paralelno z modernostjo ter obenem pričakujeta, da ju bo ta pustila pri miru. Fundamentalizem pa se aktivno odziva na modernost in na sekularizirane islamske elite.

Koran je neposredna beseda boga, kar Sveto pismo ni. Sveto pismo je produkt več avtorjev, katerih identiteta v celoti ni pojasnjena. Koran je v bistvu vknjižnjeni bog, kar pojasnjuje nagnjenje k dobesednemu razumevanju Korana. Božji zakoni imajo prednost pred sekularnimi, s tega vidika je nujna obnovitev vloge religije v javnem življenju.

Potrebno je poudariti, da si fundamentalisti v deželah zahodnih demokracij ne morejo z orožjem izbojevati svojih zahtev, tako kot to počno drugod po arabskem svetu, zlasti v Alžiriji. Njihova dejavnost je tako usmerjena k poseganju v ustavne spremembe in pravne kodekse s politično organiziranostjo.

Islamski fundamentalizem vidi nevarnost tudi v materializmu. Ideologija islamske revolucije v Iranu je videla Združene države Amerike kot simbol materializma (kapitalizem), po drugi strani pa je obsojala Sovjetsko zvezo kot komunistično državo, ki propagira ateizem. V ideologiji sodobnih verskih fundamentalistov je veliko elementov predkapitalistične gospodarske miselnosti.

Koncentrirano nasilje v Egiptu in Alžiriji vzpostavlja Bližnji vzhod kot središče islamskega fundamentalizma, ki ima sicer od države do države specifične vzroke in značilnosti, a postaja skupna, najbolj prepoznavna frustracija vse od Maroka do Afganistana. Fenomen fundamentalizma je dolgo ostajal povezan z Iranom, zadnji dve leti pa se je močno okreplil v Alžiriji in Egiptu, seznam držav, ki podpirajo terorizem skrajnežev in njihovo idejo o teokraciji, pa je mnogo daljši. Med državami, ki odkrito podpirajo islamski terorizem, so Iran, Jemen, Sudan, Afganistan. Ogrožene države so Somalija, Jordanija, Libanon, Libija, Tunizija in Združeni arabski emirati, ki so nedavno sprejeli islamski kazenski zakonik in na ta način pomirili skrajneže in krizo v državi. Podobnih ukrepov se lotevajo tudi ostale države. Egipt in Alžirija pa imata vse možnosti preobrazbe v islamsko državo.

Alžirija, z vkoreninjenim odporom do Zahoda že od časa dolgoletne francoske kolonizacije, je danes država z najmočnejšim centrom delovanja islamskih skrajnežev tudi zaradi gospodarske, socialne in generacijske krize, ki ji oblast ni kos. Fundamen-

talizem v Egiptu pa ima izključno politične in kulturne vzroke, kot so protizahodna politika in odrekanje pravice obstoja Izraelu.

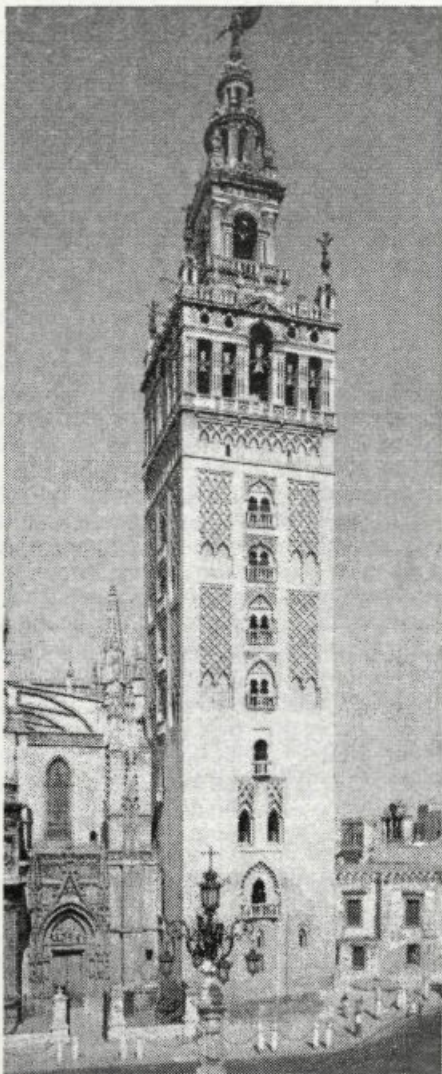
Iskanje islamske identitete je povezano z globalno krizo, značilno za celoten arabski svet, ki je nastopila po porazu z Izraelom leta 1967, še bolj pa z iraško okupacijo Kuvajta 1990. Skupne značilnosti islamskih skrajnežev so: zanikanje človekovih pravic, promoviranje radikalnih ideologij in samodržni voditelji, ki zanikajo vsakršno možnost vplivanja s strani prebivalstva.

Spopadi med oboroženimi silami alžirske vlade in islamskimi fundamentalisti preraščajo v vojno med oboroženimi klani, kjer dobesedno vsi pobijajo vse. Nekateri ocenjujejo že dve leti trajajoče obsedno stanje kot drugo alžirsko osvobodilno vojno, ki spominja na dolgoletni boj za alžirsko neodvisnost pred tridesetimi leti. V minulih dveh letih je bilo v državi ubitih več tisoč Alžircev in tudi na desetine tujcev. Najpogostejša tarča napadov so intelektualci, zlasti novinarji in univerzitetni profesorji.

Alžirske razmere so se začele zaostrovi leta 1991, ko je fundamentalistična stranka Fronta islamske rešitve (FIS) v prvem krogu volitev dobila večino. Vojaška vlada je v strahu pred fundamentalizmom odpovedala drugi krog volitev in prepovedala stranko. Po mnenju mnogih gre za vojno, v kateri ne bo zmagovalca, le ogromno žrtev. Razcepljenost pa najdemo tako znotraj vojaške vlade, kjer imamo zagovornike politike trde roke in dokončnega obračuna s fundamentalizmom in zagovornike politike kompromisa in pogajanj, kot tudi znotraj islamskih sil.

Po napovedih se Alžirija bliža popolnemu ekonomskemu in socialnemu zlomu. Razmere v državi bi lahko označili kot državljansko vojno. Vsakodnevni boj za preživetje, ki postaja iz dneva v dan hujši, pogloblja krizo. Alžirija je ekonomsko mrtva. Politične kulture, ki je bistveni pogoj za spravo, v alžirskem enostrankarskem sistemu nikoli niso razvili, ker enostavno nikoli ni bilo dialoga.

V Egiptu, kjer je najbolj očiten boj med vlado in odvetniki, ki poudarjajo veljavo le svetih zakonov zapisanih v Koranu, se je konflikt prenesel celo v šole. Vlada je prepovedala tradicionalna ženska oblačila, ki prekrivajo celotno žensko telo od glave do pete, izključila pa je tudi kar nekaj učenk, ki se niso ozirale na ukrep vlade, in prav tako nekaj učiteljev, ki so tovrstno oblačenje podpirali. Proislamsko usmerjena javnost in podtalne organizacije trdijo, da so s tem kršene osnovne človekove pravice in svoboščine, na katere pa se čisto upravičeno ne bi smeli sklicevati ne vlada, ne islamiisti. Še več, kršen je Koran, kar je seveda še veliko hujši greh. Ta sveta knjiga islama namreč jasno pravi, da se morajo ženske oblačiti tako, da s svojim mesom ne bodo po nepotrebnem vznemirjale moške javnosti,

razlagajo islamski pravniki. Islamske modne dodatke v Egiptu upoštevajo že 80 procentov žensk in vse bolj tudi elita. Razoglave so danes samo še Koptke in pa liberalna mestna mladina.

Zanimivo pa je, da sodi Egipt v krogu muslimanskih držav med izjeme, ko gre za stališče uradne politike do omejevanja rojstev. V zgodnjih osemdesetih letih je egiptovska vlada začela s kampanjo, katere namen je bil vplivati na ozaveščenost prebivalstva glede socialnih in ekonomskih posledic povečanja prebivalstva. Z obsežno akcijo nadzora rojstev je vladi v približno desetih letih uspelo zmanjšati odstotek rasti prebivalstva s 3,1 (1984) na 2,4 odstotka (1993). Kontracepcijske metode so v tej državi dostopne vsem in so skoraj zastoj. Tudi drugod zasledimo podobno situacijo glede kontracepcijskih sredstev, medtem ko je abortus strogo prepovedan. Tudi sami islamski skrajnejši ne nasprotujejo toliko tovrstnim vladnim ukrepom, saj se zdi, da tudi sami postavljajo ekonomske razloge na prvo mesto.

Aktualni dogodek je zamrzitev premoženja terorističnih skupin v Združenih državah Amerike. Za ta ukrep se je ameriški predsednik odločil zaradi naraščajočega mednarodnega terorizma, ki resno ogroža bližnjevzhodni mirovni proces. Prepovedano je tudi vsakršno finančno sodelovanje z islamskimi terorističnimi gibanji, med katerimi sta najbolj razvpita Islamski džihad in Hamas. Omenjeni skupini islamskih skrajnejšev odločno zavračata mirovna prizadevanja Jaserja Arafata in izraelskega vodstva. Za zdaj se ne ve, kolikšno vso-to zadeva Clintonov ukrep.

Islamski džihad je zapletena povezava celic, ki delujejo na Bližnjem vzhodu in v Evropi. Strmoglavitni hoče laične arabske režime in vzpostaviti islamski panarabski imperij. Prepričani so, da je vojna proti Židom in Izraelu bistveni korak v tej smeri. Spor z Židi, ki živijo v Palestini, je možno rešiti le z vojaškimi sredstvi. Džihadova strategija temelji na terorju in na pripravljenosti njegovih pripadnikov, da za svete cilje žrtvujejo svoja življenja, tako se ni čuditi, čemu toliko samomorilskih akcij. Mlade Arabce pridobivajo na svojo stran predvsem s pomočjo verske indoktrinacije. Pripadniki Islamskega džihada so igrali pomembno vlogo v palestinski vstaji na zasedenih ozemljih, saj so pripravljali in usmerjali množične demonstracije in stavke zasebnih podjetnikov.

Arafatova organizacija Fatah je v preteklosti sodelovala z Islamskim džihadom. Fatah je skušal izkoristiti versko gorečnost pripadnikov Islamskega džihada, ki so potrebovali Fatahova materialna sredstva in infrastrukturo. Sodelovanje se je v letih 1989-1990 skrčilo na minimum, saj vodstvo Islamskega džihada meni, da Arafat priznava židovsko državo.

Islamski džihad oziroma Islamsko sveto vojno so ustanovili odpadniki iz vrst Muslimanske bratovščine sredi šestdesetih let v Egiptu. Po šiitski revoluciji v Iranu se je pojavila tudi v drugih delih arabskega sveta. Fanatično zagovarja uničenje Izraela in obenem nasprotuje bližnjevzhodnemu mirovnemu procesu. Deluje v majhnih, tajnih skupinah, ki pa vzdržujejo stik z vodstvom na zasedenih ozemljih in v Jordaniji. V Egiptu so usmerjeni zlasti proti krščanski koptski skupnosti.

Ostale glavne teroristične skupine so: Hamas, Hezbolah in Fronta za osvoboditev Palestine. Hamas je bil ustanovljen leta 1988 kot organizacija islamskih skrajnejšev. Tako Hamas kot Hezbolah in Fronta za osvoboditev Palestine zagovarjajo uničenje Izraela in močno nasprotujejo Arafatovi spravi z Izraelom. Hamas je trenutno glavni tekmelec PLO na avtonomnem območju Gaze, prisoten pa je še v Jordaniji, Izraelu in na zasedenih ozemljih.

Hezbolah je bil ustanovljen leta 1982 v Libanonu ob podpori Irana. V začetku osemdesetih let so njegovi privrženci izvedli samorilne napade na ameriško veleposlaništvo, vojašnico ameriških mornarcev in poveljstvo francoskih padalcev v Bejrutu. Takrat je umrlo več sto ljudi. Nekaj let zatem so v Libanonu izvedli več samorilskih napadov na izraelske vojake. Verjetno je odgovoren še za mnogo terorističnih akcij po vsem Bližnjem vzhodu, zahodni Evropi in Aziji. Trenutno vodi gverilsko vojno v južnem Libanonu, od koder želi pregnati izraelske vojake.

Teroristične skupine pa najdemo tudi med samimi Židi. Kach je bil ustanovljen sredi sedemdesetih let. Njegov ustanovitelj je rabin Meir Kahane. Kach zagovarja izgon Arabcev iz Izraela in z zasedenih ozemelj ter uvedbo židovskega teokratskega režima v Izraelu. Lanskega februarja je Kahanejev privrženec Baruh Goldstein ubil 30 palestinskih vernikov. Odkar so leta 1990 v New Yorku ubili Kahaneja, je gibanje v razkolu.

Glede na dejstvo, da je islam vera, katere število vernikov najbolj narašča, obstaja velika možnost, da v nekaj desetletjih postane najmočnejša vera na svetu. Problema in doktrine islama ne gre zanemariti tudi v bodoče.

SANJATI SAN REMO

Improvizacija na popularno temo

Bodimo odkriti: zadnje čase čutim vse večje nelagodje, ko v svoji bližini poslušam nekatere ljudi, ki v okviru vsakodnevnih komunikacije, sploh pa v nekoliko "resnejših" pogovorih, vedno pogosteje uporabljajo izraze kot so mit, ritual, katarza in njim ustrezne, globoko zveneče pridevnike in prislove (orgiastično, dionizično, ekstatično itd.).

Vse skupaj se mi zdi precej patetično in "trendovsko", zlasti še, če upoštevam, kako se to dejstvo lepo sklada s populistično govorico medijev, ki v svojem vsakodnevem poročanju o fenomenih množične kulture s pomočjo podobne retorike (pomislimo samo na sintagmo "kulturna osebnost", ki je postala že skorajda *terminus technicus*) slavijo zdaj tega, zdaj onega zvezdnika, nemara samo zato, da bi ga naslednji dan lahko še z večjim užitkom zabrisali s piedestala nazaj v pesek in prah. Do takih pojavov ne želim biti preveč kritičen, saj bi me kdo lahko (po nepotrebnem) takoj obtožil "elitizma"; zanimajo me zato, ker skoznje lahko zaznavam eno izmed nesimpatičnih posledic postmoderne paradigme: njena imperativna zahteva po uvedbi popolne razpoložljivosti in pluralnosti različnih diskurzov, osvobojenih diktata velikih zgodb, je namreč v končni fazi pripeljala do marsikdaj povsem neprebavljivega mešanja žanrov, nekakšnega "globinskega" kaosa, v katerem so vsi načini človekovega samoizražanja hierarhično enakovredni in s tem navsezadnje tudi enako pomembni. Oziroma nepomembni. Oziroma se o tem sploh ne spleča razpravljati. Tvoja resnica ubijati in moja resnica molčati ali prepevati. *Everything goes*. Pa kaj.

Zavedati se moramo, da je tak relativizem v bistvu *nonsense*: podoben, a morda bolj simpatičen nesmisel je, če iz ust Pippa Bauda, velikega guruja italijanske televizijske zabave, spektakla oziroma showa, nenazadnje pa tudi "človeka za vse sisteme" in voditelja letošnjega, petinštiridesetega sanremskega festivala italijanske popevke, zaslišimo stavek kot: "Sanremo è un rito che si ripete." (Sanremo je obred, ki se ponavlja). Vprašanje je: kako torej pisati o Sanremu in se ob tem izogniti skrajnostim, kot sta na eni strani neskončno prežvekovanje traveč in "insiderska" patetika, na drugi pa ceneno duhovičenje samozvanih intelektualcev, ki zaničuje domnevno trivialnost kancone; kako ohraniti pronicljivost in suverenost lastnih stališč? Oziroma: čemu sploh pisati o nekakšnih efemernih popevčicah, ki jih navadno izvajajo zvezde dvomilijevga, pogosto zgolj lokalnoitalijanskega slovesa?

Jasnega odgovora seveda ne poznam; četudi je seveda dejstvo, da je Sanremo skozi svojo zgodovino sčasoma postajal nekaj več kot "zgolj" festival italijanske popevke. Rekli bi lahko, da "fenomen Sanremo" vedno znova potrjuje svoje bistvo: v ogledalu Sanrema so se namreč vseskozi natančno zrcalile in se še zrcalijo spremembe v italijanski družbi. Celo resni sociologi in novinarji zatrjujejo, da je ena temeljnih značilnosti sedanje italijanske situacije svojevrsten "beg pred resničnostjo" (fuga dalla realtà); ta svojevrstni eskapizem lahko pripišemo tudi večini politične elite okoli detroniziranega Berlusconi, ki se zadnje čase ukvarja zlasti z datumom prihodnjih vo-

litev, reševanjem lastnega televizijskega monopola in zmerjanjem vseh, ki oporekajo njegovi absolutni pravici do oblasti; zanj so imaginarni "višji interesi" očitno pomembnejši od realnih ekonomskih problemov. Zanimiva in pravzaprav čisto nič nenavadna je reakcija "navadnih ljudi" (samo za primer: letos si je pred svojimi zasloni vsakega od petih sanremskih večerov povprečno ogledalo skoraj dvajset milijonov Italijanov), ki kljub recesiji kupujejo veliko več kaset in CD-jev (v primerjavi s prejšnjim letom se je leta 1994 v Italiji celotni promet diskografske industrije povečal za 7,17 odstotka oziroma od 569 na 610 milijard lir); in čeprav je res, da danes (včasih je bilo drugače) Sanremo zelo malo vpliva na prodajo plošč sodelujočih pevcov, vseeno velja, da je za vsakogar, ki se želi na novo uveljaviti na italijanski *straight* glasbeni sceni, še bolj pa za nekatere "fosilizirane" starejše interprete, ki si še ne želijo, da bi jih publika pozabila, koristno, da se občasno pojavijo konec februarja v mestecu na ligurski rivieri.

In če se zdaj osredotočim na letošnji, jubilejni festival: moram priznati, da je moja prva asociacija, spodbujena s televizijsko izkušnjo, vtis o bleščeče zrežiranem, izrazito perfekcionistično izpeljanem spektaklu, ki bi mu z organizacijskega vidika le stežka našli kako pomanjkljivost. Pippo Baudo je kot veliki mojster ceremoniala tako rekoč osebno poskrbel za vse; kompleksni festivalski mehanizem je torej na prvi pogled funkcioniral zgledno, kar je bilo nenazadnje tudi moč pričakovati. Dobro preračunana je bila tudi Baudova odločitev glede izbire spremljevalk; medijska klima je vseskozi uspešno razpihovala (inscenirano) rivalstvo med obema privlačnima (glede tega so mnenja sicer precej deljena) lepoticama, svetlolaso Anno Falchi in temnolaso Claudio Koll, ki sta svojo "slavo" pred festivalom dolgovali zgolj filmčkom dvomljivih kvalitiet; s tem rivalstvom, ki naj bi "razdvajalo občinstvo" (če uporabim časopisno puhlico), se je pač samo obnavljal tipičen obrazec, znan še iz šestdesetih let, ko so konflikti in opravilje govornice okoli na smrt skreganih subret vnemali domišljijo slehernikov. Široko razvezana mošnja (organizacijski stroški so znašali šest milijard lir, plus prispevki sponzorjev) je omogočila tudi prihod cele legije eminentnih tujih glasbenih gostov; ker so se še vrabci naveličali čivkati o Madonni, Take That, Eltonu Johnu, Stingu ipd., velja opozoriti le na novost, namreč nastop nekaterih (že svetovno znanih) glasbenikov (Cheb Khaled, Jean Louis Guerra, Youssou N'Dour), katerih izraz je svojevrsten poskus sinteze med etničnim in popularnim, v smislu nekakšne "world music" ali nemara celo new-agea, kot pri (fantastični) kanadski pevki in harfistki Loreeni McKennitt, ki črpa zlasti iz keltske tradicije.

Glede prestižnega tekmovanja med domačimi pevci pa tako: kot običajno so si mediji tudi letos že davno pred začetkom festivala izbrali svojega favorita. Pravzaprav sta bila tokrat "uradna" kandidata za zmago zlasti dva; pred začetkom tekmovanja so največje možnosti pripisovali Fiorelli in njegovi pesmi *Finalmente tu* (Končno ti). Kralju televizijskih karaok in možu, ki si je ustvaril ime s prepričljivim posne-manjem največjih italijanskih pevskih imen, naj bi bil edini pravi tekmeč veteran

Gianni Morandi, tokrat skupaj z Barbaro Colo (mlado pevko, njegovo nekdanjo zboristko). Njuna *In amore* (V ljubezni) naj bi sledila preizkušenemu obrazcu romantičnih duetov, ki navadno zbujejo naklonjenost vseh slojev in starostnih skupin festivalske publike (tudi tokrat je o uvrstitvi pesmi odločalo glasovanje žirij posebej izbranih poslušalcev, starejših od štirinajst let); s to formulo sta v Sanremu nazadnje uspela Fausto Leali in Anna Oxa, s katerima pa bi Morandija in Colo le stežka primerjali. Še veliko večje razočaranje pa je bila, vsakič ko smo jo slišali, tudi Fiorellina pesem: za njegovo izvedbo se je zdelo, da je v resnici pravi (postmodernistični) simulaker. Preigral je najrazličnejše vokalne registre svojih imitacij, ne da bi kadar koli res našel pot do prave, koherentne pevske interpretacije. Prva glasovanja so pokazala, da vtis nikakor ni bil napačen; slednjič se je Fiorello, ki je priznal, da je njegova življenjska želja pravzaprav voditi sanremski festival (kar bi mu kot showmanu z izrazitim, prirojenim občutkom za stik z

množicami brez dvoma tudi odlično uspešno), moral zadovoljiti s petim mestom in tolažbo zaročenke, že prej omenjene Anne Falchi. Na površje pa se je presenetljivo prebila triindvajsetletna Rimljanica Giorgia (pravo ime Giorgia Todrani), ki je prodrla neposredno iz skupine mladih pevcev s pesmijo, pri kateri je kot avtor sodeloval tudi Eros Ramazzotti; izjemen, jazzovski glas, ki v pesmi *Come saprei* ni mogel docela izraziti svojega polnega obsega, je vendarle zadoščal za prepričljivo in zaslužno prvo mesto. Drugouvrščena Morandi in Cola tudi nista bila preveč nezadovoljna; naravnost ganjena pa je bila tretja, nekoč angleško pojoča zvezdica diskotek, Ivana Spagna: kaj so glasujoči videli v njeni pesmi, mi ni čisto jasno. Prvo polovico lestvice so tokrat zasedli skoraj izključno mlajši popevkarji, med katerimi bi izpostavil še zlasti energično Ligheo, nekoliko pa je razočaral (po lanski fantastični skladbi, s katero je zmagal med mladimi pevci) sicer četrtouvrščeni, slepi Andrea Bocelli. Uveljavljeni izvajalci (Massimo Ranieri, Toto Cutugno, Gigliola Cinquetti...) so se tokrat znašli na zadnjih mestih, četudi bi si nekateri izmed njih zaslužili kaj več. Še zlasti to velja za zadnjevrščeno, legendarno Patty Pravo, ki je predstavila nenavadno subtilno in brez dvoma za sanremsko publiko prezapleteno *I giorni dell'armonia* (Dnevi harmonije); vzdruške kabaretov in nočnih barčkov je na simpatično lahkoten način pričaral trio Melody, ad hoc ustvarjena skupina, v kateri je poleg Peppina Di Capria in Stefana Palatresija še zlasti briljiral znani igralec Gigi Proietti. Moja osebna preferenca pa je tokrat namenjena edini pesmi, ki je v nekem smislu pomenila subverzijo: kabaretist Davide Riondino in novinarka Sabina Guzzanti (oba nista pevca ali vsestransko priljubljeni medijski osebnosti, hkrati pa pogosto nastopata na "levičarskem" tretjem kanalu državne televizije, in tudi zato ni čudno, da sta bila vseskozi deležna skromnih aplavzov izbrane dvoranske publike) sta zbrala pisano množico revežev, brezposelnih, neznanih glasbenikov, pa tudi intelektualcev in uglednežev, kot sta na primer (ne posebej priljubljeni) prekajeni novinar in televizijec Sandro Curzi in stripovski risar Milo Manara, jo poimenovala *Riserva indiana* (Indijanski rezervat) in inscenirala kvazi-obred, nekakšno indijansko molitev z bolj ekološko in pacifistično kot pa zabavnoglasbeno tendenco; poanto tega razmisleka prevzemam iz besedila *Troppo sole* (Preveč sonca), prvi pa: "I sognatori sono messaggeri dello spirito del mondo... soltanto chi sogna si potrà salvare!" V prostem prevodu: sanjači so glasniki svetovnega duha... in le kdor sanja, se lahko odreši. Še en dokaz, da so sanje sveta velika, nemara edina resnična zgodba. In četudi bo zvenelo nenavadno: tudi Sanremo je lahko Čukovita metafora, velika zgodba, ki jo sanjamo z odprtimi očmi.

Nikakor ne moremo zanikati njegovih izredno tesnih povezav s "pokojno" krščansko demokracijo, ki je v povojnem obdobju dominirala na italijanski politični sceni; prav tako pa se zdi nespregledljivo, da je po velikem obratu in prihodu Berlusconi, ki je vzel oblast v svoje roke tudi na državni televiziji, Baudo zasedel celo funkcijo direktorja umetniškega programa.

GAŠPER MALEJ

Obvladati neobvladljivo, rešiti nerešljivo

Kljub temu, da je znani matematik pred stoletji dejal, da matematika ne sme nikoli biti uporabna, pa se njena spoznanja danes uporabljajo praktično povsod. Moderna letala ne nastajajo več na risalnih deskah, temveč na katodnih zaslonih računalniških monitorjev. Oblike avtomobilov, ki prihajajo s tovarniških trakov, so kompromis oblikovalčeve vizije in kopice najrazličnejših testov, za katerimi se skriva kopica zahtevnega matematičnega računanja. Ti problemi so računsko tako zahtevni, da se simulacije prometnih nesreč pri Mercedesu opravljajo s pomočjo superračunalnika Cray X-MP, ki potrebuje za nekatere izračune tudi več ur intenzivnega računanja (isti računi bi na PC računalnikih trajali nekaj tednov).

Ali pa si ogledajmo računalniško podprt razvoj zdravil v farmacevtski industriji. Recimo, da molekula, ki je kandidat za bodoče zdravilo, biološki receptor, na katerega naj bi zdravilo delovalo, in topilo sestojijo iz 8000 atomov (običajno ne, vendar ta velikost ni v ničemer izredna). Kljub vezem v molekuli atomi bolj ali manj močno nihajo, kar pomeni, da moramo za vsak atom v molekulah upoštevati tri prostorske spremenljivke in nato obenem upoštevati še kemične in fizikalne procese med njimi. Skupaj bi torej v matematičnih računih nastopalo 24000 spremenljivk. Četudi bi število atomov močno zreducirali (nekateri deli molekule ne igrajo pomembne vloge v kemičnih procesih), bi nam še zmeraj ostalo veliko število spremenljivk, ki bi jih z računalniki le težko ali pa sploh ne obvladali. Preprosto rečeno, več kot je spremenljivk, težje je opraviti nalogo. Pri nekaterih računskih problemih raste zahtevnost eksponentno s številom spremenljivk, tako da jih ne znamo rešiti že pri sorazmerno skromnem številu spremenljivk.

Med računsko zahtevne postopke sodijo tudi integrali, katere je praktično vsakdo izmed nas spoznal v srednji šoli. Izračun določenega integrala na način, kot so nas učili v šoli, ko najprej izračunajmo simbolično vrednost in šele nato upoštevamo meje, je v splošnem težko izvedljiv, včasih celo nemogoč. Integrali so glede tega podobni diferencialnim enačbam: sorazmerno majhen delež jih znamo dejansko izračunati. Zato se zahtevamo k numeričnim računom integralov; s katerimi se izognemo temu problemu, vendar smo postavljeni pred nekatere druge. Numerični izračun integralov pa je naloga, za katero potrebujemo računalnik, saj moramo izračun opraviti na veliki končni množici točk, pa še takrat se lahko dobljen rezultat precej razlikuje od resničnega.

Vrednost določenega integrala, izračunanega z numeričnimi metodami, ki lahko zajamejo le končno množico točk (za izračun integranda na neskončni množici točk bi potrebovali neskončno mnogo časa), je seveda lahko le približek dejanske vrednosti. Vprašanje je le, kako dober približek je. Recimo, da poznamo vrednost funkcije v točkah 0,03 in 0,04. Ti vrednosti nam ničesar ne povesta o obnašanju funkcije na vesnem intervalu. Funkcija lahko ima na tem intervalu kakršen koli potek (npr. lahko linearno narašča od vredno-

sti v 0,03 do vrednosti v 0,04 ali pa njene vrednosti sunkovito poskočijo in potem tudi sunkovito padejo...) in tako lahko ima tudi integral kakršno koli vrednost. Zato moramo, če hočemo, da se rezultat računa razlikuje le za majhno vrednost, približno poznati obnašanje funkcije na integracijskem območju (lega morebitnih singularnih točk, naklonski kot funkcije...).

V matematiki, ki jo najdemo v uporabi v najrazličnejših inženirskih strokah, pa naletimo še na mnoge druge težko rešljive matematične probleme razen integrala (npr. navadne in parcialne diferencialne enačbe, linearna in nelinearna optimizacija, površinska rekonstrukcija...). Ali lahko te težko rešljive (ali nerešljive) matematične probleme naredimo rešljive za relativno majhno ceno računalniškega časa? K sreči je odgovor vsaj za nekatere probleme pritrdilen. Henryk Wozniakowski je dokazal, da to velja vsaj za dve področji matematike: integral in površinsko rekonstrukcijo (tehnika, pri kateri z delci prvotne informacije rekonstruirajo objekt, je osnova za moderno modeliranje trodimenzionalnih projekcij v medicini). Vendar pa nam ni nič na tem svetu dano zastoj in tudi tu smo prisiljeni nekaj žrtvovati. Odpovedati se moramo zagotovitvi, da bo napaka majhna (matematiki označijo to z razliko med dejansko vrednostjo in izračunanim (dobljenim) rezultatom, ki se lahko razlikuje največ za majhno količino, ki jo ponavadi označijo z ϵ). Zadovoljiti se moramo s tem, da bo napaka večinoma majhna, ne pa vedno.

Pri integralih z eno spremenljivko, ki smo jih spoznali v srednji šoli, je zahtevnost numeričnega računa še sorazmerno majhna (faktor časa, potrebnega za izračun, je obratno sorazmeren z željeno natančnostjo, torej $1/\epsilon$), kar pomeni, da potrebujemo za tisočkrat večjo natančnost pač tisočkrat več časa. Izreki kažejo, da se porabe časa ne da izboljšati. Vendar pa zahtevnost kot rečeno naraste s številom spremenljivk (število spremenljivk bomo označili z d). Sedaj izgleda faktor računске zahtevnosti $(1/\epsilon)^d$. To pomeni, da bi znašal časovni faktor integrala s tremi spremenljivkami na osem mest natančnosti kar 10^{24} . Procesor, ki bi zmožel milijardo operacij na sekundo, bi za tak izračun potreboval več kot tri milijon let, kar je precej več, kot je večina izmed nas pripravljena počakati. Če bi sestavili računalnik, ki bi vseboval milijon

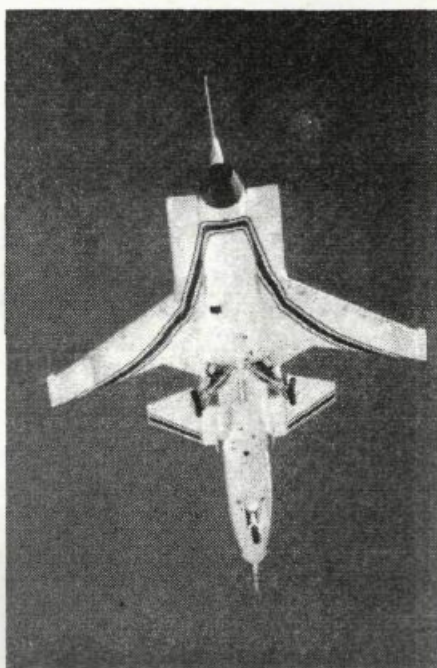

takšnih močnih procesorjev, bi še vedno morali počakati tri leta, preden bi dobili željen odgovor na naše vprašanje. Na zahtevnost numeričnega računanja pa vpliva še en faktor, ki ga bomo označili z r . Ta faktor nam podaja gladkost funkcije (matematično: vsi parcialni odvodi funkcije s faktorjem r , ki so stopnje, manjše ali enake r , so omejeni). Gladkost funkcije pomeni, da funkcija nima nenadnih ali dramatičnih sprememb. Velja: večji kot je r , "lepše se obnaša" funkcija. Popravljen faktor računske zahtevnosti je $(1/e)^{dr}$. Od prej naštetih imajo takšno stopnjo računske zahtevnosti integrali več spremenljivk, površinska rekonstrukcija, parcialne diferencialne enačbe, nelinearna optimizacija.

Če fiksiramo natančnost in faktor gladkosti, dobimo faktor, ki je odvisen le od števila spremenljivk (dimenzij problema). Kar pomeni, da postanejo tisti matematični problemi, ki v računih vsebujejo veliko spremenljivk, ne le neobvladljivi, temveč nerešljivi (niti aproksimacija nima končne cene računalniškega časa). Podobne težave nam lahko povzroča r . Funkcija, pri kateri je $r=0$, je sicer še vedno zvezna, vendar je lahko precej "grda" (kar pomeni, da je lahko zelo nazobčana, robata).

Zgoraj navedene težave veljajo sicer za deterministično množico točk (točke v njej so vnaprej določene), vendar so od tega večinoma neodvisne, zato lahko kar pozabimo na upanje, da bi odkrili kakšne druge metode, ki bi naše težave obšle. Vendar to ne velja vedno. Ena izmed metod, s katero se včasih lahko rešimo iz težke situacije, je randomizacija - množica točk, na kateri izvajamo ovrednotenje funkcije ni vnaprej določena, temveč jo izberemo naključno (točke seveda še vedno ležijo na definicijskem območju). Na nek način lahko rečemo, da točke namesto nas izbira kovanec. Sam koncept ni tuj tudi drugim, nematematičnim strokam. Preprosta, posplošena analogija so ankete pred volitvami, ki jih najrazličnejše institucije izvajajo na slovenski populaciji. Namesto da bi vprašali vsakega volivca, kakšna bi bila njegova odločitev na volitvah, izberejo in povprašajo le določeno število naključno izbranih ter tako določijo najverjetnejšega zmagovalca bližnjih volitev.

Matematični izreki so pokazali, da je računska zahtevnost nekaterih problemov, ki jih vrednotimo na množici naključno izbranih točk, sorazmerna le še faktorju $1/e^2$. Tako postanejo ti matematični problemi vedno ukrotljivi, tudi če je $r=0$. Vlečni konj randomizacije je bila metoda Monte Carlo, ki sta jo predlagala Nicholas C. Metropolis in Stanislaw M. Ulam v štiridesetih letih tega stoletja. Njena prednost je, da je, kadar jo lahko uporabimo, neodvisna od števila spremenljivk (dimenzij). Obstajajo še druge metode, vendar je ta v primeru, da je $r=0$, optimalna. Cena, ki jo

moramo plačati, je, da se rešitev najverjetneje ne razlikuje več kot za e od prave, vendar tega s popolno gotovostjo ne moremo trdit. Če uporabimo prejšnji primer: predvolilne napovedi, ki nastanejo na osnovi rezultatov na majhnem številu anketirancev, so večinoma bolj ali manj pravilne, vendar se občasno vseeno lahko (in tudi se) zmotijo.

Randomizacija, ki sicer napravi integrale z več spremenljivkami in nekatere druge matematične probleme numerično izvršljive, pa popolnoma odpove pri nekaterih drugih problemih, kot je na primer površinska rekonstrukcija. Vendar tudi zanje obstaja rešitev, ki ji v angleščini pravijo average-case setting (priznati moram, da mi dober slovenski prevod termina ni znan). Točke pri tej metodi so deterministično določene. Pri tem nekoliko omilimo naše prvotne zahteve, namesto da bi zahtevali, da se naša rešitev razlikuje od dejanske za manj kot e , se zadovoljimo z nekoliko šibkejšo zahtevo: rešitvi se naj razlikujeta za največ e . Vsili nam tudi omejitve pri začetnih matematičnih podatkih. Omejitve opisujejo, kaj se dogaja pri večini vnešenih podatkov (tehnično gledano: omejitve so opisane z verjetnostno porazdelitvijo). Verjetnostna porazdelitev nam podaja verjetnost, da se bodo določene vrednosti pojavile kot začetni podatki. Porazdelitvi, ki se najbolj pogosto uporabljata, sta Gaussova in še posebej Wienerjeva.

Sicer je že od šestdesetih znano, da so integrali z več spremenljivkami v povprečju obvladljivi, vendar dokaz ni bil konstruktiven in tako ni podal optimalnih točk za vrednotenje integranda, optimalnega kombinatoričnega algoritma in povprečne računske kompleksnosti. Poskusi, da bi uporabili ideje iz drugih računskih področij, so bile neuspešne. Za primer naj navedem pravilno mrežo

točk, ki jo pogosto uporabljajo pri drugih računih. Po izrekih sodeč je takšna mreža zelo slaba izbira za naše pogoje. Dokaz za ta izrek je bil prvič podan leta 1975 in posplošen leta 1990 (posplošitev sta naredila Wasilkowski in Papegeorgiou).

Leta 1990 pa je Wozniakovski našel konstrukcijo. Kot mnogokrat doslej je bil rezultat posledica spoznanj, ki izvirajo iz popolnoma druge veje matematike, v tem primeru teorije števil. Če predpostavimo, da je porazdelitev Wienerjeva, dobimo, da je računska zahtevnost obratno sorazmerna željeni natančnosti $(1/e)$, kar je za velike natančnosti močna izboljšava Monte Carlo metode. Tako kot za integrale, dobimo da je tudi površinska rekonstrukcija v povprečju obvladljiva.

Delo matematikov na področju numeričnega obvladovanja težkih računskih problemov pa zastavljajo še nekatera druga vprašanja. Nekateri znanstveniki se sprašujejo, če obstajajo vprašanja, na katera ne moremo najti odgovora. Povedano drugače: ali obstajajo meje človekovih spoznanj?

Eno izmed velikih spoznanj matematike zadnjih 60 let je, da so lahko matematični problemi neopredeljivi, neizračunljivi ali neobvladljivi. Prvega izmed teh rezultatov je dokazal Kurt Goedel, ki je pokazal, da v vsakem smiselnem, z aksiomi dovolj bogatem sistemu obstajajo trditve, ki jih ne moremo niti dokazati niti ovreči.

Ali obstaja tudi fizikalna različica Godelovega izreka in kaj sploh nakazuje njen obstoj? Kljub temu, da postanejo s prej omenjenimi tehnikami premnogi matematični problemi obvladljivi, to ne velja za vse. Nekateri izmed njih ostanejo še vedno neobvladljivi. Prav tako obstajajo v fiziki problemi, katerih rešitev bi bil integral z neskončnim številom dimenzij in tako so se fiziki prisiljeni zadovoljiti z visokodimenzijskimi približki. Takšni problemi so zaradi namigovanja na nerešljivost vsekakor zastrašujoči.

Vendar to še ni dokaz. Matematični problemi ne nastanejo skupaj s potrebnim orodjem za njihovo rešitev. Pogosto je nerešljivost posledica formulacije in tako se ji lahko s spremembo le-te izognemo. Tako je zelo težko ugotoviti, ali so problemi dejansko nerešljivi ali le na videz delujejo kot takšni.

Mnogo znanstveniki bi radi dokazali, da takšna vprašanja obstajajo. Ljudem ni zanimivo le znano, temveč tudi, ali morda predvsem, neznano. Pot do odgovora na ta vprašanja je še dolga in odprta na obe strani. Prekletstvo dimenzije, zlomljeno za mnoge probleme, bi lahko na koncu vseeno vrglo svoj urok na znanost in potrdilo trditve tistih, ki so mnenja, da človek ne bo nikoli popolnoma sposoben spoznati vesolja, v katerem živi.

MARKO SAMASTUR

PRIMOŽ KOCUVAN

Evropskost.

Privatizacija je v polnem teku. Osnovni trije načini privatizacije so notranji odkup (kamor vključujem tudi interno razdelitev), javna prodaja in nakup delnic pooblaščenih investicijskih družb (krajše PID-e), ki jih potem upravljajo družbe za upravljanje. Danes je javna prodaja zaključena v 23 podjetjih, še približno 90 jih namerava svoje delnice ponuditi v javno prodajo. Od teh jih 20 že ima prvo od dveh potrebnih soglasij. Nekatera najbolj znana podjetja, ki bodo še prišla v javno prodajo so Celjski sejem, Petrol, Istrabenz, Krka, Luka Koper, Zdravilišče Dobrna in Radenska iz Radenc.

Svoje sklade (PID-e) je uspelo napolniti tudi večini družb za upravljanje. Najuspešnejše so že odprle nove ali pa jih pravkar odpirajo. Pri skladu že ob vpisu veste, koliko delnic ste, oziroma boste dobili, vendar pa se vam ne more niti sanjati, kaj bo stalo za njimi (torej koliko bodo vredne). Pri podjetjih iz javne prodaje vam je vnaprej znano, kaj boste dobili, ne pa tudi točno kolikšen delež vam bo pripadal.

Z večino delnic iz notranjega odkupa bi utegnili biti trgovanje zelo omejeno. Delnice ne bodo prosto prenosljive. Prednostno pravico do odkupa bodo imeli sodelavci. Vlada bo prepričanje, da bo delavec, ki proda delnice svojega podjetja, lažje ob zaposlitev kot oni, ki tega ne bo naredil. To utegne biti do neke mere celo res. Neuradno seveda.

V končni fazi bo v Sloveniji 200 - 300 velikih gospodarskih družb. Kakšna bo njihova lastniška struktura, je nemogoče reči, obstaja pa velika verjetnost, da bo svoje delnice v trenutku razprodal le majhen delež prebivalstva. Vzroka za to sta lahko medijska kampanja države, ki ljudi uči, kaj delnice sploh so, koliko so dejansko vredne in kaj prinašajo (kaj sploh imamo od njih). Hkrati s tem se nam obetajo visoki davki pri takojšnji prodaji delnic, pridobljenih v privatizaciji, kar utegne prodajni plaz dokaj zavreti. Utegne se zgoditi, da bo na trg prišlo samo 5 - 10 % privatizacijskih delnic oziroma samo delež najrevnejšega sloja, ki bo denar potreboval za preživetje. Vsi ostali, ki bodo delnice v nekem začetnem času prodali, pa bodo v zameno kupili kake druge delnice.

Dokler bo lastništvo podjetij tako zelo razpršeno (kar je zaenkrat tudi cilj države), bo usklajevanje volje delničarjev zelo naporno. Veliko delničarjev pomeni tudi majhne delničarje in z njimi je križ. Ker so majhni, imajo majhen vpliv na poslovanje podjetja. Še več. Podjetje ima ali težave na skupščini delničarjev spraviti vse pod eno streho (kaj šele nadzorovati glasovanje) ali še hujske - debate. Ko se delničarji enkrat zavejo svoje majhnosti in nepomembnosti, se skupščine delničarjev nehajo udeleževati. Potem se podjetje na skupščini sooči z nesklepčnostjo, kar povečuje stroške. Po drugi strani, pa če podjetij nihče ne nadzoruje, kar je tudi funkcija delničarjev, utegnejo le-ta postati

ležerna. Ne poslušajo optimalno. Morda ne poslušajo niti povprečno. Mali delničar ima še drug problem. S svojimi delnicami se mu niti ne spleča ukvarjati. Udeleževanje skupščin delničarjev, zbiranje in preučevanje poročil, spremljanje pojavljanja podjetja v javnem življenju (mediji) in podobno. Vse to ga stane več, kot mu njegove delnice prinašajo. Stane ga preveč.

V svetu so se zaradi tega pojavili delničarski klubi in zastopniki delničarjev (pooblaščenec). V primeru delničarskih klubov se zbere skupina delničarjev. Odločijo se za skupen nastop na skupščini delničarjev in uskladijo svoje interese. Potem med seboj nekoga izberejo in ga pooblastijo, da jih vse zastopa. Če podjetje omeji udeležbo na skupščini s spodnjo mejo delnic, recimo 1000 delnic, ima takšen pooblaščenec večjo možnost, da pride na skupščino. Druga možnost je zastopnik delničarjev. On določi svoje cilje, za katere se bo zavzemal na skupščini delničarjev. Če se delničarji s temi cilji strinjajo, lahko takšnega zastopnika pooblastijo, da jih zastopa na skupščini delničarjev, za njih spremlja poslovanje podjetja... skratka, da v njihovem interesu bdi nad njihovo lastnino.

V klubu delničarjev je spremljanje poslovanja podjetja prepuščeno delničarjem samim. Klub jim pomaga samo da lažje uveljavljajo svojo voljo. Če imajo kakšno posebno željo, jo lahko forsirajo. V nasprotju s tem pri izbiri zunanega zastopnika, ki je že izobilkoval svoje

cilje in usmeritev, ne morejo forsirati uresničevanja svojih posebnih želja. V zameno pa zunanji zastopnik (pooblaščenec) spremlja podjetje tudi med letom in ne samo na skupščini. Delničar ga lahko kadar koli pokliče in zahteva dodatne informacije o podjetju ali stanju njegovih delnic. To velja bolj ali manj teoretično. V praksi (lahko) obstajajo kakršne koli kombinacije znotraj omenjenih skrajnosti, upoštevati pa morate tudi zakonodajo. Ko se boste odločali, ne pozabite, da morajo tudi zunanji zastopniki od nečesa živeti. Če so poceni, verjetno tudi ne nudijo dosti.

V bližnji prihodnosti bo verjetno prihajalo do manipulacij (oziroma do odločanja v nasprotju z voljo delničarjev pri ustrezno zamotano sestavljenih pogodbah, ki ne omogočajo pravega uresničevanja želja delničarjev). Skupščine delničarjev (ne vse) bodo kronično nesklepčne, v končni fazi (ko bo potrebna samo še večina prisotnih) bi na njih utegnili odločati celo samo 10 % vseh delničarjev (več pa ne bo prisotnih). Poglavje za sebe bodo PID-i. Ključne spremembe so možne samo s 75-odstotno absolutno večino, kar je redko celo pri majhnih podjetjih, kaj šele pri takih s 50 000 delničarji. Kljub vsemu na tem področju verjetno ni pričakovati večjih izpadov.

Če bi padle vse privatizacijske delnice na trg istočasno, bi njihova cena nenadoma padla, zatem pa bi začela stabilno naraščati. To se seveda ne bo zgodilo. Kljub temu cena novih delnic verjetno ne bo padla pod ceno redne delnice Rogaške, hkrati pa jih bo v začetnem času le malo preseglo ceno delnice Probanke, pri tem pa morate gledati ceno kot odstotek knjižne vrednosti.

Kaj se bo zgodilo v resnici, bo pokazal čas, kljub vsemu pa uganjevati ni greh. Na dolgi rok se bodo razmere zagotovo normalizirale. Postali bomo bolj evropski, vprašanje pa je, kdo bo v tem vmesnem času ribarjenja v kalnem potegnili največ. Le kakšna bo lastniška struktura čez 5, 10 ali 20 let? Pravična privatizacija?

BOŠTJAN RESINOVIČ

RAČUNALNIŠKI PAKETI V SLOVENŠČINI, DA ALI NE?

Še ne tako daleč nazaj si nismo mislili, da bo katera koli svetovna programerska hiša vložila trud ali denar v prevajanje svojih izdelkov v jezike malih narodov. Se je zadnje čase njihova miselnost spremenila, ali smo priča le osamljenim poskusom prevodov, ki so bolj prestižno, enkratno dejanje kot pa plod dolgoročne strateške usmeritve?

Izdelek te vrste, ki je vzbudil mnogo zanimanja, je *Word* za *Windows*, trenutno daleč najbolj popularen urejevalnik teksta na PC-jih ne le pri nas, ampak tudi marsikje drugje. Prav zaradi njegove razširjenosti je *Microsoftu* s slovensko verzijo uspelo še dodatno dvigniti renome, ki je v teh krajih, upravičeno ali ne, že tako visok. Čeprav je res, da to ni prvi prevod katerega paketa, celo ne prvi prevod urejevalnika teksta, saj je bila že pred leti na tržišču slovenska varianta takrat še zmeraj popularnega a že zastarelega *WordStarja* za DOS, je situacija tokrat morda le drugačna.

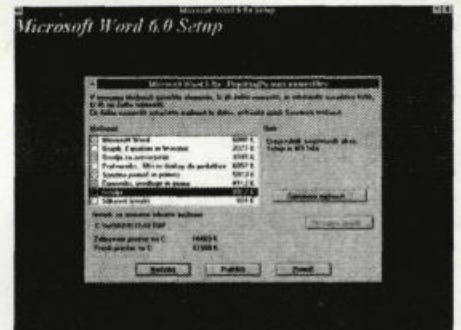
Osnovna razlika je prav gotovo v tem, da se je število računalnikov tudi pri nas od takrat izjemno povečalo. Urejevalnik teksta pa je paket, ki je inštaliran na praktično vsakem od njih in največkrat je to prav ena od verzij *Worda*. Program torej pozna velika večina uporabnikov. Vprašanje je sicer, kolikšno število tistih, ki že imajo angleške verzije, se bo odlo-

Vsega tega se proizvajalci še kako zavedajo, saj so redki poskusi prevodov doslej neslavno propadali. Zato se kar samo od sebe zastavlja vprašanje *Microsoftovega* motiva za slovenjenje *Worda*. Se je morda trg res toliko povečal, ali pa gre bolj za reklamno potezo kot kaj drugega? Dejstvo, da za drugo leto obljublja razširitev ponudbe z integriranim slovenskim črkovalnikom in preverjanjem slovnične pravilnosti in da naj bi nas kmalu čakali tudi slovenski *Windowsi*, kaže, da so se projekta lotili širše in da gre za zavestno strateško odločitev, ki bi v skrajnem primeru res lahko pripeljala do tega, da bo večina najbolj razširjenih paketov v prihodnosti na voljo v slovenščini.

Če je to res, bo treba premagati miselnost, da mora biti vsak pošten paket v angleščini, ki smo se je v računalništvu hočeš nočeš že tako navadili, tako da bo preskok na materni jezik kar težaven. Veščim uporabnikom je že tako zlezla pod kožo, da se marsikdo smeji slovenskim izrazom v menijih in kolne spremenjene kombinacije črk pri delu s tipkovnico, ki omogočajo hitro delo in bodo v vseh slovenskih verzijah morale biti drugačne, kajti ponavadi vključujejo prve črke ukazov, ki so v vsakem jeziku pač drugačne. Res pa je, da bodo sprememb veseli vsi, ki ukazov doslej sploh niso razumeli in so si morali zapomniti, na katerem mestu stoji ukaz, ki povzroči to ali ono. Vsem takim, pa tudi v angleščini malo bolj, a še vseeno ne dovolj podkovanim, se bo odprl povsem nov svet tudi z uporabo *Helpa*, oprostite, *Pomoči*, ki je v vseh novejših paketih tipično zelo koristno in močno orodje, izginile pa bodo tudi jezikovne težave pri inštalaciji.

Seveda bo treba pri prevajanju doseči konsenz in izbiro besed za ukaze poenotiti. Dosedanja praksa, ko vsakdo prevaja po svoje ali, kot na primer jaz sam, ravno zato prevaja čim manj, skoraj zagotavlja, da do česa takega sploh ne bo prišlo. Po

stari navadi bo vsakdo zagovarjal svoje umotvore in smešil tuje, uporabniki pa si bodo zaželeli stare dobre angleščine, ko je bil *Cut* še *Cut*, ne pa morda *Izreži*, *Odreži*, *Nareži*, *Zareži*, *Prereži*, *Izsekaj*, *Odsekaj*, *Zaseka(j)*, *Zbriši*, *Zradiraj* ali vaša lastna varianta, ki jo gotovo imate in se zato z no-

beno od mojih že v principu ne strinjate. Lahko pa, da sem pretiran pesimist in se bomo brez težav dogovorili za, na primer, *Izstriži in prenesi v odlagalnik*, čeprav je vprašanje, ali ni primernejši izraz za *clipboard* *vmesni odlagalnik* ali *vmesni pomnilnik*, če ne kar *pripenjalna tabla (!)*.

Slej ko prej bo postala aktualna tudi standardizacija kodne tabele, drugače bosta potrebni vsaj po dve slovenski verziji vsakega paketa, razen če bomo pristali na kakšne čudne znake namesto šumnikov.

Kljub vsem pomislekom pa je jasno, da težave niso nerešljive in da je res samo vprašanje časa, kdaj bom imel doma le še slovenske pakete.

Lahko pa, da sem pretiran optimist in nekako si res ne predstavljam, da bom kdaj koli videl kakšen *Lotus 123* ali kar *OS2* v slovenščini. Osnovni interes vsakega proizvajalca bo nesporno še vnaprej ostal profit in nekako dvomim, da se prevajanje v jezike majhnih narodov izplača. Ne poznam namreč nikogar, ki bi kupil kak paket v slovenščini, v angleščini pa ne. In čeprav sem mnenja, da je *Microsoft* s ponudbo *Worda* v slovenščini načelno storil korak v pravo smer, se bojim, da bo tudi to le še eden od propadlih poskusov prevodov programskih paketov ali v najboljšem primeru izoliran uspešen primer, ki slovenjenja ne bo spremenil v splošen trend.

čilo za nabavo nove, slovenske. Ekonomska računica je zaradi majhnosti trga že tako vprašljiva, povrh vsega pa se je piratstvo pri nas tako zelo zasidralo, da je že prešlo v folklorno tradicijo.

ANDREJ KRAJNC

KJE SO MEJE MIKA TYSONA?

Po tem, ko se je po 21-mesečni odsotnosti vrnil na košarkarska igrišča Michael Jordan, se v tem času na športno sceno vrača še eno veliko športno ime, eden največjih bokсарjev vseh časov - Mike Tyson. Kot je znano, ga je ameriško sodišče februarja 1992 obsodilo na šest let zapora, ker naj bi 19. julija 1991 posilil svojo prijateljico Dessirre Washington, sicer kandidatko za Black Miss America. Ker se je v zaporu lepo obnašal, so mu zaporno kaznen zmanjšali na polovico.

Danes 29-letni Tyson se je v zgodovino boksa zapisal kot najmlajši svetovni prvak v superteški kategoriji, saj je naslov prvič osvojil že z 19 leti po zmagi nad Trevorjem Berbickom. Hkrati je tudi prvi bokсар, katerega so vse pomembnejše bokсарske federacije, kot so WBA, IBF, WBC in WBO, istočasno razglasile za svojega prvaka (zaradi sporov med federacijami je na svetu ponavadi več aktualnih svetovnih prvakov v posamezni kategoriji). Tyson je v karieri dosedaj dosegel 41 zmag (od tega kar 36 knockoutov), edini poraz pa je doživel februarja 1990 v dvoboju s Jamesom Buserjem Douglasom, kar je bila tedaj velika senzacija. Po tem porazu se je želel čimprej vrniti nazaj na prestol. Najprej je premagal Henryja Tillmana in Alexa Stewarta (oba v prvi v rundi z knock-outom), potem pa še dvakrat Razora Ruddocka, kar ga je znova postavilo v pozicijo izzivalca takratnega svetovnega prvaka - Evandera Holyfielda. Žal te borbe zaradi Tysonove poškodbe reber ni bilo. Potem je prišlo še zgoraj omenjeno sojenje in obsodba, ki ga je še bolj oddaljila od naslova svetovnega prvaka. Ob njegovi vrnitvi na svobodo se seveda postavlja vprašanje, kje je njegovo mesto v boksu danes, skorajda štiri leta po njegovem zadnjem bokсарskem dvoboju (28. junija 1991 proti Ruddocku).

Trenutno sta svetovna bokсарska prvaka George Foreman (po verziji IBF in WBA) in Oliver McCall (po verziji WBC). Ljubitelji boksa še s posebnim zanimanjem pričakujejo morebitni dvoboj Tysona prav z veteranom Foremanom, ki je lani 5. novembra odvzel naslov Michaelu Mooreru ter tako s 45 leti postal najstarejši svetovni prvak v zgodovini boksa. Foremanu, ki je sicer tudi dušni pastir v evangeličanski cerkvi, ni bil to prvi naslov svetovnega prvaka, saj je prvič to titulo osvojil že davnega 22. januarja 1973 po borbi s slavnim Joem Frazierjem, s prestola pa ga je leto kasneje izrinil še bolj slavnih Muhammad Ali. Foreman bi prav gotovo privolil v dvoboj s Tysonom, saj naj bi bil to dvoboj z največjim nagradnim skladom do sedaj - vsak tekmovalec bi dobil kar 25 milijonov dolarjev.

Eden od glavnih ljudi, ki bodo vedno tik ob Tysonu pri njegovi vrnitvi na prestol, je prav gotovo slavnih bokсарski promotor Don King, ki mu je bil zvest že prej in ki mu obljublja pomoč tudi za vnaprej. King sicer ni ravno na dobrem glasu, saj je prav v tem času sprožen proti njemu sodni proces, ker naj bi prevaral britanski Lloyd pri zavaranju bokсарskega dvoboja Julia Cesara Chaveza, ki ni bil nikoli izvršen. To za 63-letnega Kinga še zdaleč ne bo prvo sojenje, saj so mu že velikokrat sodili zaradi najrazličnejših goljufij pri organiziranju bokсарskih dvobojev, v zaporu pa je kar nekaj časa preživel tudi zaradi dveh ubojev.

Tyson je v zaporu izgubil okrog 20 kilogramov, tako da jih ima sedaj okrog 95. Oblasti v zaporu so mu omogočile, da je treniral vsak dan, vendar pa zaradi zaporniških pravil ni mogel boksat s kakšnimi sparing partnerji. Tako je delal le na moči in na kondiciji, vendar pa po njegovih besedah še vedno pre malo za pravega bokсарja.

Še do dosti večjih sprememb kot na fizičnem, pa je prišlo pri Tysonu na duhovnem področju. Tyson se je v zaporu vpisal v šolo, kjer se je po besedah iz intervjuja za francoski športni časopis "L'Equipe" kar nekaj naučil: "Mogoče zveni smešno, toda prej nisem znal računati z odstotki. Konec koncev sem kot otrok več časa preživel na ulici kot v šolskih klopeh. Vedel sem, na primer, da mi od 10 milijonov morajo vzeti neki odstotek, vendar nisem znal tega izračunati."

Še bolj kot njegovo ukvarjanje z matematiko pa preseneča njegova nova ljubezen - ljubezen do knjig. Tyson je namreč v zaporu prebral več kot sto knjig, tako da že sam analizira, kritizira in primerja posamezne knjige. Navdušen je nad Shakespearjem, še posebej pa mu je pri srcu Voltaire: "Obožujem Kandida." Njegovo mnenje o Hemingwayu: "Uporabljaj dinamične besede, kratke stavke. Kot aperkati in krošje pri boksu. Vedno veš, kaj želi povedati, ker to jasno pove, za razliko od Francis Bacona, čigar stavki nimajo konca." Ponavadi je prebral to, kar so mu drugi predlagali, včasih pa se je za katerega avtorja tudi

sam odločil: "Bral sem delo Hemingwaya, v katerem piše, da za nič na svetu ne bi izzval Tolstoj na boj v 10 rundah. Takrat sem se odločil zvedeti, kdo je ta Tolstoj. To sem tudi naredil - nimam preveč rad njegovega stila pisanja, prekompliciran je. No, zato pa mi je všeč njegov način razmišljanja." Seveda je Mike naletel tudi na takšne knjige, ki mu sploh niso bile všeč: "Nietzsche me uči, da ni boga, temveč so samo nadljudje - jaz nočem brati takšnih bedarij. Tolstoj pravi, da je potrebno ženske oboževati, Macciavelli, da ne smem nobenemu verjeti. Kot da tega jaz ne vem." Tyson je veliko časa posvetil tudi branju biografij: o Karlu Marxu, Džingis Kanu, predvsem pa o Mao Tse-Tungu, ki ga je tako prevzel, da si je dal na desno roko vteotvirati njegov portret. Prav tako se dostikrat zgodi, da se Mike v kakšnem pogovoru sklicuje na Hanibala, Aleksandra Velikega ali katere druge velike zgodovinske osebnosti. Kljub vsemu pa to ukvarjanje z literaturo in matematiko Tysonu ni kaj dosti pomagalo, saj je na zaključnem šolskem izpitu padel. Po njegovem mnenju so mu to podtaknili, saj naj bi znal dovolj.

Do velikih sprememb je prišlo tudi pri Tysonovem religioznem prepričanju. V mladosti je bil vzgojen kot katolik, krščen je bil (na predlog Dona Kinga) sicer šele nekaj mesecev pred odhodom v zapor, vendar je to Tyson po svojih besedah vzel prelahko: "To ni bilo preveč pošteno - takoj po krstu sem končal v postelji z enim dekletom iz zbora." S pomočjo profesorja Muhammeda Sadeeqa je v času prestajanja zaporne kazni spoznal novo religijo - islam in takoj spremenil vero: "Verujem v islam. To je resnica. Koran mi je omogočil, da spoznam veliko stvari." Podobno kot se je njegov veliki vzornik Cassius Clay po vstopu v islam preimenoval v Muhammada Alija, ima že tudi on novo ime - Malik. Tyson sedaj moli petkrat dnevno, discipliniral pa se je tudi v drugih stvareh: "Prej sem psoval kot največja 'propalica', sedaj pa sem iz besednjaka izvrget najmanj 50 odstotkov psovk."

Kljub vsemu poglobljanju v nekatere skrivnosti življenja pa se Tyson še kako dobro zaveda, kaj je njegovo osnovno poslanstvo: "Jaz sem bokсар. Rojen sem za to." Ja, Mike Tyson je pač...bokсар.

IGOR DIVJAK

"Damn good coffee!"
(agent Cooper, Twin Peaks)

FETIŠIST KAPUČINA (2. del)

Ždenje. Kako mogočna stalnica našega bivanja. Vedno znova se potapljam v to napol otrplo in skrivnostno stanje, ko se duša in telo pogrezneta vase in zlijeta v nemo utripajoč, brezmiselen delček življenja. Ždenje je naš naraven in resničen položaj. Ko ždimo, nismo nikdar zlagani, samih sebe se niti ne zavedamo povsem. Smo zgolj živali, boljšeče in neme pred skrivnostjo sveta. Tok vsakodnevnih opravil in srečanj nas bo znova potegnil vase, zavzeli bomo neko vlogo, ustvarili zavest o samih sebi, a narava, ki je od zavesti močnejša, se bo neprenehoma oglašala in nas kot kakšna čarobna sila zazibala in ponesla v svet topega in pristnega obstoja.

V ždenje zapadamo povsod in ob vsakem času: doma, ob delu, na predavanjih... Zavest je včasih tako trmasto prisotna, da premoči narave noče priznati. Šibka je in čuti se ogroženo. Zato ustvarja nove in nove izgovore, ki naj bi ždenje osmislili. Imenuje ga "počitek", "sproščanje", "gledanje Santa Barbare", "obisk stare mame v domu za upokojece". Pogosto skuša ždenju pripisati razsežnosti nadnaravnega obreda in ga imenuje "nedeljska maša" ali pa na primer "zasedanje v zvezi z novim, nadvse pomembnim parlamentarnim zakonom". Težko nam je priznati, da zgolj ždimo brez kakega globljega smisla, čeprav to redno počnemo.

Razum bi želel naše početje razložiti, ne more se soočiti z golimi dejstvi, a je revček zgolj suženj narave, neznanih prasil, ki so nas oblikovale, in tisočeri nasladnih izumov, ki jih je človek ustvaril za popestritev svojega prvobitnega stanja. Kaj je lepšega, kot ždeti ob poslušanju lepe glasbe, poležavati ob branju dobre knjige ali predajati se drobnim odtenkom mojstrsko pripravljene hrane. Pravi hedonist se z razumom ne bo obremenjeval in bo odprtih rok popestril svoje ždenje s čutnimi dražljaji, ki jih ta svet nudi.

Kot fetišist kapučina seveda postavljam ta odlični italijanski napitek med temi dražljaji na najvišje, častno mesto - poleg ljubezni in seksa. Koliko dobrih trenutkov sem preživel ob tej mešanici kave in spenjenega mleka, koliko barčkov sem odkril ob lovu na pravi, popolni kapučino. Odkril sem ga v barih kot so ROCK CAFE na Krekovem trgu pri Šentjakobskem gledališču, ROŽA pri Pravni fakulteti, CLEMENTINA na Starem trgu, PODMORNICA na Miklošičevi cesti, KLUB STARČKOV ob prehodu s Titove na Wolfovo ulico in seveda v restavraciji SOLE, ki sem jo predstavil v prejšnji številki.

Prejšnji teden pa sem doživel prijetno presenečenje. Odkril sem namreč največji kapučino v Ljubljani. Lahko bi ga imenoval kar kraljevski ali absolutni kapučino. Pravzaprav mi je zanj povedala prijateljica Andreja. Napotila sva se proti KLUBU KARANTANIJA, kjer nudijo ta veličastni napitek. Bil sem poln pričakovanja. Kožo mi je spreletaval drget in nosnice so se mi širile, kot da že vonjam praženo kavo. Pospešil sem korak in Andreja me je komaj dohajala. Pot je vodila v klanec na Stari trg, mimo gostilne Amerikanec. Klub se nahaja takoj za sex shopom, ki ga seveda prav

tako toplem priporočam vsem hedonistom in fetišistom.

Vstopila sva v KARANTANIJO. Spomnil sem se, da sem tu že nekoč praznoval obletnico mature. Naročila sva. Nervozno sem se presedal po stolu in čakal na veliki trenutek. Med čakanjem sem si ogledoval jedilni list. Poleg najrazličnejših pijač nudijo še kokice velike, kokice srednje in kokice male. Na srečo je bila postrežba hitra, tako da se branja jedilnega lista nisem utegnil naveličati.

In končno. Ogromna, dvodeciliterska porcija posuta s kakavovim prahom. Spenjeno mleko se je gibalo v šarmantnih valovčkah. Pogreznil sem se v izredno udoben naslonjač in počasi srebal "caffè puro come un angelo". Prijetna glasba in lepa sogovornica sta se odmikali v nedoločno ozadje, padal sem v tiho ždenje, prepojeno z okusom po kavi. Prvobitna narava je zaživela in zadihala hkrati s trenutkom, noge so se od ugodja same stegnile pod mizo. Prvič se mi je zgodilo, da me je kapučinčič res povsem vsrkal vase. Kot da bi izgubil devištvo. Pred tem sem užitek pri pitju vedno povezoval z opazovanjem okolice, zabavno natakario, dobro glasbo, vzdušjem v baru, tokrat pa je kava nadvladala ostalo. Tiho sem zavzdihnil in doživel orgazem.

Počasi sem se zavedel okolice. Andreja svoje kave še ni popila. Brala je. Razgledal sem se po baru. Na stenah so visele fotografije postavnih mladeničev in mladenk v hollywoodskem slogu. Pri sosednji mizi se je nekaj fantov pogovarjalo o avtomobilih. Nek pijanček je ždel ob pultu. Natakari je kadil cigareto. Ker sem sam bolj usposobljen za oceno natakarič, sem povprašal Andrejo, kaj meni o njem.

"Nič posebnega. Prejšnji teden je bil en boljši."

(naslednji mesec zaključek trilogije o kapučinu)

ZMAGOVALNA EKIPA Z OSEBJEM

TRIBUNA versus LITERATURA

BOJNI POSVET FAVORITOV

TRENUTEK AKCIJE

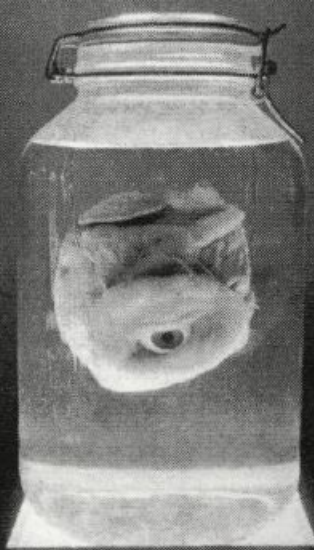
TRIBUNA'S CHEER LEADERS

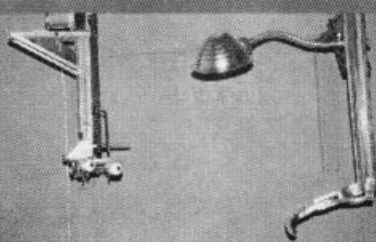
MARCEL.LÍ ANTÚNEZ ROCA,

španski multimedialni umetnik, ustanovitelj skupine La Fura dels Baus
 CAPS ARRENCATS, MAQUINES DE PLANER, POEMS D'AMOR (odtrgane glave, stroji za proizvodnjo
 užitkov, ljubezenske pesmi) galerija Kapelica, Kerstnikova 4, 23.marec - 21. april

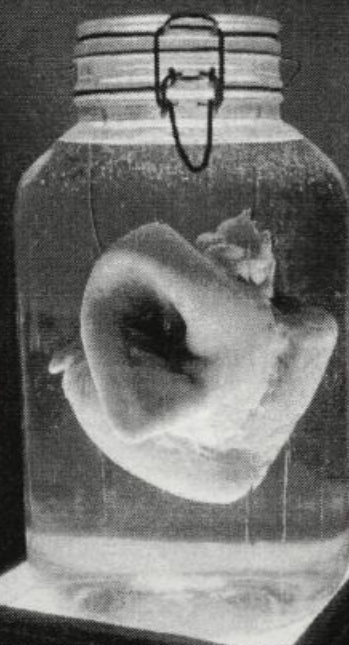
LJUBEZENSKE PESMI - FASCINACIJA

LJUBIMCA

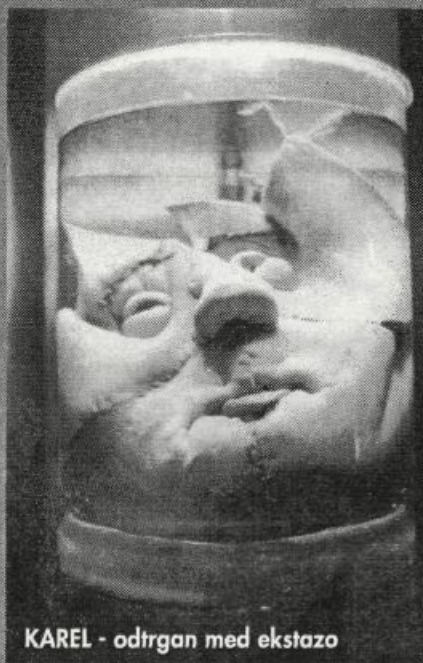
LJUBEZENSKE PESMI - OBSEDENOST

MARCEL.LÍ S PETROM

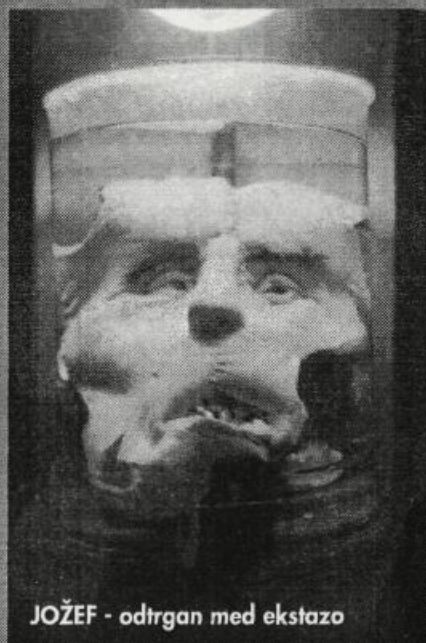
KAREL - odtrgan med ekstazo

IVANA - odtrgana med ekstazo

JOŽEF - odtrgan med ekstazo

KENZABURO OE IN NJEGOVA OSEBNA IZKUŠNJA

Lanskoletni Nobelov nagrajenec Kenzaburo Oe je enfant terrible sodobne japonske književnosti. Sodi v generacijo, ki se je rodila v tridesetih letih in je po vojni odkrito načejala vprašanja, kdo je pravzaprav odgovoren za atomsko katastrofo v Hirošimi ali medvojno zasedbo drugih azijskih držav. Hkrati pa je tudi ostro kritizirala hiter povojni gospodarski razvoj japonske družbe, v kateri so vse človeške vrednote povsem izginile. Takšna, nedvomno levičarska književnost se je vzorovala pri nemškem pisatelju G. Grassu. Kenzaburo Oe pooseblja večino teh tendenc. Kot Bird, junak njegovega romana Osebna izkušnja (Kojinteki na taiken), tudi on ne more najti ustreznega mesta v družbi. Zdi se, da ji je celo odveč. Bird je torej pisatelj alter ego, saj nastopa v delu, ki nas že s svojim naslovom navaja k misli, da gre za avtorjevo resnično življensko izkušnjo. Pisatelju se je namreč v resnici rodil duševno zaostal otrok, za katerega se je sprva zdelo, da ne bo dočakal nekaj tednov. Bird sicer načeloma prevzame odgovornost za otrokovo prizadetost, češ da sodi sam v generacijo, ki ne zmore rojevati zdravih otrok, vendar se vsebolj oklepa misli, da bi svojega otroka, ki ga zaradi povojev okrog glave spominja na ranjenega Apollinaira, odrešil oz. umoril. Osebna izkušnja je torej tudi roman o problemu umora, o zmognostih dajanja in odvzemanja življenja. Gre za pomembno delo, ki je prav zaradi svoje resnične tematike, iskrenosti in refleksivnosti brez primere v svetovni književnosti. Nič nenavadnega torej, da je Henry Miller pisatelja primerjal s samim Dostojevskim.

V pričujočem odlomku srečamo Birda v filozofskem kramljanju s svojo nihilistično ljubico Himiko, ki ga napeljuje k umoru, saj je mnenja, da obstaja pluralistični univerzum, v katerem človek umre zgolj v enem svetu, a v drugem živi naprej. Dodajmo še, da je pisatelj sin danes priznan japonski skladatelj, s tem pa smo vam posredno razkrili tudi Birdovo končno odločitev.

KENZABURO OE: Ali sploh še obstaja zadnja smrt?

(ODLOMEK IZ ROMANA OSEBNA IZKUŠNJA)

Ko se je Himiko vrnila, je Bird že začel postajati pijan. Prisotnost njenega telesa je registriral le še s smislom za vonj, saj je alkoholni strup že na pol omrtvilil njegovo sposobnost občutka za gnus. Njena črna obleka iz yerseyja je dajala vtis debelega krznenega snopiča, sama pa se je zdela v njej kakor burkasto našemljen medved, kar je povzročilo, da je učinek njenega telesa izhlapel. Potem ko si je Himiko nekoliko uredila lase, je prižgala sobno svetilko. Bird je pospravil po mizi, potisnil do Himiko kozarec in pepelnik in ji natočil whisky z vodo. Himiko se je vsedla v velik, izrezljan lesen stol, skrbno pazeč, da izpod roba obleke ne bi pokazala preveč sveže oprane kože. Bird je sicer občutek gnusa premagal, toda čisto izkoreninil ga še ni.

"Pa brez zamere!" je rekel Bird in izpil svoj kozarec whiskyja.

"Pa brez zamere!" je rekla Himiko, ki je kakor orangutan, ki skuša priti na okus, pomaknila spodnjo ustnico naprej in srknila majhen požirek whiskyja.

Bird in Himiko sta z mirnim izdihom razširjala oblak alkoholnih hlapov okoli sebe in prvič pogledala drug drugemu v oči. Potem ko se je oprhala in od nog do glave osvežila, Himiko ni več izgledala grda. V primerjavi s prejšnjim trenutkom, ko jo je prestrašila sončna svetloba, se je sedaj dozdevala kakor svoja lastna hči. Bird je bil zadovoljen. Prav v njeni starosti so bili še časi, v katerih je očitno lahko oživela.

"Ko sem se umivala mi je prišlo na misel. Ne vem, ali se spominjaš te pesmi?" je rekla Himiko in nerazločno kakor čarobni izrek zrecitirala vrstico angleške pesmi. Bird jo je poslušal in jo nato prosil, da to vrstico ponovi.

"*Sooner murder an infant in its cradle than nurse unacted desires.* Kar se glasi: boljše je ubiti otoka v zibki, kakor gojiti še neudejanjene želje."

"Ni mogoče vendar vseh dojenčkov pobiti v zibki," je rekel Bird. "Kdo je napisal to pesem?"

"William Blake. Takrat sem delala seminarsko nalogo o njem, se še spominjaš?"

"Res, imela si Blaka." Medtem ko je Bird to rekel, je obračal glavo, dokler ni našel na leseni predelni steni med spalnico in dnevno sobo obešeno reprodukcijo Blakove slike. Večkrat jo je že videl, a ji nikoli ni posvečal pozornosti. Ko pa se mu je zdaj pogled ustavil na njej, se mu je zdela na moč zagonetna. Dajala je vtis litografije, v resnici pa je bila le akvarel. Izvirnik je bil verjetno naslikan v močnejših barvah, tu pa šlo le za tisk medlega tuša, ki je bil za okras vložen v širok okvir. Trg na sliki so obkrožala poslopja v vzhodnjaškem slogu. Ker sta se v ozadju vzpenjali dve stilizirani piramidi, je verjetno šlo za Egipt. Nočna tema, z rahlim navdihom sveta, je obvladovala prizorišče. Na trgu je bilo truplo mladeniča, iztegnjeno kakor riba, z razparanim trebuhom. Okrog v bolečini žalujoče matere so stali starci s svetilkami in matere z otroki v rokah. Glavna figura pa je bilo veliko bitje z razprostrtimi rokami, ki je nad to skupino ljudi kakor v skoku prečkalo trg. Je bil to človek? Lepo mišičasto telo je bilo prek in prek poraslo z luskami. Njegove oči so bile polne zle napovedi in fanatično boleče grenkobe. Usta, tako globoko upadla, da so potegnila vase tudi nos, so spominjala na velikanskega močerada. Je bil to demon? Morda Bog? Zdelo se je, kakor da bi hotel človek odpluti stran proti temnemu, kaotičnemu nebu, medtem ko so sikali plameni iz lusk.

"Kaj to predstavlja? Je to, kar mu prekriva telo, luske ali železna srajca srednjeveškega viteza?"

"Mislim, da so luske, saj so na izvorniku zelene barve. Na vsak način gre za kugo, ki se pripravlja pobiti vse egiptovske prvorojenčke."

"Bird se je slabo spoznal na Biblijo. Morda je ta slika povezana z Odhodom iz Egipta, je menil. Oči in ta pokvečena usta so bila vsekakor grozovita. Iz strašno temnih oči in iz močeradovega gobca so neprestano silile groza, žalost

in panika, kakor tudi izčrpanost in zapuščenost z nakazanim nasmeškom.

"Mar te ne prevzame?" je vprašala Himiko.

"Ti je všeč ta luskavec?"

"Da, rada ga imam. Poleg tega si rada predstavljam, kako bi bilo nekemu pri srcu, ko bi bil kužni duh."

"Kužni duh? Potem bi verjetno dobil takšne oči in tak gobec, kot jih ima ta luskavec," je rekel Bird in bežno pogledal njena usta.

"Grozno, kajne?"

"Da, to bi bilo grozno."

"Vedno, ko se mi pripeti kaj groznega, si predstavljam, kako bolj grozno bi bilo, če bi nasprotno jaz bila tista, ki bi drugega človeka pahnila v grozo. Tako namreč dosežem duhovno kompenzacijo. Misliš, da si ti že kdaj komu vtil tak strah, kakršnega si nekdan sam občutil?"

"Kako torej? To moram v miru premisliti," je rekel Bird.

"Ne vem, če to sodi k stvarim, ki jih razumeš le, če o njih razmišljaš."

"Dejansko nisem nikoli nikomur dopustil, da bi doživel kaj strašnega."

"Gotovo ne. Česa podobnega še nikoli nisi storil. Toda nihče ne ve, če ne boš nekega dne tudi to izkusil," je rekla Himiko previdno, z glasom prerokinje.

"Ubiti otroka v zibki bi bila grozovita izkušnja tako zame kot zanj," je rekel Bird.

Natočil je sebi in Himiko whisky, ker sta kozarca že zdavnaj izpraznila. Sam ga je izpil na mah in si znova natočil. Himiko pa je imela počasnejši ritem pitja.

"Se zadržuješ?"

"Jaz vendar še vozim," je rekla Himiko. "Sem te pravzaprav kdaj že vzela s seboj?"

"Še ne. Ampak enkrat me gotovo boš."

"Ko me boš kdaj obiskal ponoči. Podnevi je namreč prenevarno zaradi ljudi, ki so na poti. Sicer pa je moja reakcijska sposobnost omejena na noč, podnevi ne deluje pravilno."

"Zato se torej prek dneva zakopješ in tuhtaš: filozofsko življenje. Filozofinja, ki ponoči divja okrog s svojim rdečim MG-jem. Nekaj si mi rekla o pluralističnem univerzumu, kaj to pravzaprav pomeni?"

Bird je z nekakšnim zadovoljstvom opazoval, kako je Himiko prešla iz navdušenja v napetost. Zdaj ji je dal zadoščenje, saj je bil tako nevljuden, da jo je presenetil in pri njej začel s pitjem. Res jih ni bilo veliko, ki bi s tako pozornostjo poslušali njene fantazije kot Bird.

"Poglej, Bird, tukaj sediva in se pogovarjava. Za naju torej eksistira najprej ta realni svet," je začela Himiko, medtem ko je Bird prevzel vlogo poslušalca, previdno kakor igračko dreč kozarec whiskyja.

"V tem svetu obstaja mnogo drugih, od tega trenutnega sveta, različnih svetov, v katerih živimo kot bitja različnih eksistenc, tako jaz kot tudi ti. Vsak od nas se spominja različnih trenutkov iz preteklosti, ko je stal med življenjem in smrtjo. Jaz na primer sem skoraj umrla za pegastim tifusom. Čisto jasno se spominjam, kako je bilo, ko sem stala na križpotju: ali naj grem navzdol proti smrti ali naj se oklenem ozdravljenja. Moj tukajšnji in sedanjji jaz, ki se nahaja ob tebi v tem svetu, si je izbral smer nazaj v življenje. Toda drugi jaz si je v onem trenutku izbral smrt. Otroško trupelce Himiko, posuto z rdečimi pegami, je ganilo svet tistih ljudi, ki jim je ostal spomin na moj umrli jaz. Ali razumeš Bird? Vedno, ko človek stoji na točki, kjer se ločujeta poti v življenje in smrt, ima pred seboj dva svetova: svet, s katerim ni več povezan in v katerem umre in nek drug svet, s katerim je že povezan, saj v njem živi naprej. Kakor človek sleče obleko, pušča za seboj svet, v katerem obstaja le kot mrtvec in vstopa v drugi svet, da bi tam živel še naprej. Vsak posameznik tako prode v vedno nove različne svetove, kakor se drevo od

debla členi v veje in liste. Tudi ko je moj mož napravil samomor, se je zgodila takšna cepitev svetov. Ta moj jaz je ostal v svetu, v katerem je umrl moj mož, ampak v nekem drugem svetu, v katerem živi on še naprej, ne da bi storil samomor, živi z njim tudi drugi Himiko- jaz. Takšen svet se bujno in neskončno razrašča, saj nas obdaja s svetovi, ki jih zapušča prezgodaj umrli, pa tudi s tistimi drugimi, v katerih živi, ne da bi umrli. To je zame pluralistični univerzum. Ne smeš preveč obžalovati skorajšnje smrti svojega otroka. Končno se je v drugem svetu, ki se je razrastle iz otroka, oblikoval prostor, v katerem otrok kljub temu raste in živi naprej. Tam sediva tudi midva, ti srečni očka in jaz, ki z veseljem poslušam dobro novice in nam nazdravljam. Mar ni tako, Bird ? "

Bird, ki je pil naprej, se je narahlo nasmehnil. Alkohol se je porazdelil v njegovem telesu do zadnje žilice krvnega obtoka in začel delovati. Med svetlo rožnato temino njegove notranjosti in zunanostjo je nastopilo ravnotežje. Vedel je, da dolgo ne bi več zdržal.

" Lahko, da me nisi čisto razumel, a vsaj v grobih potezah ti je jasno, ali ne ? Kako pogosto si tudi ti stal na križpotju v svojem sedemindvajsetletnem življenju, negotov ali boš umrl ali živel naprej. V takih trenutkih si v enem svetu živel še naprej, pač v svetu, ki se nadaljuje v tvoj sedanji svet, hkrati pa si v drugem svetu istočasno pustil za seboj truplo. Se lahko spomniš takih trenutkov, Bird ? "

" Da, lahko. Pogosto sem za las ušel smrti, to je res. Toda če sem pri tem vselej nekje pustil za seboj truplo, da bi od tamkaj prišel do sem ? "

" Tako je, Bird. "

" Vsekakor so bili trenutki, ko mi je bilo tako težko, da ne morem dojeti, kako sem lahko živel še naprej, " je priznal Bird s tako nejasnim glasom, kakor da bi hotel zaspiti, medtem, ko ga je daleč stran neko klicanje zatopilo v spomine. Je imela prav ? Je v takšnih kritičnih situacijah res zapustil drugega Birda kot truplo. Ali ostajajo v različnih svetovih, ki nimajo nič opraviti s tem zdajšnjim, številni mrtvi Birdi: strahopeten in plah osnovnošolec Bird ali višješolec, naivni pob, ki je vsaj fizično več zdržal kot moj sedanji jaz. Ah, ta moj sedanji jaz, ki v tem svetu ni ravno navdušujoč, in vendar kateri izmed mrtvih jazov bi bil ? "

" Ali obstaja zame še sploh zadnja smrt ? Namreč smrt, ki bi jo doživel v tem svetu in bi bila hkrati smrt v vseh svetovih, ki bi se zgodila, če bi mi spodeltel prodor v drugi svet ? "

" Če je ne bi bilo, bi moral v nekem drugem svetu neomejeno živeti naprej. Menim, da obstaja, " je rekla Himiko. " Verjetno je to starostna smrt, ki jo doživiš pri devetdesetih. Preden umre človek v svojem zadnjem svetu od sta-

rosti, preteče mnogo naključnih smrti, saj vendar živi v drugem svetu naprej. Če pa se strinjamo, da vsak človek umre v vseh svetovih hkrati zaradi starosti, bi pa to bila njihova resnična izenačitev, kajne Bird ? "

Nenadoma je postal Bird na nekaj pozoren in prekinil je Himiko:

" Tudi ti še nisi prebolela dejstva, da je tvoj mož napravil samomor, zato si ustvarjaš takšne psihološke fikcije, da ti ne bi bilo treba jemati smrti za nekaj dokončnega, od koder ni povratka. Ali ni tako ? "

" Potem, ko sem ostala sama v tem svetu, sem na vsak način prevzela nase težko odgovornost, da skrbim zanj, ki je storil samomor, " je odvrnila Himiko in pri tem se je siva koža okrog njenih že medlih z opazno delujočo naglico obarvala rdeče.

" Najmanj kar lahko naredim v tem svetu je, da se ne izoginem svoji odgovornosti. "

" Ne smeš misliti Himiko, da sem ti želel kaj očitati, ampak je že tako, " je vztrajal Bird, čeprav se je trudil, da bi s smehljajem omilil strup svojih besed.

" S tem, ko izhajaš iz predpostavke, da tvoj mož živi še naprej v drugem svetu, poskušaš zrelativizirati dejstvo, da je za nekoga, ki je kot on umrl, povratek povsem nemogoč. Z uporabo psiholoških trikov ne moreš vendar zrelativizirati absolutnosti človeške smrti. "

" Morda je res tako, kot praviš, Bird. Mi naliješ še en whisky, " je rekla Himiko streznjeno, kakor da bi nenadoma izgubila vse zanimanje za svoj pluralistični univerzum.

Bird je nalil sebi in Himiko whisky. Upal je, da se ga bo tako divje napila, da bo njegovo spontano kritiko povsem pozabila in se naslednjega dne spet prepustila fantazijam o pluralističnem univerzumu. Kakor popotnika, ki s svojim časovnim strojem išče deset tisoč let stari svet, ga je bilo globoko strah, da ne bi s svojim vplivom povzročil še tako malo katastrofo v resničnem svetu. To je bil tisti občutek, ki ga je polagoma obšel tisti trenutek, ko so ga obvestili o dojenčkovi zaostalosti. Prav rad bi kakor igralec bridga, ki igra za igro izgublja, izstopil iz tega sveta v drugega. Bird in Himiko sta molčala, medtem pa sta si nezavedno in prizanesljivo nasmihala in pila whisky s tako vnemo, kakor srka hrošč drevesni sok. Bird je poslušal mnogovrstni cestni šum nekega zgodnje poletnega popoldneva, ki se mu je zdel kot iz daljine prihajajoči, nekoristni signal, za katerega se ni potrebno meniti. Malo se je premaknil, zazelhal in potočil eno samo samcato solzo, kakor da bi brez posebnega pomena pljunil. Natočil si je še en kozarec in naredil krepek požirek. Da bi čim lažje izstopil iz tega sveta...

PREVEDEL IN UVOD NAPISAL: TONE SMOLEJ

JOSEPH CONRAD

Z ZAHODNIMI OČMI

(PREVOD MIHA AVANZO; SPREMNA BESEDA MIRKO JURAK)

CANKARJEVA ZALOŽBA, 1994, ZBIRKA XX. STOLETJE

Kaj se zgodi, ko se srečata Viktor Viktorovič Haldin, najstarejši in neprizadevni študent peterburške univerze in njegovo nasprotje - globokoumni Kirilo Sidorovič Razumov ?

Nič posebnega, bi rekli, če ne bi Haldin, ki je pravkar izvršil atentat na premiera, prosil Razumova za pomoč, in če ne bi bil slednji v dobri formi, da bi se lotil eseja, ki bi mu lahko omogočil uspešno kariero.

V enem samem trenutku se torej tok Kirilovega življenja povsem spremeni, saj je vržen v območje politike, ki se je je doslej izogibal. Priča smo značilni absurdni situaciji, ki je tipična za rahlo ironičen ton Conradovega pisanja.

Z zahodnimi očmi (Under western eyes, 1911) je sicer pisatelj pozni in manj znani roman. Pred njim je napisal *Tajnega agenta*, v katerem ga je vznemirjala zlasti nihilistična brezobzirnost agenturnega anarhista, ki je za dosego svojih ciljev pripravljen žrtvovati tudi srečo svoje družine. S tem delom pa je navdihnil tudi Alfreda Hitchcocka. Joseph Conrad je zasovražil tuje agente še kot Josef Teodor Konrad Nalencz Korzeniowski, saj je bil sin poljskega ro-

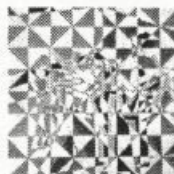
doljuba, ki so ga ruske oblasti izgnale. V ospredju pisateljevega zanimanja je torej Razumovov občutek krivde, saj je svojega znanca naznanil in v zameno za zaščito postal odvisen od carske tajne službe. Na poslanstvu v Švici, kjer vohuni za revolucionarji, pa spozna tudi sestro in mater rodoljuba Haldina, ki so ga oblasti že obsodile na smrt.

Z zahodnimi očmi je mojstrovina, ki na pretanjen način opisuje rojstvo krivde, njen razvoj, pokoro, pričakovanje kazni ter njeno sprejemanje. Nazadnje le prizna, da je sam izdal brata in dolgo zlorabljal sestrično zaupanje in naklonjenost. Revolucionarji pa se mu maščujejo tako, da ga oglušijo. Vohun ima namreč svojo moč v ušesih, ko pa izgubi sposobnost sluha, nikakor ne more več opravljati svojega "poslanstva".

V sklepnem dejanju torej še enkrat prihaja do izraza Conradov občutek za ironično slikanje absurdne, a na moč pretresljive situacije, ki ji je botrovala junakova nepravilna drža na začetku romana.

TONE SMOLEJ

CONRAD z zahodnimi očmi

INTERVJU

TAJA VIDMAR - BREJC

DIREKTORICA GALERIJE EQURNA

Je že tako, da se študentje, če že ne med študijem, pa zagotovo na koncu le-tega, odločijo, ali se bodo posvetili osvetljevanju za zavesami skritega srednjega veka ali pa bodo odkrivali še po laku dišečo umetnost. Gospa Taja Vidmar - Brejc se je odločila za slednje. Ustanovila je galerijo ŠKUC in ko so jo želje gnale naprej, je na Gregorčičevi 3 nastala nova galerija, Equrna. Tega je sedaj že deset let. O tem, kje galerija trenutno je in kam odhaja, pa je spregovorila direktorica sama.

Ali lahko naredite pregled za lansko leto?

Galerija mora po desetih letih svojega delovanja odkupiti lastne prostore, če želi v njih naprej delovati. Za te prostore menimo, da so zelo primerni za galerijsko dejavnost. Zaradi tega smo, pri programu v zadnjem času, dali več poudarka na slovenske avtorje, ker želimo, da bi zbrali toliko denarja, da bomo z njim lahko odkupili prostor, ki je padel v postopek denacionalizacije in realizirali zamisli za naslednjih deset let. Po našem mnenju so prav ti prostori izredno primerne za predstavitev likovnih del, tako da skušamo narediti vse, da jih obdržimo take kot so. Lahko bi naredila primerjavo: recimo da bi bila taista razstava v Jakopičevem paviljonu, to je nov prostor z nizkim stropom, primeren za razstave grafik, risb in projektov, če pa so slike večjega formata pa, preprosto ne zaživijo. Nekatera likovna dela, ki niso tako visoke likovne kvalitete, v naših prostorih pridobijo zaradi prostora samega, kar pomeni, da je zelo važno kje je likovno delo predstavljeno, najsi bo slika ali kip. In če si ogledate kataloge Moderne galerije, Mestne galerije, saj ni važno katere, je veliko posnetkov narejenih prav v naši galeriji. Zato se nam zdi tako zelo pomembno, da ohranimo prav ta prostor in da naprej delamo s takšno razstavno politiko, ki smo si jo zastavili. To pa je predstavljanje del srednje generacije.

Istočasno pa venomer iščemo tiste mlajše umetnike, ki končujejo akademijo, so zanimivi in, recimo, že imajo razstavo v ŠKUC-u, ki je zelo pomemben kot alternativni prostor. Naslednja stopnja naj bi potem bila galerija Equrna.

Sočasno pa skušamo privabiti tuje avtorje, ampak predvsem take, ki bi našim umetnikom omogočali izmenjavo. Tako imamo trenutno postavljeno razstavo šestih avstrijskih umetnikov, kjer gre za izmenjalno razstavo, tako da so Veš slikar svoj dolg, Irwini, Tadej Pogačar, Zdenka Žido, Bojan Gorenc in Roman Makše razstavljali v Linzu. Te razstave ne bi bilo, če mi ne bi nudili naše galerije avstrijskim umetnikom. Ob tej priložnosti je izšel tudi katalog, kjer sta obe razstavi predstavljeni skupno. V bistvu na ta način pomagamo promovirati Slovenske umetnike v Avstriji, Italiji, se pravi pri bližnjih sosedih ali kje drugje v Evropi ali v Ameriki, istočasno pa nuditi možnost tujim avtorjem, da razstavljajo v Sloveniji.

Tuji avtorji, ki bi si jih mi želeli razstavljati, so že tako znani, da si to lahko privoščijo Moderna galerija, ki lahko za ta imena plača zavarovalnino. Mi pa moramo iskati tiste mlajše umetnike, za katere menimo, da so ta trenutek zanimivi in da bodo nekoč, čez pet ali pa deset let, pomembni ustvarjalci in s temi narediti izmenjavo.

Kakšna pa bo v bodoče vaša razstavna politika?

V bistvu je naša želja bolj predstaviti tisto likovno umet-

nost, za katero menimo, da nekaj odpira za naprej, ne pa tisto, kar se kupuje. Zanimivo je pritegniti ljudi, da počasi začno na to umetnost gledati kot na nekaj, kar se da tudi kupiti. Pritegniti obiskovalce, da kupijo nekaj, za kar jim mi lahko garantiramo, da bo čez 20 let, oziroma 10, imelo neko vrednost. So umetniki, ki delajo visoko obrt in ne delajo umetnosti. Zato mi teh avtorjev ne prodajamo in jih tudi ne vzamemo v prodajo, čeprav bi mogoče galeriji to koristilo v finančnem pogledu.

Slovenska mentaliteta je taka, da bolj spoštuje obrt kot idejo. Ti avtorji bodo spoštovani še naslednjih deset let, toda nato bo njihova cena samo še padala. Ne bodo pa v nikakršni zgodovini. Če premislimo, ali so imeli v Moderni galeriji ali kjer koli kakšno razstavo, je niso imeli. To je sedaj tisto tržno blago, ki ga ljudje kupujejo, ker mislijo, da so denar prav naložili. Zares pa delajo ravno obratno. Zdaj veliko plačajo za nekaj, kar bo izgubilo vrednost, namesto da bi sedaj manj plačali za nekaj, kar bo pridobilo na vrednost. In te mentalitete v naših, bi rekla poslovnih ljudeh, ki na novo odpirajo poslovne prostore ni. To, kar jim je všeč, je navezava na malomeščanstvo devetnajstega stoletja. Ni se potrebno posebej pripraviti, da vidiš to sliko, takoj je razpoznavna. Je rembrandtvska omaka, so že znane te barve, vse je bilo že videno. Ampak takšno likovno delo, potem ko ga obesiš na steno, izgubi vsebino privlačnosti. Slike, ki nastajajo sedaj, niso takoj dojemljive, ampak zato dobiš toliko več feedbacka čez dve ali tri leta ali pa v naslednjih desetih letih. To so slike, ki nekaj izpovedujejo, ki so izraz tega časa. Bistveno je, da bi se ljudje toliko sprostili, da bi prišli v galerijo čisto odprti, ne izmučeni po celem dnevu in gledali in si rekli: "Aha, to je to, kar mi je blizu." In se na podlagi tega odločali, da nekaj vzamejo zase. Ne s frustracijo - evropsko frustracijo - jaz se na to ne spoznam, jaz nič ne vem. V tem primeru kupijo Doro Platenjak.

Če imaš pravega človeka, ki te vodi, si še vedno lahko izbereš tisto likovno delo, ki ti je blizu. Moraš pa poznati ozadje, po katerem spoznaš, kaj je tisto, kar bo ostalo v tej likovni produkciji in kaj je muha enodnevnica. V času impresionizma so se vsi štirje impresionisti prodajali za minimalne cene v primerjavi z Vavpotičem, ki pa sedaj nima nobene vrednosti. Vavpotič je imel trikrat večjo ceno od Jakopiča, Groharja, Jame in Sternena. Ko pa sedaj njihovi dediči ali pa še vedno živeči lastniki prodajajo, so čisto iz sebe, ker ima Vavpotič malo večjo ceno od obrtniškega izdelka. Tisti, ki je imel takrat pravega svetovalca in je kupoval te štiri impresioniste, je delal v smislu umetnosti. Zanimivo bi bilo mladim podjetnikom dopovedati, da lahko za malo denarja fantastično opremijo svoje prostore, pisarne, ampak s tistimi slikarji, ki imajo sedaj nizko ceno, poleg tega, da bo pisarna izgledala evropsko, ne pa kot iz 19. stoletja. Ne vem zakaj, ampak sedaj se vsi obračajo v prejšnje stoletje. Poudarek je na tem, da s variante staro - nič ni važna ideja, nič ni važna umetnost.

Ali se pri tem nanašate samo na lastno intuicijo ali pa spremljate tudi tekočo kritiko?

Če bi se zanašala samo na lastno intuicijo, iz tega ne bi bilo nič. To, da sem se ukvarjala 20 let samo s sodobno umetnostjo, da sledim vsem razstavam, da grem pogledati ne samo beneški bienale, ampak tudi Documento, pa Umetniški sejem v Baslu, v Chichagu itd., da sledim toku razstav in prezentacij likovnih del v svetu, v Evropi in v Ameriki in se na podlagi tega lahko odločam. En delček je lastne intuicije, ampak tega je minimalno. Mislim, da je bolj pomembnih teh dvajset let ukvarjanja, sledenja, življenja s to vrsto umetnosti. Intuicija je važna. Jaz bi rekla: devetdesetprocentno garantiram, da so umetniki, s katerimi sodelujem tisti, ki bodo ostali v zgodovini, deset procentov je pa vedno odprtih.

In kakšen bo torej program še do konca leta v Equrni?

Že lansko leto smo se zmenili za izmenjalno razstavo avstrijske umetnosti, ker pa je bolj ambientalna, ni možnosti, da bi kar koli prodali. V lanskem letu smo imeli šest razstav, instalacije, ter samo štiri razstave, kjer so bile predstavljene slike ali kipi. Pa še recimo Lujo Vodopivec, z velikimi kipi, je bila neprodajna razstava.

Po tej razstavi bo razstavljal Dušan Fišer, mlajši avtor, ki ima sedaj razstavo v Kopru. Sledi razstava Andraža Šalamuna, to je že starejša generacija iz časa konceptualizma. Šel je skozi najrazličnejša ustvarjalna obdobja. Prav zadnje leto in pol ima fazo zelo zanimivih slik, ki so bile tudi v Madridu predstavljene z izjemnim odmevom. Fotografije bo jeseni predstavljal Herman Pivk. Upamo, da bomo septembra predstavili nove slike Emerika Bernarda. Od mlajših avtorjev je bil že predstavljen Jurij Zadnikar. Zvrstili se bodo še Silvester Plotaj Sicol, Robi Lozar, Marjan Gumilar (srednja generacija), Nataša Pičman (v času, ko bo SOROS v oktobru pripravljala teden ženske umetnosti v Ljubljani), Mateja Sever in Zvonka Simčič, Andrej Brumen in mogoče še izbor mlajše generacije.

Spraševal in priredil
MARKO M. DRPIČ

KAKO JE AMERIKA UBILA MOJO MLADOST IN JO ZATO PRISRČNO SOVRAŽIM

Jakob Jaša Kenda

Ko v jutranjih urah končno obrnem pogled od monitorja, se spomnim, da moram napisati še članek za Tribuno. Takrat si v brado zamrmram nekaj besed, ki bi jih neodvisni opazovalci označili za hudo žalitev ameriškega naroda. Marjana Držaj (ki je, kot vemo, vsega kriva) je v primerjavi z Ameriko nula.

Razlika med ameriško (beri: hollywoodsko) in neameriško filmsko produkcijo je znana. Prva je usmerjena v izrazito popularno, a do zadnje finese izdelano kinematografijo. Neameriška pa v izrazito art-film produkcijo, ki zaradi pomanjkanja širše finačne in tehnične podlage šepa pri dodelanosti.

Ta delitev ni tako površna kot so grobe oznake običajno. Resda obstajajo izjeme: obstajajo ameriški filmi, ki nikakor niso izdelani do zadnje finese. Ampak to je samo slaba popularna kinematografija. Obstajajo tudi neameriški filmi, katerih middle-name je Perfect. Ampak to so pač izjemni art filmi (kakršen je na primer Orlando). Nemogoča pa je trditev, da obstaja ameriški art-film ali neameriški popularni film. Poglejte si kak italjanski vestern. Je to film? Je to ptica dodo?

Res je, nekateri neameriški filmi pridejo precej blizu ameriškega idealu, na primer *Four Weddings and a Funeral*. Ampak če dobro premislimo, je prav ta film dokaz, da hollywoodskega idealu ni moč doseči. Vse kar je na filmu pozitivnega očitno sega v hermetične višave angleškega nonsense humorja, ameriško melodramatična mesta pa milo rečeno spominjajo na mlakužo. In podobno, čeprav ravno obratno, je tudi iz ameriške strani.

Res pa je, da vse skupaj ni tako tragično: američani znajo delati dobre popularne filme (proti katerim ni mogoče reči žal besede), neameričani pa delajo dobre art-filme (ki so kot taki tudi povsem sprejemljivi). Vse to je čisto fino.

Ampak: Za koga so sprejemljivi ameriški filmi? In za koga neameriški? Prvi očitno za širše občinstvo, drugi za duhovne elitiste. Obe skupini gledalcev radi od časa do časa pokukata, kaj gleda druga skupina; malo si že morata zabeliti svoj kinematografski menu. Ampak v glavnem pa nekaj manjka, tisto, kar bi bilo sprejemljivo za vse, tisto klasično.

To je pravi problem opisane delitve: ni klasike.

Naj izrek dokažem iz nekoliko obskurne perspektive. Nekateri izmed nas še pomnimo, kako je bilo v starih Atenah. Moja tretja reinkarnacija, Jarkbis Kendulias, je ob dionizijah neskočno uživala. Resda je od ljubega polisa - tako kot vsi ostali državljani - dobivala med prazniki masne dnevnice, ampak vseeno: vrhunec je bil v teatru. Kajti tam nas je zares zlilo v eno, kakor lahko to stori samo prava klasika. Grško gledališče je bilo torej to.

Danes pa bi bila lahko taka klasika, taka velika umetnost, film. Ne toliko neameriški, ker kot rečeno, nima tistih banalnih, pa vendarle bistvenih denarnih temeljev in je usmerjen k ožji publiki. Pač pa hollywoodski, ki ima take temelje, in privablja skoraj vse plasti gledalcev. Ampak Amerika žal nima zgodovine. Manjši, a ne nepomemben ekskurz: Bolj ko se Američani sekirajo in prizadevajo, bolj jim prava zgodovina uhaja iz rok. Namesto nje si Američani sestavljajo nekakšne silikonske nadomestke zgodovine, ki pa ne morejo nadojiti pravih možganov. Verjetno je za to krivo prav prenapeto prizadevanje samo, saj podobnega problema - vsaj v taki meri - nimajo v drugih bivših kolonijah. Preprosto povedano: Neameričani si prizadevajo pozabiti pravo zgodovino in ustvariti drugačno, Avstralcji na primer pa pravo zgodovino sprejemajo in poizkušajo graditi od tu dalje.

Vsekakor pretirana izjava je, da filmske klasike ni. Je, čeprav je tudi zelo redka. Ključ, po katerem lahko nastane, pa je jasen: hollywoodski film iz perspektive nehollywoodskega filma; torej film z denarjem, usmerjen k širši publiki, a hkrati tudi film, ki ga napravijo možgani s pedigrjem. To je mogoče in se lahko zgodi na dva načina.

David Lynch je začel z *Eraserheadom* (1978), filmom ki je bil sicer ustvarjen v Ameriki, a je izrazito nehollywoodski. Že to, da je preteklo pet let, preden je bil film končan, je skregano z anglosaksonsko pragmatiko, da ne govorimo o skrajno odtrgani vsebini. Za tiste, ki filma

niste videli, pa bi ga morali: "zgodba" pripoveduje o zombijastičnem možicljcu s pričesko, ob kateri dobimo asociacijo na radirko, ki je na vrhu svinčnika. Ta možicelj svojo spastično izvoljenko oplodi v prizoru, ki presega domiselnost nočne more in ljubka ženka mu rodi rahlo nenavadno dete. (Dete je bilo tako nenavadno, da so ga leto dni kasneje v filmu *Prophecy* uporabili kot model za izdelavo maket pošasti.) Skratka: gre za surrealistično študijo največjih moških strahov pred dvorjenjem, poroko in očetovstvom. Tipično hollywoodski, tipično ameriški film?

A vsa ostala Lynceva kariera kaže na počasen, a vztrajen vdor hollywoodskih elementov, ki se konča z razvpitim sporom med njim in njegovo hčerko. Ta je ukradla knjigo, delano po *Twin Peaksu* (1992) in jo prodala. (Iz dobro obveščenih krogov prihajajo trditve, da je šlo za insceniran spor, ki naj bi prinesel Lynchem - kaj pa drugega, tipično ameriško - več denarja.) Po tej peripetiji je z Lynchem konec. Vmes pa so še štirje filmi: Najprej precej povprečni *The Elephant man* (1980), v katerem je ravno dosti ameriških elementov, da je vse fuč. Potem *Dune* (1984), sicer izvrsten, a žanrsko premočno opredeljen film, da bi ga lahko imeli za klasiko. Gre pa vendar za enega boljših ZF filmov, ki ga med drugim kiti dejstvo, da je z minimalnimi posebnimi efekti (kar je seveda zelo neameriško) znal ustvariti atmosfero znanstvene fantastike.

V naslednjem filmu - *Blue Velvet* (1986) - pa so se v najboljši možni obliki spojile značilnosti obeh tipov kinematografije. Tako kot za vsako pravo klasiko, je tudi za ta film značilno združevanje dionizično razbrzdane in apolonično premišljene tradicije. Ti dve sta prisotni vsaka v svoji plasti realnosti, ki ju film prikazuje. Prva je plast malega mesteca Lumberton, ki v marsičem spominja na *Peytown*, predvsem s svojimi liki. Ti so kakor izrezani iz take serije, le da s skoraj pervertirano poudarjenimi karakterji. Ironija, vesela norost in opitost, ki se držijo te plasti, so vsekakor dionizične. Druga plast pa je podzemlje prve, tisto, kar se skriva za njo. Tisti, ki se spominjamo filma, se tudi spominjamo, kako je hudobec Dennis Hopper (znan tudi po vlogah v filmih *Easy Rider*, *Apocalypse Now*) ugrabil moža in sina gospe Rosellini (ki igra go. Valiens) in jo tako napravil za svojo sužnjo seksa, ona pa je sčasoma ugotovila, da to ugaja njenemu na novo odkritemu mazohizmu. Vse to pa je prikazano izrazito naturalistično, v slogu danes razvpitih filmov *Pulp Fiction*, *Natural Born Killers* in *Pred dežjem* (*Predu padavinata*). Značilna lastnost velike klasike, ki je prisotna v tem filmu, je tudi mešanica popularnega žanra s hermetičnostjo. *Blue Velvet* je tako povsem gledljiva kriminalka (nekateri kritiki film primerjajo s *Psihom*), ki pa hkrati močno spominja na *Un cien andalou*, razvpiti avantgardni film iz tridesetih let. Skratka: to je bil resnično film.

Za *Blue Velvet* in pred že omenjenim *Twin Peaks* pa je Lynch posnel še *Wilde at Hearth* (1990), ki pa že kaže znake prevelike amerikanizacije, ergo propada.

Peter Weir, idealni primer za prikaz druge možnosti, ki jo ima filmska klasika, je začel v Avstraliji, kjer je bil v sedemdesetih bistven člen avstralske filmske in kulturne renesanse. A po svojih izhodiščih je prejel Evropejec, kot pripadnik zafrustrirane bivše kolonije. Avstralija, kot že pokažemo, nima istih problemov z zgodovino, kot Amerika. Kakor koli: Weirovi filmi iz sedemdesetih - *The Cars That Ate Paris* (1974), *Picnic at Hanging Rock* (1975), *The Last Wave* (1977) - so izrazito nehollywoodski, o čemer govori že idejna podlaga poetike, ki jo je razvil s temi filmi: V ospredju je nasprotje med moderno civilizacijo (ki je največkrat grda in hudobna) in naravnim življenjem - idejna podlaga, ki se na prvi pogled zdi zgolj trivialno jadikovanje. A način, na katerega to nasprotje Weir pokaže, predvsem pa lastnosti, ki jih pripisuje naravnemu življenju in naravi, njegove filme uvrščajo med bolj zanimive. Narava namreč niso zajčki in vijolice - zanjo je značilna mračost, neodumljivost in izmuzljivost (kar vse močno spominja na pravljice avstralskih domorodcev), narava je nevarna in mitična. Večkrat je tudi povezana z ljubeznijo ali umetnostjo, ki pa spet nista malomeščanskega tipa. Mračna in nenavadna pa je tudi tematika filmov. V *The Cars* so prikazani vaščani, ki živijo od avtomobilskih nesreč na bližnji avtocesti. V *Picnicu* gre za pripoved o lepo vz-

gojenih deklicah, ki jih neznane sile narave ubijejo, še prej pa pripeljejo do orgazma (ah, lepo je biti neznana sila narave). V *Waveu* pa se Richard Chamberlain (da, prav ta) nemočno opoteka po kanalizaciji, dokler ga - z zahodno civilizacijo vred - ne odplakne gromozanski val.

V prvi polovici osemdesetih, se je Weir v filmih *Gallipoli* (1981) in *The Year of Living Dangerously* (1983), vse bolj približeval Hollywoodu. Nenavadno tematiko je zamenjala širšemu občinstvu sprejemljiva tematika prijateljstva med dvema vojakoma junakoma (*Gallipoli*) oz. tematika političnih nemirov in ekoloških problemov (*The Year...*). Za ta dva filma pa je tudi značilno umanjkanje drastičnosti narave, ki je dajala prejšnjim tak čar. S tako shemo se je Weirova filmska produkcija pomaknila močno prek meje art filma in pristala v območju angažiranega popularnega filma.

Podobno umiljene tone ubira mati narava v prvem Weirovem hollywoodskem filmu - *Witness* (1985) - ki je predvsem zaradi zvezdniške zasedbe (Harrison Ford in Kelly McGillis), s katero se je režiser očitno zelo dobro ujel, močno opozoril na Weira. Bolj izostren odnos med civilizacijo in naravo, ter večjo neizprosnost slednje, je razvil *The Mosquito Coast* (1986), sicer zgrešen film.

Najboljša in resnično klasična pa je Weirova kombinacija hermetične idejne zasnove in privlačne fabule v *Dead Poets Society* (1989). Stvar je znana: Učenci rigorozne privatne šole se preko učiteljevega posredovanja lirike (torej umetnosti) in deloma preko ljubezni odločijo za ustanovitev društva mrtvih pesnikov. V tega pa se skozi srhljive nočne koprane, v starodavne hoste in jame, v srce nerazumljive in grozljive narave. Nasprotje med divjo lepoto le te in banalno vsakdanjostjo, pa prinese smrt, a tudi upanje.

In tudi v Weirovem primeru od trumfa samo še navzdol, k še sprejemljivi, čeprav samo popularni romantični komediji *Green Card* (1990) in k nerodnemu poskusu vrnitve v art-filmske višave, ki ga kaže film *Fearless* (1993).

Zaključek? Filmska klasika je po že prikazanem vzorcu mogoča in celo obstaja. Bodisi, da se speča s Hollywoodom kak ameriški freigeist, kakršen je Lynch (in ne samo on), bodisi da v Ameriko pride kak neameriški avtor. Ampak v obeh primerih Amerika ustvarjalca slej ko prej dobi v svoje kremplje, nato pa odvrže v najbližji smetnjak. In ker je zmlela tudi Lyncha in Weira, prvaka in junaka moje mladosti, jo prisrčno sovražim.

J a k a   Ž e l e z n i k a r

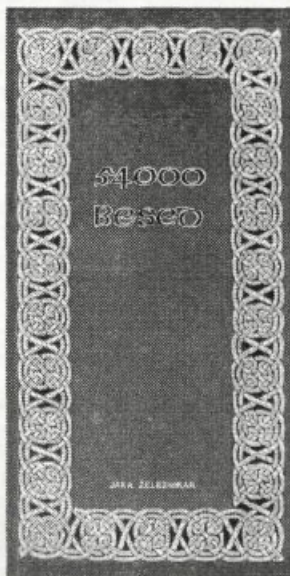
54 000 BESED

CEDRA, LJUBJANA, 1994

Konec lanskega leta je izšel pesniški prvenec Jake Železnikarja z zanimivim naslovom 54 000 besed. Zapišimo torej kako vrstico o tem avtorju oziroma o njegovih pesmih, naj se nekaj teh drobnih utrinkov uresniči na papirju.

Temelj, na katerega polaga Jaka Železnikar svoje verze, je predvsem jezik; tisti jezik, ki ga ljudje govorimo, ali pa tisti, s katerim govorimo. Jezik je lahko perverzen - ne samo v artikulaciji, temveč tudi kot ljubezensko izrazilo, kot čista oblika živalske anatomije, prežete s hočeš-nočeš-moraš erotiko. Golota se skriva med drevesi, v grmovju, v naravi, pod soncem, mavrico ali luno; včasih je mrzla, včasih topla. Vedno je preprosta. Oblačila pa frčijo po zraku zato, da bi odprla pot jeziku, ki naj zaznava in izpričuje, okuša in govori. Nagonsko torej polemizira z razumskim in obratno: poraja se vprašanje, kaj ni morda oboje združljivo v enem, kaj ni tudi govornica strast in strast govornica.

Jedro, ki ga Železnikarjeva poezija lušči iz lupine, je ljubezen. Morda je stara petnajst let, morda petindvajset, vsekakor je zelo mlada in nebojgljena. Ne znajde se v urbanem okolju, čeprav tam odrasča od

malih nog. In prav ljubezen nastopa vselej; ker družnega principa pesnik ne pozna, so odenki barviti in imajo širok razpon, dasiravno strmijo k istemu - kako tudi ne bi - obenem pa se nagajivo poigravajo s prehajanjem svetlobe k svetlobi. Ljubezen je pri Železnikarju otročje vulgarna, brezmejna radost in tudi neustavljiva, saj večkrat hodi z glavo skozi zid, večkrat je osamljena in žalostna. Vkomponirana je v pokrajino, zato je Železnikar pravaprav mojster slovenske pejsažne erotike ali z drugimi besedami: ko je človek mlad, počne to pod milim nebom, za vsako ceno, ne glede na to, ali je svet močvirnat ali poln kopriv.

Vrnimo se spet k jeziku. Gotovo ni naključje, da je Železnikar študent splošnega jezikoslovja in na ta način goji do jezika svojevrsten, intimen odnos, ki mu tudi v svoji poeziji daje vidno mesto. Je pa tudi študent hrvaškega, srbskega in makedonskega jezika, to je balkanistike, zato je pesmi v zbirki nazival kar po balkansko: "Vse je pesem", kot v komentarju zapiše Železnikarjev boter, Lojze Kovačič, è in pesniška zbirka je hitro polna.

KLEMEN PIŠK

Gorazd Trušnovc

DUH PO KORPORATIVIZMU

Kratice in film? Kratice in umetnost? Zveni nekako tuje, ampak v industriji brez kratic ne gre. Niti v filmski. Za srečo povprečnega gledalca je njihovo razumevanje popolnoma odveč; njihovo spoznavanje pa utegne marsikomu koristiti pri resnejšem vpogledu v filmski svet.

A.C.E. (AMERICAN CINEMA EDITORS)

Ker spadate med pozorne gledalce, ste v najavnih ali odjavnih špicah za nekaterimi imeni gotovo opazili kratice, kot so A.C.E., A.S.C. ali B.S.C. V filmski industriji so to takorekoč plemiški naslovi, saj opozarjajo na to, da so osebe deležne članstva v eni od teh združenjih. A.C.E. je častno profesionalno društvo, ustanovljeno leta 1950 in posvečeno promociji boljše filmske montaže. Člani so samo povabljeni. Društvo izdaja četrtletnik, *The Cinemeditor*, in podeljuje letne nagrade, Eddie-je.

A.S.C. (AMERICAN SOCIETY OF CINEMATOGRAPHERS)

Še eno profesionalno društvo, ki so ga za napredek umetnosti filmske fotografije leta 1919 ustanovili vodilni holivudski snemalci. Članstvo za povabljenec je namenjeno direktorjem fotografije in delavcem podobnih branž. A.S.C. izdaja ugledno revijo *The American Cinematographer*. Britanska različica društva je B.S.C.

AAAA (ASSOCIATED ACTORS AND ARTISTES OF AMERICA)

Starševska organizacija, ki vključuje glavne sindikate in gilde, ki zastopajo igralce in delavce v zabavništvu, kot so Actors' Equity Association (AEA), the American Federation of Television and Radio Artists (AFTRA), the American Guild of Variety Artists (AGVA), the Screen Actors Guild (SAG), in the Screen Extras Guild (SEG). "štirje A-ji" so bili ustanovljeni leta 1919. Sledila jim je AFL-CIO.

A.M.P.A.S. (ACADEMY OF MOTION PICTURE ARTS AND SCIENCES)

Je kratica, zelo aktualna predvsem v času podelitve oskarjev. Gre za neprofitno organizacijo, ustanovljeno leta 1927, z namenom "da se izboljša umetniška kvaliteta filma, združi različne branže filmske industrije, goji sodelovanje tako v tehničnem raziskovanju kot kulturnem napredku ter razvija vrsto sorodnih dejavnosti". Vsekakor je najbolj znana po letni podelitvi nagrad (Academy Awards), popularno poimenovanih oskar. Članov - povabljenec je bolj ali manj stalno število, okoli 5000, od tega okoli 200 iz Evrope. Člani so razvrščeni glede na 13 področij filmske obrti: igralci, administratorji, scenografi, snemalci, režiserji, izvršni producenti, montažerji, skladatelji, producenti, ljudje za stike z javnostjo, režiserji kratkih filmov, tonski tehniki in pisci. Ti potem žrebajo vsakoletne nagrajence. Ker se njihova povprečna starost giblje okoli 65 let, so nagrajeni taki filmi, kot pač so. Seveda, ob upoštevanju drugih parametrov, kot je predvsem lobiranje (iz političnih, ideoloških ali čisto prijateljskih razlogov).

I.A.T.S.E. (THE INTERNATIONAL ALLIANCE OF THEATRICAL STATE EMPLOYEES)

Je še ena starševska organizacija, ki združuje okoli 1.000 lokalnih združenj v Severni Ameriki. Ustanovljena je bila v Združenih Državah leta 1893 in je priključila Kanado leta 1902. Vključila je lokalne sindikate s predstavniki vseh vej produkcije - npr. rekviziterje, scenografe, kameriane, tonske in laboratorijske tehnike, maskerje itd. od tudi uslužbenice v filmski distribuciji in propagandi.

MGM (METRO-GOLDWYN-MAYER)

MGM je bil najslavnejši holivudski studio v 1930-ih. S poslovne perspektive je studio funkcioniral le kot visoko subvencioniran del filmske družbe Loew's, Inc., ki je posedovala tudi dobičkonosno verigo kinematografov v New Yorku. MGM, ustanovljen 1924, se je imel za "Tiffanyja med studiji", saj je pogodbeno zaposloval take zvezde, kot so bile Gre-

ta Garbo, Norma Shearer, Joan Crawford, Jean Harlow, Marie Dressler, Spencer Tracy, in Clark Gable.

M.P.A.A. (MOTION PICTURE ASSOCIATION OF AMERICA)

Profesionalna združba holivudskih studijev, namenjena predvsem lobiranju. M.P.E.A. (Motion Picture Export Association) je njen del, namenjen promociji in izvozu. Zgodovina je precej nečastna: leta 1922 je bila ustanovljena organizacija (the Motion Picture Producers and Distributors of America) v odgovor na eksplozijo kršitev javne morale in seksualnih škandalov (karijera obetavnega komika W.C. Fieldsa se je morala končati, ko je z razbito steklenico do smrti posilil neko starletico v Hollywoodu. Izvajala naj bi zmerno cenzuro in s tem odganjala vladni nadzor. Organizacija je bila po svojem prvemu predsedniku popularno znana kot Haysova pisarna in ni izvajala nobene formalne cenzure, raje je negativno publiciteto nadomeščala s pozitivno. Prvi formalen "Produkcijski Kod", ki navaja Da-je in Ne-je, je bil izdan leta 1930. Ko se je leta 1934 M.P.A.A. pridružil Joseph Breen, se je Kod močno ojačal, predvsem zaradi niti ne preveč diskretne podpore Katoliške Legije Spo-dobnosti. Kod je za več let strogo omejil filmarje; besede kot so "damn", "hell", "nuts", ali celo "nerts", so bile prepovedane prav tako kot eksplicitno nasilje, nenavadno socialno obnašanje, nezakriven kriminal ali celo upodobitev moškega in ženske v postelji. Čeprav je začel kod bledeti že v 1930-ih in po II. svetovni vojni, ni bil resno omajan vse do 1950-ih in ni izginil do poznih 1960-ih.

RKO PICTURES

Radio-Keith-Orpheum (RKO) se je imenoval veliki holivudski studio, ustanovljen leta 1928 v času, ko se je filmska industrija prilagajala iznajdbi zvoka. Ameriška radijska družba - Radio Corporation of America (RCA) je razvila tonski proces, ki se je imenoval Photophone, a iznajdba ni privlačila nobenega od velikih studiev. Da bi popravil situacijo, se je ustanovitelj in predsednik RCA, David Sarnoff, obrnil na Josepha P. Kennedyja, patriarha slavne družine in v tistih časih lastnika majhnega studia, Film Booking Office (FBO). Ob koncu leta 1928 sta Sarnoff in Kennedy združila Photophone, FBO, in kinematografe iz vodilskega imperija Keith-Albee-Orpheum. Tako je bil ustanovljen RKO, ki je užil najkrajše in najmanj profitabilno življenje od vseh velikih studiev.

S.M.P.T.E. (SOCIETY OF MOTION PICTURE AND TELEVISION ENGINEERS)

Vplivno profesionalno združenje, ki je definiralo in vzpostavilo tehnične standarde v filmski in TV industriji. Ustanovljeno je bilo leta 1916. Dandanes ima okoli 4.000 članov. V Angliji je bilo Britansko Kinematografsko Združenje (the British Kinematograph Society) sprva organizirano kot veja S.M.P.T.E., a je dandanes neodvisno in izpolnjuje podobne naloge kot S.M.P.T.E. v Združenih Državah.

UA (UNITED ARTISTS)

Leta 1919 so zvezde, kot so bile Mary Pickford, Douglas Fairbanks, in Charlie Chaplin ter režiser D.W. Griffith ustanovile družbo United Artists kot aparat, ki naj bi jim pomagal distribuirati njihove neodvisne produkcije. UA ni nikoli posedovala studia, večjemu je distribuirala filme, ki so jih naredili avtorji z lastnim tveganjem in z izposojeno opremo. V 1960-ih je bil to eden najbolj profitabilnih holivudskih studijev. Danes je MGM v lasti Quintexa, avstralske radijske družbe.

REPLIKANTSKA MORILCA

Gorazd Trušnovc

Prvič, kdor mi razlaga, da mu je bil film Rojena morilca všeč, ker da gre za nekakšno obsodbo medijev, ne kaže samo na svoje površno dojemanje značaja medijev, marveč tudi to, da je nasedel vsesplošni dvodimenzionalnosti filma Natural Born Killers. Pa tudi Oliver Stone najbrž ni hotel narediti filma, ki bi ugajal; s svetom, v katerem se film dogaja - pa naj bo sproduciran tako ali drugače, navsezadnje gre za simulacijo realnosti - je marsikaj hudo narobe. Ker pa ta simulacija spet temelji na ne tako oddaljenem svetu, postane zamah z roko, češ, to se dogaja le v Ameriki, čisto slepomišenje. A o tem pozneje. Še bolj neumen je argument, da ljudje potrebujemo nasilje; enkrat za vselej velja poudariti dejstvo, da mediji (najbolj očitno televizija, pa tudi ostali) zadovoljujejo samo tiste potrebe, ki jih sami ustvarjajo. In v luči te trditve se pokaže, kako globoko je razumel njihovo naravo film Kviz in na kako eleganten in kultiviran način je to povedal ter kako plitev, brutalen in banalen je film Rojena morilca. Film, ki je neprikrito preračunan na učinek, tega sicer tudi doseže, krvava ameriška pita človeku kar za nekaj časa obleži v želodcu, po vseh ostalih plateh pa gre za inferioren film.

Namesto dobre in prepričljive zgodbe drži film skupaj tehnično fotografsko-montažno eksperimentiranje (snemalec Robert Richardson je za podobno preigravanje že dobil oskarja za film JFK) z dodatkom agresivnega soundtracka (glasbeni producent Trent Reznor je vodja alternativcev Nine Inch Nails) in namesto poglobljene psihologije so liki karakterizirani z instant filozofijo. Te se očitno poleg puščave, psihaelije in Indijancev, Stone ne more znebiti od filma Doors naprej. Kaotičen, a obupno izpraznjen svet Mickey in Mallory Knox je popolnoma umeten in napihnen; veličastna ljubezen, ki naj bi ju čutila drug do drugega, meji na farso - parodičen je nezazadnje sam zaključek filma, ko se M&M naokoli prevazata z družino v prikolic. To, tako imenovano ljubezen, se gresta samo zato, ker sta nekoč nekaj takega videla na TV in si predstavljata, da bi tako pač moralo biti - niti ni treba biti preveč pozoren gledalec, da bi opazil, kako na debelo frazarija in kako očitno je njuna igra pretirana. Pa pri tem ne mislim na Woodyja Harrelsona ali Juliette Lewis, ki sta, poleg vse ostale igralske ekipe, svoje delo opravila izjemno dobro, ampak na Mickey in Mallory. Onadva ne živita, pa vsakemu razmišljujočemu in čustvujočemu človeku tuje pleteničenje o pristnosti umora gor ali dol, onadva samo igrata, da živita. In to je najmočnejša točka tega filma. Čeprav se jima zdi, da imata možnost izbire ("To so devetdeseta", pravi Mickey), sta zgolj replikanta. A ne v zlahtnem smislu v vseh pogledih superiornega filma iztrebljivalec, kjer so bili replikanti pravzaprav simulakri (ponaredki brez izvora) in kjer so sčasoma razvili svoja čustva, ampak sta M&M replikanta medijskih staršev. Kar znata, sta se naučila od njih. Njune reakcije na (s filmskega stališča do onemoglosti izrabljeno) travmatično otroštvo so ponarejene in predvidljive. Nasi-

NATURAL BORN KILLERS

lje v filmu je samo najbolj grafični prikaz te teze.

OK, film se da jemati tudi kot brutalno satiro na račun ameriške družbe (nepozaben je npr. prizor družinskega nasilja, posnet v stilu tipične humoristične TV serije z nasnetim smehom), tako da ni čudno, da se je Quentin Tarantino, ki je preprosto rečeno eden njenih najbolj hvaležnih filmskih otrok, sicer pa kreditiran kot avtor zgodbe, odpovedal vsakršni povezavi s filmom. Poleg tega lastno izpovedno praznino (po logiki predhodnjih del si te praznine si ne znam razlagati drugače, kot da je namensko zrežirana) Stone nadomešča z obilico citatov, ki skoraj neprenehoma buhajo s platna. Citatomanija je dandanes modna in nekakšen surogat avtorstva, a zdi se mi, da spada to v tak val, kot pred leti, ko so na mešanico žanrov prisegali predvsem tisti, ki niso obvladali nobenega prav posebej. Kakor koli, izvirnosti ni - ne manjka dosti, da bi zapisal, da je krvavo primanjkuje.

In spet, simptomatičen - ter za distanciranega opazovalca odvečen in zato neskončno smešen - je vik in krik, ki so ga okoli tega filma zagnali mediji...

P.s. Obstaja že tudi odvod filma Rojena morilca: v Berlinu je bil na Evropskem filmskem Marketu projiciran sicer zelo pritehlen ameriški film Natural Born Crazies (R:George in Michael Baluzy, I: Quentin Crisp, Richard Craven, 1994), v katerem skupinica mentalnih bolnikov med prazniki pobegne iz umobolnice nekje na podeželju in povzroči opustošenje po bližnji okolici. Hm.

SLOVENSKO MLADINSKO GLEDALIŠČE V KOPRODUKCIJI Z GLEDALIŠČEM GLEJ

BUTTERFLY

režija : Matjaž Pograjc, igrajo : Neda R. Bric, Damjana Černe, Niko Goršič, Željko Hrs, Janja Majzelj, Ivan Peternelj, Matej Recer, Dario Varga, umetniška, asistenca : Tanja Zgonc, scenarij : Klavdija Zupan, Ivica Buljan (tudi dramaturga) in Matjaž Pograjc, glasba : Demolition Group, scenografija : Tomaž Štruel in Dušan Koleša, kostumografija : Alan Hranitelj, avtorici videa : Aina Šmid in Marina Gržinič, luč : Miran Sušteršič

Vse se začne in na žalost tudi hitro konča s tekstom oziroma (ponesrečnim) scenarijem. Pograjc z dramaturgom in gledališkem listu zamolči vire: Hwangovo dramo (1986), njeno Cronenbergovo filmsko verzijo in Kushnerjeve Agele iz Amerike (1993). O Puccinijevi Madame Butterfly najbrž ni več vmesno govoriti. Virov jim seveda ne gre očitati, sploh ne, toda da se pod njihov mix brez avtorskega dodatka tako zlahka podpišejo, je spakljiva gesta.

V sami zgodbi je mnogo nastavkov, simpatičnih in porogljivih, vendar ne pride do poglobitve, ki bi opravičila njihovo izbiro in jih predvsem medsebojno povezala. Od ameriškega uslužbenčka ambasade, ki v devetdesetih preživlja tipično filmsko propadlo ameriško zakonsko odisejajo drvimo z njim v službeno pregnanstvo v Titovo Jugo (Pograjčeva časovna mašinerija se odvrti nazaj v 70-80 leta) in v vohunsko mrežo na najvišjih ravneh. Vmes je vpleten yu špijon, predmet poželjenja glavnega junaka, jasno preoblečen v žensko, da delo gladkeje poteka. Vpletanje stare dobre Juge bi lahko bila hudo pikra in posrečena domislica, toda tukaj je neduho-

vita, nikakor upravičena in nevražena v kontekst. Drvenje na odru izpade nevarno naivno, prav nič zabavno ali kakor koli pretresljivo. Najbolj nehvaležno delo so imeli igralci. V medli mešanici se, kar je razumljivo, niso mogli znati in so delovali neizrazito in izgubljeno. Občasno sta iz megle poskušala izstopiti Ivan Peternelj in Neda R. Bric. Vse neselektivno nastlano s poizkusi vnašanja filmske montaže (kar se je Pograjcu v Zuccu bolj posrečilo) najprej zmede, potem pa je vsaj pri meni povzročilo izklop in uživanje ob glasbi. Le-ta je najbolj uspeli del predstave. Paradoksalno pa je, da sem jo doživela brez povezave s celotnim dogajanjem na odru, saj dramskim razsežnostim nikakor ne parira. Kar velja za glasbene spote, sceno (podobno se je zgodilo v Pograjčevi diplomski predstavi) in kostume, vse živi neko svoje življenje. Štruelova scena je fantastična in pričakovala bi, da bi jo tip režiserja kot je Pograjc z inovativnostjo in veselijem uporabil. Pa je ne. Škoda. Že samo z njenim poigravanjem in raziskovanjem bi lahko nastala zanimiva Pograjčeva predstava.

JEDRT JEŽ

Francois Truffaut

LIRIK PARIŠKIH ULIC V LJUBLJANSKI KINOTEKI

V ljubljanski Kinoteki se je prejšnji mesec odvrtela retrospektiva filmov francoskega režiserja Francois Truffauta in s tem nam je Kinopolis zadal najnovejšo lekcijo iz zgodovine svetovnega filma. Po preporodu Kinoteke sredi lanskega leta njeno programsko vodstvo namreč redno pripravlja tematske in retrospektivne sklope, tako je bila na sporedu še npr.: Okužba - Dnevi znanosti in znanstvene fantastike; Dnevi gay in lezbičnega filma; retrospektive Marguerite Duras, Francois Truffauta in Wernerja Herzoga, ki se pravkar odvija. Poleg zgodovinskih pregledov in tematskih sklopov bi bile dobrodošle tudi predstavitve posameznih filmskih poetik ali "šol", saj bi bil film tako predstavljen zares celovito, z vseh zornih kotov, namreč vsebinsko, historično in formalno ali stilno.

V "predrenesančnem" obdobju Kinoteke (po novi programski shemi je začela delovati lanskega oktobra) smo na njenem platnu lahko občudovali samo reprize filmov, ki so se malo pred tem odvrteli na rednem sporedu ljubljanskih kinematografov in povsem naključno izbrane filme iz zakladnice filmske zgodovine. Šele zdaj, z načrtnim in koherentno izbranim programom, je Kinoteka zares upravičena nositi svoje ime. Vsaka kinoteka naj bi bila neke vrste filmski muzej, galerija, ali pa tudi biblioteka, saj je Pasolini nekoč izjavil, da je film "govorica, ki jo piše stvarnost". Eisto možno je, da se je na enega izmed mnogih mehkih foteljev ljubljanske Kinoteke prav zdajle udobno nasedel kak mladi nadobudni filmofilski navdušenec, napeto pričakujoč začetka predstave, ki se bo prav na tem mehkem sedežu izoblikoval v genialnega cineasta Pasolinijevega formata, ali pa, zakaj ne, Truffautovega formata. Tudi Francois Truffaut se je namreč v zdaj že "klasika" francoskega novega filma izoblikoval prav v kinoteki - v znameniti pariški Cinematheque Française. V njeni zatemnjeni dvorani so noč za nočjo prždeli predstavniki t.i. francoskega novega vala Godard, Chabrol, Resnais, Rivette, Rohmer in tudi avtorji novega nemškega filma kot sta Herzog in Wenders. Truffaut in njegovi sodobniki so bili prva generacija, ki se je pričela filmske umetnosti na filmih samih, torej v kinematografih. V tem se razlikujejo od starejših ustvarjalcev, svojih predhodnikov. Ti filmski pionirji so bili že v veliki meri odvisni od dramske umetnosti, literature, saj se je filmski jezik takrat šele oblikoval, bil v fazi formiranja. To posplošeno in simplificirano definicijo prvih dveh zgodovinskih razvojnih obdobij filma, pogojeno z vplivom drugih vej umetnosti in medijev, lahko izpeljemo tudi v delo sodasnih avtorjev. Po tem sistemu bi lahko bil dejavnik za oblikovanje tretje generacije filmarjev razcvet televizije z množičnimi zabavnimi, show programi in televizijskimi serijskimi filmi s konca 50. in 60. let. TV naj bi vplivala na Spielberga, Scorseseja in Lucasa; medtem ko naj bi bil Quentin Tarantino, kot ključna figura najnovejših tendenc in glavni predstav-

nik naše, t. i. četrte generacije, usodno zaznamovan s pojavom videa.

Predstavniki francoskega novega vala se niso zbirali samo v Cinematheque Française, ampak tudi okoli revije Cahiers du cinema, h kateri je Truffaut povabil sloviti filmski kritik Andre Bazin. Truffaut (1932 - 1984) je bil takrat le mladi filmski zaljubljenec s težkim, prestopniškim otroštvom, ki je delal nekaj časa celo kot livar v jeklarni. Pod mentorstvom Andre Bazina in zaradi novovalovskega vzdušja okoli Cahiers du cinema, pa se je Francois Truffaut iz filmskega navdušenca kmalu spremenil v pravega cineasta. Najprej je bil eden najostrejših kritikov konvencionalnega francoskega filma, ki ga je predstavljal Autant - Lara; navduševal pa se je nad režiserji kot so Ophüls, Renoir in Bresson. Sam je začel režirati leta 1959, ko je posnel prvenec 400 udarcev. Nanj, kot na filmskega avtorja, so najbolj vplivali filmi Jeana Renoirja in Alfreda Hitchcocka, film noir, tudi Buster Keaton, pa še mnogo evropskih in ameriških režiserjev, ki se je ob njihovih filmih napajal v Cinematheque Française. Ti vplivi so v njegovih filmih nedvomno prisotni v sublimnem sožitju z jasno razvidno, njemu lastno avtorsko poetiko. V tem kontekstu je zanimivo tudi vprašanje o njegovem razmerju do drugih avtorjev novega vala; in kaj novi val sploh je? Konec 50. let je v slabih dveh letih okoli šestdeset mladih francoskih režiserjev posnelo svoj prvenec. Truffaut je takrat poudarjal, da novi val ni niti neka esterska smer niti posebna ustvarjalna šola in da ni nobenih pomembnejših vezi med mladimi ustvarjalci, ki so se na vsem lepem pojavili v francoskem filmu. Kasneje je bil skupaj s somišljeniki iz revije Cahiers du cinema tudi pobudnik razlikovanja in formuliranja novega vala - tja pripadajo samo nekateri mladi ustvarjalci, ki izražajo isti nazor o filmskem izražanju in isto pripadnost filmski umetnosti. Ta pripadnost se je oblikovala postopno in Truffaut jo je poimenoval za filmsko rast. Takrat je tudi izoblikoval svoja teoretična izhodišča, v katerih pravi, da je treba filmi brezpogojno rešiti varuštva literature in njegovo usodo zaupati samosvojim avtorjem, ustvarjalcem, ki obvladujejo filmski jezik in znajo z njim pripovedovati. V filmskem ustvarjanju je osnovno izhodiščno hotenje in želja po izražanju, ne pa bolj ali manj spretna stripovska ilustracija literature. Vsak prizor ali posnetek v filmu mora predvsem izražati celovitost doživljanja, čustvovanja in razpoloženja posameznika, skupin ali situacij.

Truffautovi junaki so vase zaprti, občutljivi in krhki. V iskanju novih čustvenih izkušenj se zapletajo v zveze, ki popolnoma preplavijo njihovo življenje. Nekaterim so čustva v pogubo, druge pa ljubezenske zveze potisnejo na nov začetek (Jules et Jim, 1962). Truffaut je bil mojster v upodabljanju preprostih ljudi, ljudi s ceste, ljudi iz sosednje ulice, ljudi med katerimi je celo življenje živel in kakršen je v svojem bistvu bil tudi sam.

IZTOK HOTKO

KARLA ŽELEZNIK

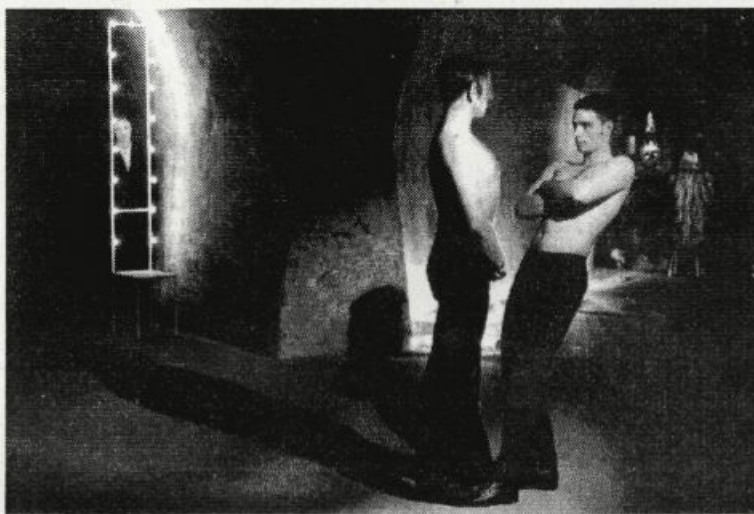
LIZA

liza = plesna predstava koreografke Tanje Zgonc in plesalcev Mateje Rebolj in Stefana Marie Marba.

Za izhodišče plesne pripovedi si koreografka izbere plesalčevo telo in njegovo svobodo in tudi omejenost kot plesni instrument skupaj s komponentami časa, prostora in gibalne energije. Plesalčevo telo v tej predstavi funkcionira tako ekspresivno, kot tudi impresivno. Le telo s pomočjo glasbe (katero avtor je Miha Vrhovnik Smuckar) lahko pripoveduje o samem sebi, o svojih možnostih in omejitvah in se plesno dokazuje skozi plesnotehnične prvine plesne umetnosti.

Plesna figura nastopa kot sama sebi lastna možnost, ki so jo vsekakor izkoristili trije dobri plesalci. Vodili in obvladovali so svoje telo do novih odkritij in koordinacij telesa in ga povzdigovali v pomen predstave. K temu jim je pomagala odrska postavitev, ki je plesalca povzdignila in ga hkrati osamila iz okolja klasičnega odra. Plesalci so namreč delovali na visokih podstavkih. Izpostavljeni so bili kot kipi v muzeju in tako so tudi delovali. Vsak zase je bil statua s svojim telesom in njegovimi plesnimi izražaji, vkomponiran v celoto in center dogajanja.

Iz začetnega pričakovanja nas je prebudil težak ritem industrije, ki kaže na ponavljajoč vsakdan posameznika, vpetega v determinacijo družbe. Najprej se mu plesalci podredijo in skupaj z njegovo pomočjo delujejo v svetu stilizacije življenja. To vsebino kmalu prerastejo, ko se ozavestijo samih sebe in svojega telesa kot orodja. Telesa se pre-

bujajo in spoznavajo sama sebe in najdejo novo izhodišče za nadaljevanje smeri. Za kratek čas najdejo v in na samih sebi novo dimenzijo. Ne sprejemajo več nujnosti delovanja iz okolja, temveč iščejo sami nove smernice svojim potem. Ne delujejo več kot po vnaprej določenih koordinatah, ampak se vsak po svoje giblje in improvizira svoje telo in s tem kaže na svobodo na ravni individuuma in njegove specifičnosti. V

najbolj razgibanem delu predstave celo zamenjajo svoje izhodiščno mesta, se začnejo srečevati, upajo si celo nadeti nasmeške. Srečujejo se naključno in se na koncu predstave za kratek čas združijo na sredinskem podstavku. Začutijo harmonijo in moč ter si upajo ven iz njim določenega sveta. Eden za drugim prestopijo v nov svet in tam spoznajo nov element drugačnosti, vodo. Sprostijo se in pozabijo na duhamornost njihovega sveta.

Vendar... zavejo se resnice njihove determiniranosti in nevidne silnice jih potegnejo nazaj v svet, v katerem živijo.

Za gledalce pa pustijo možnost svobode z velikim napisom, ki je postavljen v svetu Vode: WHAT WOULD YOU PUT INTO THE WATER ?

Jaz bi v vodo dala zmes za nove kipe, ki bi zaživel v novi plesni predstavi.

V prestasvi LIZA je ples res zaživel kot elementarna umetnost.

KARLA ŽELEZNIK

THE MEASUREMENT OF TIME

Plesni Studio Intakt je v mesecu marcu gostil ameriško plesalko in plesno pedagoginjo, Krisno Lee Hanks. Kot zaključek njenega gostovanja je nastal plesni projekt z zgornjim naslovom. Za prostor produkcije si je koreografka izbrala Šuštarški most in s tem oživila del stare Ljubljane. Plesni prostor je poiskala na Plečnikovih nedokončani umetnini in povezala umetnosti med seboj in razkrila izraznost umetniških potencialov v medsebojnem dopolnjevanju. Most je dal plesalcem možnost gibanja v prostoru in svojo scenografijo (sam po sebi je lep), plesalci pa so mu dali čas predstave in ga zapolnili s svojo fizično prisotnostjo.

Plesni dogodek je bil postavljen na prosto in je spominjal ne srednjeveške umetnike. Plesalci so s svojimi telesi oblikovali prostor in se podrejali vsebini koreografije. Govorili so nam v plesnem jeziku o prebuditvi, potovanju, temi, lovcu, o življenju in o cilju. Z delovanjem so presegli ograje mostu in so skozi zrak

prešli do vode (met jabolka z mostu in njegov pristanek v Ljubljani). Ples ni potekal le linearno, temveč je zapolnil ves izbran prostor. Skupina plesalcev je sijajno obvladala ta prostor in ga zapolnjevala s svojim plesnim znanjem v vseh smereh. Prav to pa je ena od pomembnejših komponent sodobnega plesa, plesalec naj bo viden vseh strani in smeri, kar gledalec lahko doseže s premikanjem po prostoru dogajanja in sledi plesalcu po njegovi poti izpovedi. Koreografija je določala vloge posamezniku in ga tudi vpenjala v skupino kot v organizirano obliko. Plesalec dopolnjuje skupino s svojimi figurami ali pa si ji v skupnih točkah popolnoma prilagodi. Na koncu skupina zaživi v dveh skulpturah na dveh straneh mostu, ki zaživita v skoraj že kiparski kompoziciji in znova dokazeta izrazno in in oblikovno most plesalčevega telesa.

KARLA ŽELEZNIK

TINA STANEK

DRAGO TRŠAR

V galerijskem prostoru Cankarjevega doma so bila v februarju in marcu v počastitev Prešernovega dne na ogled kiparska in risarska dela akademskega kiparja, Draga Tršarja. Gre za dela, pretežno kiparska, ki so nastala v osemdesetih in devetdesetih letih.

Postavitve razstave plastike in risb ne ločuje, temveč jih povezuje v en sam prostor in eno samo pomensko celoto. Takšna postavitve je ustrezna in smiselna.

Tršarju, ki je zlasti in predvsem kipar, slikovito občutenje namreč nikakor ni tuje. Slikovita izraznost površine je tista, ki gmoti in volumnu daje dinamiko in dramatičnost.

Dramatična slikovitost je bistvena tudi v Tršarjevih risbah, ki niso le lirični 'prevod' volumna plastike, pač pa suvereni umetniški izraz.

Vendar je plastika tista, ki dejansko uteleša umetnikove težnje in izraža njegova občutja. Nasprotja, dinamična napetost in dramatični izraz Tršar odlično prelije v bron, glino ali keramiko.

Svet, ki je razpoloženju umetnikovih stvaritev najbližji, je Tršarjev domači Kras. To je svet kapnikov, kontrasta med žarečim soncem in temačnimi podzemskimi jamami; oster veter Krasa in vode, ki topijo apnenec, so tisti, ki slikovito razgibajo površino.

Gre za mrtvo naravo in silo mrtve narave, ki jo uteleša na primer kaplja. Odlično motiv kaplje označi Zoran Kržišnik v katalogu k razstavi: "Kaplja, ki, polzeč po obokih podzemlja, počasi gradi, ustvarja - vsa drobna - orjaške kapniške tvorbe in kane z njih tudi, da votli - kakor votli svetla kapljina sled v kamnu ali lesu. Kaplja kot ustvarjalca in preoblikovalca, tudi kot uničevalca in solza, predvsem pa kot sinonim popolne plastičnosti, ki je pri slikovitih obrisih Tršarjevih kipov nažrta. Kaplji kot temelju svojih del daje Tršar sijočo, fino obdelano polituro, v nasprotju z vertikalno vzpenjajočo se, razbrazdano gmoto, ki raste iz nje, nasekane, ranjene, pokrite z grafizmi, vse raskave, da v njej gnezdi sence."

Motiv, ki je Tršarju prav tako blizu, je morski svet, ki je svet horizontale. V ciklu *Na valovih* umetnik v dolgi morskii val ujame v manjših valovih razgibano vodno gladino, ki ukrija skrivnosti globin.

Dramatično nasprotje v morskii školjki, v tem Tršarjevem motivu morskii globin, z njeno elegantno umirjeno površino

lupine in grobo notranjostjo Zoran Kržišnik interpretira kot razpad na agresivni moški in sprejemajoči ženski del, umetnikovo vizijo pa Kržišnik razume kot vračanje v prabivanje in praresničnost.

Podobno kot morsko gladino obravnava Tršar tudi žensko figuro. Akt, ki je kot prenesen z risarske površine, je nakazan s čistima 'slikarskima' linijama. Kiparski so le tipično ženski atributi, ki so v svoji pozlati tudi v ostrem kontrastu z grobo modeliranim telesom. Prav v ciklu *Ležeče figure* se Tršar najbolj približa umetnosti, kjer se forma raztaplja v materiji in telo postane 'živa' horizontala. Ko je vprašljiva forma, mimetičnost umetnosti vstopi v abstrahirano zaznavanje bitja, ki je prepoznavno le še kot materija.

Drugje se figura dvigne iz svoje horizontale in kot živo obdelana materija raste iz mrtve skale. Takšne so na primer figure Tršarjevih malih plastik. Samostojne figure se zdaj razvijejo v vitke, v višino rastoče postave, ki učinkujejo kot telo, reducirano na simbol človeške figure.

Tako v zgodnji kot tudi pozni plastiki Tršar poudarek ohranja v obdelavi površine materije, poliranju in barvnem navdihu. To so elementi, ki naj izrazijo pomen plastike, forma sama je manj pomembna.

Izraznost Tršarjeve umetnosti je zato v risbah manj učinkovita. Vendar risbe niso le povzemanje umetnikove kiparske umetnosti. Linijo, ki je tu v svojem 'naravnem' okolju, Tršar obogati z laviranjem ali kredom. Risba v razvoju dosega vse bogatejšo igro črte in lise, ki v dinamičnem razmerju ustvarjata vsebino ali več formalno nakazanih vsebin, ki se med seboj povezujejo v novo, popolno celoto. V tej dramatičnosti kompozicije in igri formalnih sredstev lahko postavimo paralele med risbami in plastiko.

Drago Tršar je s svojim izjemnim umetniškim delom že zgodaj dosegel sočasno svetovno kiparstvo. Številne razstave je spremljalo tudi več nagrad, zadnja, Prešernova, leta 1990.

Na močno umetniško ustvarjalnost so med umetnikovim študijem na Akademiji za likovno umetnost vplivali profesorji Boris Kalin, Zdenko Kalin, Karel Putrih in Peter Loboda. Tršar je bil tudi edini kipar v Skupini 53 in med ustanovitelji Grupe 69. Danes je predstojnik kiparskega oddelka na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani.

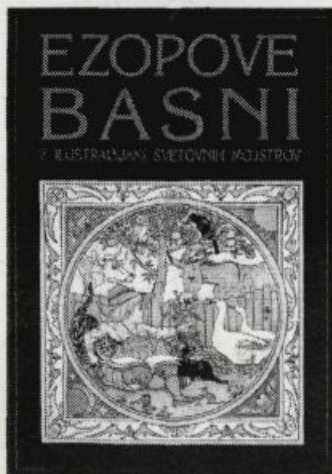
EZOPOVE BASNI

z ilustracijami svetovnih mojstrov

(ZBRALA RUSSEL ASH, BERNARD HIGTON), ZALOŽBA MLADINSKA KNJIGA, 1994

To je knjiga, ki prav gotovo spada na vsako knjižno polico, ki gosti bisere domače in svetovne literature. Slavni Ezop morda sploh nikoli ni živel, vsaj trdnih dokazov o tem ni. Njegove basni pa so se kljub temu več kot 2500 let ohranjale v ustnem izročilu in v 500. letih tiskane besede so doživele toliko izdaj kot le malokatera druga knjiga.

Ezopove basni so nastale v času, ko je bil človek tesno povezan z živalmi in naravo. Zato ni čudno, če se v basnih svet ljudi prepleta s svetom živali ali da celo živali dobijo povsem človeške lastnosti. Kot take se lahko med seboj kregajo, ljubijo, sovražijo, se maščujejo in podobno. Ezopove basni so kratke in duhovite, preproste in poučne. Vsaki sledi na koncu poučna misel, nauk ali morala, ki je pogo-

sto prerasla v ustaljeno reklo kot: "napihovati se kot žabo", "tresla se je gora - rodila se je miš", "kititi se s tujim perjem",...

To izdajo prav gotovo zaznamujejo čudovite ilustracije svetovnih mojstrov, ki so iz različnih obdobj. Ti mojstri so: Vaclav Hollar, Elisha Kirkalla, Arthur Rackham, Edward Julius Detmold, Charles James Folkard,...

Čeprav so bile starejše izdaje Ezopovih basni namenjene bolj odraslim kot otrokom, pa ne bi bilo prav nič narobe, če bi starši kupovali otrokom za rojstni dan namesto Pet prijateljev rajši Ezopove basni, saj si Ezopove basni gotovo zaslužijo mesto tudi na "otročji" polici.

MOJCA KOHEK

Punk revolucija pred dvajsetimi leti je pomela še z enim stereotipom - tudi dekleta lahko enakopravno nastopajo v rock skupinah.

Skozi zgodovino popularne glasbe so bile v glavnem le ubogljive lutke v rokah premetenih producentov in se sploh prilagajale zahtevam drugih. Patti Smith je bila med prvimi (in takoj za njo še Siouxsie Sioux, Blondie, Poly Styrene, Chrissie Hynde, Paulene Murray...), ki je stvari vzela v svoje roke in dokazala, da je ženska lahko avtorica in vodja zasedbe obenem. Specifičnost ženske narave je tu lahko ovira in obenem prednost, če se izrazi skozi refleksijo lastne vloge.

DEKLETA V PRVEM PLANU

Na tem mestu se ne bomo ukvarjali z zgodovino, ampak s sedanostjo. Poznavanje preteklih dosežkov je seveda nujno pri razumevanju poteka dogodkov, a se jih bomo dotaknili le skozi prelet novejših podvigov jeznih deklet. Gosposlična, ki absolutno vihra z zastavo ženske samostojnosti, je **Lydia Lunch**. Njena kariera se vije skozi nešteto sodelovanj (večinoma z moškimi), kjer Lydia nikoli ni stala v senci, ampak stoji na prvi bojni črti prezira vseh človeških slabosti in laži. Ravno ona je bila vzor mnogim ženskim skupinam, ki so se pojavile v začetku 90-ih let, najboljevidne med njimi zbrane pod skupnim imenom Riot grrrls. Članice skupin **Bikini Kill** ali **Mambo Taxi** so mlade in radikalne, zavračajo moško avtoriteto in uživajo v samozadovoljni jezici. Moški so sicer dobrodošli, a se morajo ravnati po njihovih načelih. Lydia Lunch je vzvišena, **Courney Love** jih omalovažuje in zavrača kot nezrele mladoletnice. A zunanji svet se jih zaenkrat ne tiče.

Kristin Hersh stopa v moški svet z odločnim korakom in izkušnjami tridesetletnice. Strahovi so kljub temu še vedno tu, le spopad z njimi se vrši artikulirano in pomirjeno. Na zadnji plošči svojih **Throwing Muses** je poudarila seksualno plat ženske narave in se je ob tem za ameriško revijo Rolling Stone slikala v S/M kostimu. Njena pajdaša sta priključena z verigami, ki jih v rokah drži Kristin. Brez skrbi, vsi so videti na moč razposajeni in zabavni.

Odkrita seksualnost se kaže tudi v pojavi **Liz Phair**. Skozi tistih nekaj akordov, kolikor jih obvladuje, veje duh rhythm'n'bluesa in v besedilih naklonjenost do mitologije rocka v najširšem pomenu le tega. Že naslov njenega prvenca, **Exile In Guyville**, je razkrival dve navezavi; najprej na Stonese in njihov sloviti album **Exile On Main Street**, Liz si je tu dovolila celo isto razvrstitev števila pesmi po straneh dvojnega vinila in zatem še izraz **Guyville**, ki si ga je izposodila pri Urge Overkill, gre za pesem, objavljeno na njihovem EP-ju **Stull**. Tudi **Whip-Smart** skriva nekaj spogledovanj, najbolj očitno v pesmi **Jealousy**, ki se konča z odmevom kitarkega rifa Jimmyja Pagea.

Liz Phair je lahko upravičeno ljubosumna, po naravi stvari nikoli ne bo mačistični in dlakavi kitarški heroj, v zameno pa poseduje odkrito besedo, ki spravi na kolena še takega korenjaka.

Pa vendar leži glavna privlačnost njenih pesmi v naravni in natančni artikulaciji glasu, v izjemni dikciji in harmonijah. Zaradi teh vrtilin je **Liz Phair** sposobna iz še tako enostavne osnove potegniti največ. To pa je že tista kvaliteta, ki loči konfekcijsko pop glasbo od kreativne in predvsem življenjske glasbene izkušnje.

Gospodična, ki vsej ženski senzibilnosti navkljub kaže zobe, je

Tanya Donelly. Pred leti še sodelavka **Kristin Hersh** v **Throwing Muses**, danes v sa-

mostojni zasedbi **Belly**. Primerjava obeh kaže na vzroke odhoda, medtem ko se Kristin spopada s temnimi platmi svoje psihe, Tanya v besedilih in glasbi izraža veliko mero veselja. Pravo pop sproščenost, ki se ne sprašuje po vzrokih in riše le stanje stvari. Temu primerna je tudi glasbena predloga, enostaven kitarški fluid brez izražene želje po

novem in neodkritem. Da, **Pixies** so bili tisti, ki so zastupili vse, kar je izšlo iz njihovega kroga. Vedeti je treba, da je Tanya pomagala tudi **Kim Deal** na prvi plošči njenih **Breeders**. Bojim se le, da so **Pixies** v tistih kratkih kreativnih letih povedali vse in ostali le še reciklirajo formulo.

Ostane še **Polly Harvey**. Sramežljiva in preobčutljiva se je priljubila mnogim že s prvimi singli, ki so ji omogočili preboj med najpopularnejše. Prehod iz sence v zaslepujoč blišč medijske pozornosti ni ostal brez posledic. Polly se je zastrla s tančico gneva do zunanega sveta in ponudila album **Rid Of Me** (Stran od mene!), srdit izbruh lastne nejevolje. Terapevtski poseg se je očitno posrečil, Polly je razčistila sama s seboj in predvsem začutila v sebi žensko. Nova plošča **To Bring You My Love** odkriva neverjeten razpon njenih obsesij, od še vedno zajedljivih komentarjev (*Working For The Man*) do prepuščanja instinktom (*I Think I'm A Mother, C'Mon Billy*). Razbremenjena pritiskov, tako notranjih kot zunanjih, je **Polly Harvey** ustvarila delo, ki je lahko le vzor vsem ženskih avtoricam v rocku.

In teh je dandanašnji vse več. **L7**, **Sleeper**, **Elastica**, **Babes In Toyland**, **Salad**, **Juliana Hatfield**, **Luscious Jackson**, **Cranberries**, **Scrawl**, **S F Seals** in mnoge druge se prerivajo na mesta, ki so bila še pred kratkim rezervirana za moške. Hvala bogu, brez izbražene feministične note.

JANEZ GOLJČ

DEUS

WORST CASE SCENARIO

ISLAND 1994

Anglo-ameriški glasbeni kolonializem se očitno še ne bo končal. Z lučjo pri belem dnevu, kot se temu reče, lahko iščemo skupine, ki so na mednarodnem glasbenem trgu uspele z domačo, neangleško govorico. V domačih logih lahko najdemo Laibach, ki so se uklonili takoj po preboju, Einsturzende Neubauten še vztrajajo pri rodni nemščini, na drugem koncu najdemo še španske Heroes Del Silencio, potem pa se s širše znanimi skupinami že konča. Belgijski **DEUS** so skupina, ki lahko popularnost pripiše kar dejstvu, da jih je lani odkrila založba Island in jih s svojim propagandnim strojem popeljala v vse glavne svetovne glasbene medije. In ko se video spot dnevno predvaja na MTV, potem tudi s prodajo plošče ni težav.

Seveda **DEUS** prepevajo v svetovnem jeziku. Tekstovno in glasbeno. Pa vendar je enoznačna opredelitev njihovega izraza dovolj težka naloga. To so očitno opazili tudi sami in so na posebno nalepko napisali citate iz znanih glasbenih časopisov. Kot posmeh in opozorilo. Citati se namreč trudijo ujeti njihove vplive in se razpredajo praktično na celotnem spektru glasbenih stilov. Pomembnejši je vtis celovitosti skozi raznolikost pristopov, vtis enotne glasbene identitete, ki je posledica "resonance" vseh članov skupine. Torej česar koli se že lotijo, zveni le njim lastno in razpoznavno.

Ah da, glasba. Prijetno razglašen barski rock za pozne nočne ure z vmesnimi udari kitarskega hrupa in brzenjem violine. Vodja **Tom Barman** išče navdih sredi "življenja", v mikrokozmosu družbe, v hotelskih čakalnicah, na železniških postajah in v zakajenih nočnih lokalih. To niso zaključene zgodbe, so le skice velemestnega brezglavega vrvenja, ki ob trenutkih spoznanja terjajo svoj davek.

DEMOLITION GROUP

DEEP TRUE LOVE

SMGXXL 1995

Cerkljanska skupina zopet ruši (demolira) pravila glasbenega pojavljanja. Položaj preživetja na robu jim povsem ustreza in temu primerno ozvočujejo vizijo lastnega ustvarjanja. Plošča *Deep True Love* je "le" soundtrack za dve gledališki predstavi, vendar jo zlahka štejejo za redno izdajo Demolition Group. Povzema namreč vse glavne značilnosti njihovega sedanjega in tudi preteklega pojavljanja v celoto, ki jo krasijo še nenavadno skovana besedila v več različnih jezikih.

Demolition Group le po robovih iščejo navdih pri znanih glasbenih veličinah (Zorn, Frisell, Puccinni?) in ga preoblikujejo v svoj mnogokrat ciničen, a obenem spoštljiv glasbeni komentar. Pesem *Nirvana* seveda je lahko posvetilo Kurtu Cobainu, a hkrati posplošuje "problem" in predstavlja

preprosto rešitev: "Fuck them all!". Sicer pa so to pesmi izgubljenih iluzij in iskanja ljubezni. Ceneno? Morda. A razlike so očitne. Ravno zaradi stalnih domislic, ki lomijo normalni tek stvari.

V glasbenem smislu plošča ne prinaša revolucije. Dovolj močan in drveč rock, naslonjen na jazz-funk fraze z vmesnimi izleti, ki nikoli ne prestopijo praga dobrega okusa in preidejo v samozadovoljne ekshibicije. Glede na dolgoletno delovanje in zavidljivo tehnično raven izvedb bi se lahko zgodilo prav to. Obrobne pripombe bi lahko padle le na trdo angleško izgovorjavo in sintetični zvok, ki ne zadira, a navsezadnje jim tudi to daje poseben in razpoznaven pečat. To, kar manjka veliki večini, ki brodi po naši podalpski glasbeni mlakuži.

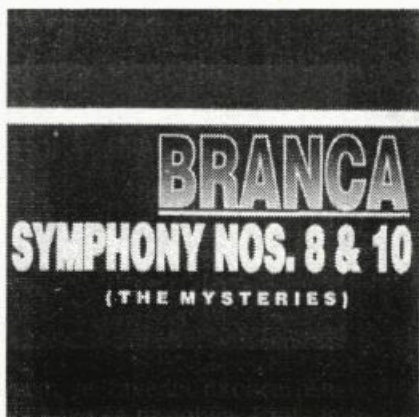
BRANCA

SYMPHONIES NOS. 8 & 10

BLAST FIRST! 1995

"Hočem punk skupino," je kričal v lastno vzpodbudo **Glenn Branca** še tam konec 70-ih let. Časi so bili pravi, rock se je vrnil v svoje izhodišče, dogajal se je zopet na "ulici" in s strani mladine, ki je imela kaj povedati. Akademsko izobražena **Glenna Branco** so navdušila ta izvorna načela, vrnitev k primarnim vzgibom in sestavil je kitarski orkester, ki je imel z običajnimi simfoničnimi sestavami prekleto malo skupnega. Moč 10 kitar, basa in bobnov bi res najljajše opisali kot "zid zvoka", ki mu je **Branca** odvzel vse običajne popularno-glasbene draži. Po 15-ih letih se pristop praktično ni spremenil, njegove kompozicije so po vrsti dosegle okroglo število in skoraj neopazno razvijajo osnovno idejo.

Izbira električne kitare je zgolj praktične narave, **Branca** je vmes že ustvaril simfonijo s prepariranimi sintesajzerji, a s podobnim počasi valečim in razvijajočim se glasbenim ustrojem. Kontraverzno morda, a pomembnejši kot njegova dela so učenci, ki so položili izpit pri predmetu iz povsem novega pristopa igranja kitare. Med najeminentnejšimi sta oba glavna v **Sonic Youth**, zatem **Michael Gira** in **Al Kyzis** iz **Swans** in nazadnje še **Page Hamilton** iz **Helmet**. Če vemo, da je "zvok" zadnjih simfonij zakrivil **Wharton Tiers**, ki ne pozna milosti, potem imamo zopet opraviti z radikalnim izdelkom, ki hrumi in buči skozi stalno inteziteto kitar. In ponuja snov za nove rodove raziskujočih (in razmišljujočih) glasbenikov.

Borut Korun

KAČA IN JAGUAR

(SAMOZALOŽBA, VELENJE, SEPTEMBER, 1993)

Kača in jaguar je četrta knjiga Boruta Koruna, ki še posebej dobro pozna dežele in prebivalstvo Srednje in Južne Amerike. Ostaja zvest svojemu posebnemu načinu pisanja. "Pričujoči potopis zato ni samo opis neke poti, ampak želi biti tudi potopis skozi pokrajine duha, ki tone v pozabo. Želi seznaniti z delčkom tiste dediščine človeštva, ki je obsojena na izginotje. "Gre za prepletanje opisnega in doživljajskega z zgodbami o nastajanju in propadanju kulture Majev in Aztekov.

Pred nami oživi preteklost, ki se začenja prav v Teotihuacanu (Mehika) in je zato tudi izhodišče Korunove poti. Tu so se žrtvovali indijanski bogovi, ko so na novo ustvarili peti svet oziroma vesolje. Prejšnje štiri so namreč zaporedoma uničili jaguarji, viharji, ognjeniki in poplave. Z žrtvovanjem bogov sta nastala sonce in mesec. Prvi se je žrtvoval veliki Quetzalcoatl, Pernata kača, Kukuľkan, stvarnik človeka in koruze, prinašalec kulture, ki naj bi bil po zatrjevanju Špancev belopolt.

To preteklost je Korun zasledoval v podobi kače in jaguarja, teh

dveh velikih majevskih in asteških simbolov, ki predstavljata smrt in življenje (oziroma plodnost), temo in svetlobo, zlo in dobro, mesec in sonce. Kača in jaguar sta nekoč posebjala vse strahove, vsa upanja in vse življenjske sile sveta, kjer so človeška življenja izginjala v ognjih grmad, da sta se Sonce in Mesec lahko gibala

O tej preteklosti pričajo danes le še veličastne piramide (predvsem Sonca in Meseca), sledovi opustelih mest in kamnite krogle neznanega izvora. Povsod pa najdemo kačo in jaguarja v obliki kamnitih kipov ali pa nastopata kot junaka v zgodbah. Korun je bil priča prelivanju sedanosti v preteklost pri poganskih obredih v gozdovih Jukatana in Gvatemale. Videl pa je tudi še vedno uporabljane žrtvenike vrh ognjenikov in na bregovih jezer. Danes seveda žrtvujejo bolj skromno: kokoši, purane, koruzo... Vse to predstavlja usodo indijanskih ljudstev, ki so bili nekoč ponosni Maji, Azteki, Čibči in druga manj znana plemena.

Da pa to niso več in da to nikoli več ne bodo, se morajo "zahvaliti" nekemu Kolumbu, ki je "po nesreči" leta 1492 prijadral k njim. Njemu pa so sledili še Cortes, de Montejo, de Alvarado, Pizarro in ne nazadnje še neki Diego da Landa (tretji jukatanski škof), ki je dal sezgati knjige majevskih in azteških šamanov, kjer so bile zapisane njihove največje skrivnosti. Na srečo pa se jih je nekaj le še ohranilo in te so dali zapisati nekateri španski duhovniki, kot na primer knjigi Chilam Balam de Chumayel (Jukatan) in Popul Vuh (Gvatemala).

Osvajalci pa se niso zadovoljili samo z zlatom in ostalim bogastvom. Zahtevali so več in v ta namen pripeljali s seboj misijonarje, da bi Indijanci "lažje" pozabili na svoje duše, kulturo, bogove, jezike in preteklost. Toda civilizacije, ki je nastajala več tisočletij, ni mogoče uničiti v nekaj kratkih stoletjih, čeprav je bila le ta že močno ogrožena v 9. stoletju, ko so vdrla s severa indijanska plemena in uničila predvsem najbolj izobražen in najvišji sloj, ki je bil nosilec celotne kulture.

Današnji prvotni prebivalci so se že pomešali z belci. Do "zlitja" med belci in Indijanci je najbolj prišlo v Mehiki, manj pa v Gvatemali in Kostariki, še najmanj pa v Kolumbiji. Imajo sicer svoje politične zakone, ki naj bi jih ščitili, ti pa dostikrat ostajajo le na papirju. Uradno so rimokatoličani, toda pod površjem katoliških običajev še vedno častijo svoja božanstva. Njihovi

bogovi so kljub vsemu še vedno prisotni, pa čeprav zgolj v obliki glasov v zapuščenih gozdovih in v nekoč govorečih križih.

Vpliv kače in jaguarja, se pravi vpliv Majev in Aztekov se čuti vse do Kolumbije, do izvira reke Magdalene, kjer se končuje tudi Korunova pot. Tu je našel kamnite bogove z zverskimi potezami, ki bedijo nad grobovi poglavarjev in šamanov nekega davno izginulega indijanskega ljudstva. To ljudstvo je verjelo v svoji veliki naivnosti, da so jih bogovi naredili popolne in za vedno, zato so se upodobili v kamnu z jaguarjevo glavo in s kačo v rokah.

Ni jasno, ali se jim lastni bogovi kljub vsemu posmehujejo ali pa jih bolj pomilujejo. Jasno pa je, da se posmehujejo prišlekem, ki so se drznili porušiti njihove temple in na ista mesta zgraditi bazilike. Toda primer Guadalubske bazilike (Mexico City) azteškega templja kaže na to, da so si bogovi vendarle vzeli čas za maščevanje - bazilika se počasi, milimeter za milimetrom pogreva v blato nekoč jezerskega dna.

MOJCA KOHEK

Boris A. Novak

MOJSTER NESPEČNOSTI

MLADINSKA KNJIGA, LJUBLJANA, 1995

Če pristanemo na razumevanje pesmi kot nerazdružljive povezanosti vsebine in oblike, potem opazimo, da je s pričetkom 20. stoletja prišlo do obrata v iniciacijskem vstopu v pisanje poezije. Kakor so bile v preteklosti klasične verzne forme njen edini obraz in meja, pa je prišlo predvsem z različnimi avantgardnimi strujami do razpusitve sklenjene oblike. Merilo oziroma princip vstopa in "mišljenja" poezije je postal goli pomen sedaj osamosvojenih besed ali podob, ki so v svojih visokih umetniških legah znova pridobile na - sedaj imanentni formi. Drugače povedano so se zraven vrat forme, ki jo je treba šele napolniti, pojavila tudi vrata vsebine, ki jo je treba ujeti v obliko. Popolnoma brez pomena bi bilo vprašanje, kateri princip ima večjo vrednost. Vrhunska poezija je zmeraj ljubljene s kaosom, ureditev razlomljenega bistva, ki je nered, presežek jezika, paradoks, ne glede na to, ali je bila pesniku dana v obliki prostega verza ali urejene metrične strukture. Edino vprašanje te vrste, ki se ob vsakem pesniškem tekstu zastavlja je, v kakšni meri je prišlo do interakcije med formo in vsebino - in pri Mojstru nespečnosti lahko rečemo le: v vrhunski, mojstrski meri.

Večinoma brez pretenzij odkriti novo (čeprav Novak to po svoje zopet negira z mojstrsko presaditvijo pri nas do sedaj neuporabljenih metričnih oblik) in z vero v (oblikovno) tradicijo se pesnik prepusti osebnemu notranjemu impulzu. Ta se je z leti izčistil, postal kristalno jasen in absolutno iskren. In ta prepuščenost in zaupanje v lasten glas se v vseh ozirih izplača: prav v svoji skromni mojstrskosti doseže Novak rob uglajenosti in čistosti jezika; doseže poezijo, ki bralca navda z osuplostjo in začudenjem. Očarani smo, še več: ob takšni poeziji "nam je vzeta smrt" (Zupan).

Kar nas zraven prečiščenosti in pretanjenosti posameznih pesmi presune, je urejenost zbirke kot celote. Ta zapušča vtis, kot da je kljub notranji pestrosti nabrana iz enega samega dela, iz enega čudovitega loka, razlitega od Nagovora do Zagovora, ki pravi: "Neznani bralec, brat / po materi Besedi, / prišla sva do zadnjih vrat / te knjige sanj, po sledi / vseh pesniških oblik...". Eden izmed neznanih bralcev, je postal s tem zagotovo znan.

ALEŠ ŠTEGER

BORIS A. NOVAK
MOJSTER NESPEČNOSTI

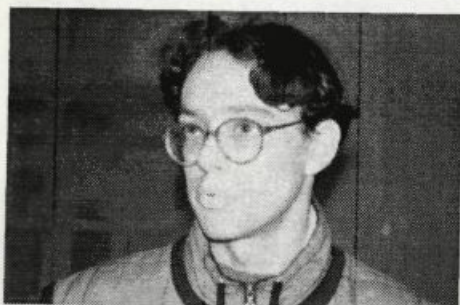

DAJTE KRUH NAM NAŠ VSAKDANJI

(ko zaprejo velika se rjava vrata)

Verjetno vsak pozna velika, rjava, lesena vrata v pritličju Kersnikove 4, ki nam vsak mesec odpirajo in zapirajo dostop do našega vsakdanjega kruha. Vrata nosijo napis "Prodajno mesto bonov za prehrano", zagledamo pa jih, vsaj na začetku meseca, šele po dolgem, utrudljivem čakanju v množici drugih lačnih kolegov. Ker je do tretjega nadstropja, kjer so druga takšna vrata, odločno predač, si dajo ljudje raje duška spodaj, ko se obljubljena dežela kartonaste hrane zapre za dolgih 45 minut. Takrat nam vsem znani hranodajalci malicajo in počnejo še marsikaj drugega, kar smo med drugim tudi zvedeli ob pogovoru z njimi.

Kaj menijo prodajalci bonov o kupcih in kupci bonov o prodajalcih smo povprašali ljudi kar na mestu samem, ko so zadovoljni preštevali pravkar kupljene bone, zraven pa izvedeli še nekaj o restavracijah, osebju v le-teh, kako se izogniti gneči pri kupovanju bonov ...

TOMAŽ: Moti me, da se marsikje za bon ne more dobiti pijače poleg hrane. Na mesec kupim okoli deset bonov, ker sem iz Ljubljane, pa lahko jem doma. Dobro je, da so boni, čeprav se mi zdi, da se v gostilnah, ki

izdajajo bone zelo poveča promet, zato kvaliteta hrane pada, ker se pač kuha za več ust naenkrat. Nikoli ne stojim v gneči, kadar kupujem bone, raje se obrnem in pridem kakšen drug dan. Dobro bi bilo povečati število prodajnih mest.

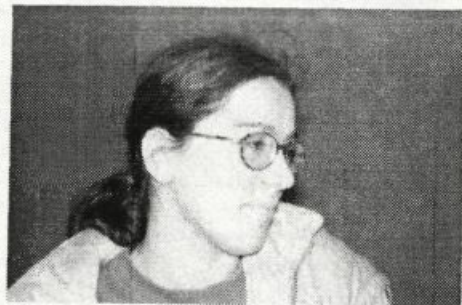
ANDREJ: Gneča pred vrati me ne moti, ker se vedno najde trenutek, ko je prazno. Ponavadi izkoristim vse bone. Lahko bi jih bilo kakšnih deset več. S prodajalci sem zadovoljen, tudi osebje v restavracijah je lahko čisto v redu.

ALEKSANDER: Nikoli ne stojim v vrsti. Pridem v času, ko ni vrste - bolj zgodaj ali pa od petih popoldne naprej, najraje proti koncu meseca. Prodajalci bonov so prijazni. Kadarkoli me je zanimalo kaj v zvezi z boni, so

mi vedno dali informacije. Dvajset bonov se mi zdi ravno v redu. Ponavadi imam vedno rezervo bonov. Bone kupujem za naslednji mesec.

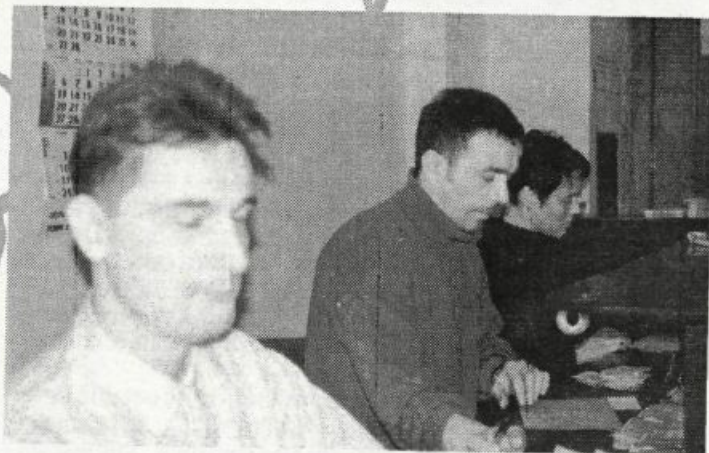
NATAŠA: Če je vrsta, pač stojim v vrsti. Zanimivo je opazovati ljudi, nekateri so včasih precej živčni. Mislim, da sta dva šalterja tukaj na Kersnikovi dovolj. Bone kupujem postopoma. Dvajset bonov je ravno

dovolj. So poceni, no, za moje denarne zmožnosti ravno prav. Ljudje, ki bone prodajajo, so v glavnem prijazni, če pa je gneča in imajo veliko dela so pa malo živčni, kar je popolnoma normalno. Jaz nisem nikoli imela problemov z njimi.

PRODAJALCI: O svojih strankah mislimo vse najlepše.

Mogoče je kdaj pa kdaj nekaj hude krvi, ker je druga blagajna v tretjem nadstropju, vendar smo prepričani, da se bodo stvari uredile, ko bodo urejeni vsi prostori tukaj v pritličju. Huda kri je tudi od 12.45 do 13.30, ko se menjajo blagajne. Takrat je pač treba zapreti, ker je treba prešteti bone in denar in je nekaterim zelo težko stopiti do tretjega nadstropja. Če bi bili obe blagajni v tretjem nadstropju, se verjetno ne bi nihče razburjal. Morda je napaka iz naše strani, ker še ni sestavljen natančen pravilnik, potem pa ljudje sprašujejo, zakaj je potrebna še osebna izkaznica, zakaj ni dovolj samo indeks. Če bi imeli to napisano, se nam ne bi bilo treba pregovarjati. Takšno preverjanje je predvsem zaradi varnosti študentov. Na nekaterih fakultetah lahko pride do indeksa kdorkoli. žigi na slikah so slabi, lahko pride do poneverbe, kar se je tudi že zgodilo. Zato naj vsak hodi po svoje bone sam.

No, vidite, študentje so bolj ali manj zadovoljni s tem, kar imajo. Boni so še vedno relativno poceni, prodajalci prijazni in ustrežljivi, restavracije in njih osebje so kakršne pač so, tretje nadstropje je še vedno daleč in pritličje Kersnikove 4 še vedno urejajo. Zdaj tudi veste, da vse, kar morate storiti na prodajnem mestu pri ne preveč hudem stricu, ki vas ponavadi pokliče po imenu (lepa navada, ste opazili?), da dokažete svojo identiteto, ni bogsigavedi zakaj. Predvsem zaradi prevarantskih navad nekaterih naših kolegov. (spomnimo se samo jesenskih brezplačnih kinopredstav) škoda.

ŽIVAHEN MESEC V PARLAMENTU

Sprejet proračun ŠOU za 1995 - pravilnik o financiranju pokrajinskih študentskih klubov še ni sprejet - začetek sprejemanja temeljnega akta

Proračun

Poslanci študentskega parlamenta (ŠP) so z nekaterimi amandmaji sprejeli proračun ŠOU za leto 1995, ki ga je pripravil minister za finance pri študentski vladi, (ŠV) Oton Lahajnar. ŠOU se bo v letošnjem letu financirala pretežno iz prihodkov študentskih servisov.. Tako bodo iz teh sredstev Mednarodna pisarna, Enota za kulturo, študentska založba in Enota za šport, dobile 118.2 mio SIT, ostanek prihodkov študentskih servisov, 119.6 mio SIT, pa bodo dobili organi ŠOU (šP, šV, volilna komisija, razsodišče in projekti šV iz leta 1994).

V primerjavi z lanskim proračunom se je močno povečal znesek namenjen za sejnine in honorarje članov šP, saj se je z lanskih 12 mio SIT povečal na 20 mio SIT za leto 1995. Ta povečan znesek pojasnjujejo s povečanjem članstva v delovih komisijah in zvišanjem števila parlamentarnih sej. Tudi minister za izobraževanje bo imel na razpolago nekaj več sredstev kot lani, ki jih bo lahko porabil za financiranje projektov in za dotacije. V parlamentu pa so temu resorju dodelili še dodaten milijon SIT za financiranje študentskih organizacij visokošolskih zavodov. Na resor za kulturo se bo letos zaradi zahtevnosti preselila tudi organizacija študentskih kulturnih dnevo, ki so vredni prek 7 mio SIT.

Ostali resorji šV bodo ostali bolj ali manj ostali na istem nivoju kot lani, na novo pa se odpira resor za turizem, kateremu je za prvo leto delovanja namenjenih 3 mio SIT. Preko 4 mio SIT je bilo odobrenih tudi za bruto investicije šV, saj bodo izpeljani nekateri projekti, ki zahtevajo večja investicijska vlaganja.

V zvezi s proračunom pa še to. Poslanec Vrhovšek je na zadnji seji parlamenta 22. marca, predsedniku šV Valterju Kobalu zastavil vprašanje, kako bo s subvencioniranjem

študentske prehrane, saj je slišal, da je študentski minister za socialo, Primož Kovačič, ocenil, da bo za letošnje leto potrebnih 1.5 milijarde SIT, v osnutku proračuna Republike Slovenije za leto 1995, pa so za kritje teh stroškov namenili le milijardo SIT. Kobal mu je odgovoril, so bila tudi lani sredi leta za to področje nakazana še dodatna sredstva, sicer pa pogajanja z vlado o tej temi še tečejo. Prav zaradi teh nedokončanih pogajanj, je takrat seja postala zaprta za javnost, saj bo na njej, po besedah predsednika šP Dominika S. černjaka, lahko razkrita nekaj informacij, ki bi, če bi prišle v javnost, lahko škodile samemu poteku pogajanj.

Financiranje študentskih klubov

Poslanecem še vedno ni uspelo sprejeti pravilnika o denarni pomoči pokrajinskim študentskim klubom. Na 10 seji šP 1.marca, je predlagatelj, to je študentska vlada oz. njen predstavnik, Marko Fatur, zaradi obilice, na parlamentarni seji dodatnih amandmajev, začasno umaknil predlog vlade. Po Faturjevih besedah, bi pravilnik, tak kot je, z vsemi dodanimi amandmaji pokrajinskim študentskim klubom dejansko onemogočil dobiti finančno pomoč, in zaradi tega se vlada z njim ne more strinjati.

Pravilnik, ki do danes še ni sprejet, bo določal, za katere dejavnosti študentskih klubov bodo kreditna sredstva namenjena, kakšni bodo kriteriji za določitev višine kredita in določila o vračanju posojila.

Zaplet pri sprejemanju pravilnika se je vrtil predvsem o načinu poslovanja s pokrajinskimi klubi, ki bi nadzoroval namenskost porabe denarja. Poslanci so se zavzemali, in na koncu tudi izglasovali amandma, ki določa, da posojilo klubom po-

teka izključno preko naročilnic in ne z nakazilom na žiro račun. To bi pomenilo, da pokrajinski klub s strani šV dobi naročilnico, s katero lahko kupuje potrebna sredstva, trgovina pa potem pošlje račun ŠOU-u.

Drugo večje nestrinjanje je bilo o vprašanju, ali naj klubi za posojila plačujejo zamudne obresti ali ne. Predstavnik vlade, Fatur, je pojasnil, da ne morejo govoriti o zamudnih obrestih, ker niso banka. "Probleme glede zamujanja s plačilom ureja pogodba, in upam, da zaupate direktorju ŠOU in šV, da bo pogodba zapisana tako, da se bodo sredstva trošila namensko", je še dodal. Navkljub temu so poslanci vztrajali pri uvedbi zamudnih obresti, zato je na koncu Fatur v imenu šV pravilnik začasno umaknil iz nadaljne obravnave.

Temeljni akt

šP je na drugi marčevski seji sprejel Pravilnik o pripravi in sprejemanju temeljnega akta študentske organizacije Slovenije (šOS) kot sta ga predlagala zakonodajni komisiji šP in šV v Ljubljani in Mariboru. Tako se bo lahko končno začel postopek sprejemanja tega pomembnega določila o statusni opredelitev šOS.

že v Zakonu o združevanju študentov, ki je bil sprejet v Državnem zboru junija 1994, je zapisano, da mora šOS sprejeti temeljni akt, s katerim bo uredila vsa temeljna vprašanja, pomembna za opravljanje dejavnosti in poslovanja šOS in njenih organov. Med drugim bo temeljni akt določal obliko študentskih predstavniških teles, način ustanovitve in delovanja organizacije študentov na visokošolskih zavodih in lokalnih skupnostih in kar je mogoče najpomembnejše vire materialnih sredstev in način nadzora nad razpolaganjem s sredstvi.

BORIS BLAIŽ

SABINA KOPŠE

NACIONALIZACIJA ODŽIRALA KRUH TUDI ŠTUDENTOM

Žalostna zgodba velikega mecena in dobrotnika slovenskih študentov, dr. Franca Munda, sega v obdobje po drugi svetovni vojni, ko je revolucionarna oblast njegovo zapuščino nacionalizirala.

ŠTUDENT SANJA O ŠTIPENDIJI

Večina študentov in dijakov je finančno odvisna od staršev. Tistih, ki jim denarci frlijo iz sprednjih ter zadnjih žepov in morda še iz kakšnega notranjega, ni veliko. Štipendije iz združenih sredstev so tako skromne, da so v pomoč le pri plačilu stanarine ali pri nakupu kakšne kvalitetne strokovne knjige, gledališkega abonmaja, oljnih in pastelnih barv in podobnih potrebščin. Rešilna bilka so kadrovske štipendije, toda razpisi le teh so glede študijskih smeri zelo ozki, poleg tega pa študenta, ki bi se želel zaposliti kje drugje vežejo, kar je za nekatere dobrodošlo, za druge moteče.

Če je država v krizi, oziroma da prebavlja zalogaj razpadlega sistema, se ne piše dobro njenim delovnim ljudem, kar pomeni, da ogromno študentov živi z minimalnimi zadostitvami svojih potreb, ki naj ne bi bile zreducirane na sam študij, temveč na njegovo razširjanje in na izvenštudijska iskanja, ki omogočajo študentom dognanja tudi na drugih področjih. To jih dela bogatejše z vidika komunikacije in soočanja s prostorom in obdobjem v katerem živijo. Le na tak način se lahko rojevajo mladi kadri, ki bodo kritični in s tem tudi strpni strokovnjaki na svojem področju.

TEŽAVE PRI PREŽIVLJANJU

Mnogim ime dr. Franc Munda ne predstavlja ničesar. S preimenovanjem štipendijskega sklada, ki ga je namenil slovenskim dijakom in študentom je njegovo ime potonilo v pozabo. Sklad je povojna oblast poimenovala po Sergeju Kraigherju, notranjem ministru v obdobju dahavskih procesov. Dr. Franc Munda, ki je živel v letih 1831 do 1914, je bil eden tistih Slo-

vencev, ki je del svojega velikega premoženja, zapustil slovenskim dijakom in študentom. Kot pravi sam v oporoki iz leta 1913, je študij prava (doktorat) v Gradcu končal v zelo težkih materialnih razmerah. Večinoma se je preživljal z inštrukcijami, v nižji šoli pa s podporami bogatejših "usmiljenih družin". V tistem času je spoznaval kako garaško je študirati v pomanjkanju. Predvsem zaradi teh izkušenj in spoznanj, je velik del svojega premoženja, ki ni bilo majhno, namenil revnim dijakom in študentom.

USPEŠEN ODVETNIK

Dr. Munda je končal gimnazijo in se nato vpisal na študij prava v Gradec, kjer je tudi promoviral leta 1858. Najprej je služboval na Štajerskem, največji del prakse pa je opravil v Ljubljani, kjer je 40 let delal kot odvetnik. Šlovel je kot izvedenec v zemljiškoknjižnih vprašanjih. Poleg pravnega konzulentstva in zastopništva mestne občine ljubljanske, je med drugim v imenu bčinskega sveta vložil tožbo proti uveljavitvi sklepa, o ne le slovenskih uličnih napisih. S tožbo je uspel, tako da v Ljubljani ni bilo več nobene ulice z nemškimi napisom. Ker se s politikom ni ukvarjal je svoje moči usmerjal v pomoč dobredelnim ustanovam in društvom. Že za časa življenja je denarno podpiral svoje bližnje ter študente in dijake iz slabo stoječih družin.

ŠTUDENTOVI SPOMINI NA DOBROTNIKA

Eden izmed študentov, ki je dolga leta užival denarno pomoč dr. Munde, Ivan Samsa, je ob smrti svojega mecena, med drugim zapisal. "Nekoč, konec leta, ko sem prišel s spričeva-

lom k svojemu dobrotniku - zdelo se mi je, da že bolj pogumno nastopam, pa se odpro steklen vrata in tedaj sem prvič videl blagega moža. Malo sklonjen, prijaznega obraza, živih oči. Nerodno se poklonim. "Ja, ja, dobro, le še pridite!" S temi besedami mi da spričevalo in goldinar za potnino domov. Predno sem našel kko primereno besedo, so se steklena vrata pred mano zaprla... In tako leto za letom, osem gimnazijskih let...in srečeval sem jih mnogo na teh poteh, nismo se poznali, pogledali smo se in vedeli, da imamo isto pot...

OPOROKA IZ LETA 1913

Dr. Franc Munda je slovenskim dijakom in študentom leta 1914 zapustil vso svojo nepremično posest (šest zgradb in vrt - skupaj 8.495 kvadratnih metrov v centru Ljubljane), kot sam pravi v 28.

čenu svoje oporoke, ki je napisana v nemškem jeziku in v gotici:

Moja nepremična posest naj ostane odslejnaprej skupaj in naj tvori

jedro podpornega fonda študentom. Vrt se lahko parcelira za gradbišča in se lahko proda. V tem slučaju po členu sedem in osem, pristojne pravice uživanja ugasnejo. Ne morejo biti ovira za prodajo. Izkupiček se doda podpornemu fondu. Njaprej se iz izkupička, od letnih dohodkov po kritju vseh osatlih legatov in upravnih stroškov, podelijo najprej letne štipendije študentom iz mojega sorodstva, ne glede na to, kje stanujejo. Potem štipendije študentom iz Spodnje Štajerske, najprej iz far Svete Marjete, Svetega Marka in deželne fare Ptuj, za srednje šole, gimnazije ali druge strokovne šole 8 štipendij z letnim zneskom po 600 kron. Iz ostalih dohodkov se študentom na Univerzi za teologijo, politehniko ali druge visoke šole podelijo štipendije z letnim zneskom 800 kron. Pri tem je treba gledati na potrebo, na dobro obnašanje in na odgovarjajoči šolski uspeh, za katerega je potrebno pokazati izkaze, ker v slučaju, da učenec ne dosega željenih rezultatov in se ne pokaže izboljšanje takoj v naslednjem semestru, kljub predhodnemu svarilu, se mu štipendija odtegne. Štipendistom srednjih šol se štipendija podaljša tudi na visoke in višje šole in na 10 mesečni absolventski staž. Tudi v času absolventskega staža se štipendije iz-

plačujejo mesečno zato, da se prepreči izkoriščanje štipendijskega sklada.

SVETLA TOČKA

Premoženje, ki je opisano v omenjenem členu je zapustil dijaškemu podpornemu društvu Radogoj v Ljubljani, kateremu je pripadala pravica dodelitve štipendij. Določil je, da društvo Radogoj, podarjeno premoženje vodi ločeno od ostalega premoženja. V primeru, da bi bilo društvo razpuščeno preide celotno premoženje v upravljanje mestne občine Ljubljanske, katere dolžnost je plačevanje štipendij po istem prioritetenem redu. Kako je z zapušjino društvo gospodarilo, je zaenkrat še neznanka. Ko je izbruhnila prva svetovna vojna, je imetje prevzelo v upravljanje sodišče in leta 1934 je z ustanovitvijo doma visokošolk v eni od njegovih hiš kazalo na svetli moment vsaj pri delni realizaciji oporoke. Zatem je sledila druga vojna, ko so dijaško podporno društvo Radogoj razpustili.

ZAVRNJENA PROŠJA SORODNIKA

Zalomilo se je leta 1948, ko je vsa Mundova posest z nacionalizacijo prešla na splošno ljudsko premoženje, pod upravo občinskegačljudskega odbora Ljubljana - center. Tako so novi upravljalci odklonili štipendijo iz Mundove zapuščine, ki bi jo po oporoki moral dobiti takrat edini študent iz Mundove rojstne hiše Franc Plohl, poznejši urednik radia Ptuj, ki se ni rokoval s tedanjim režimom in je leta 1972 umrl v še zmeraj nepojasnjenih okoliščinah. Ironija je toliko večja, saj je prav tem kmečkim sorodnikom dr. Munda želel v prvi vrsti omogočiti primerno izobrazbo.

STANOVANJA ZA EMINETNE POLITIKE

Ko so leta 1963 porušili tri Mundove hiše, so na tem prostoru postavili dva velika bloka, kamor so se vselili bivši politični funkcionarji, tedanji velikodušni tovariši, kot so gospod Hafner, gospod Vratuša in drugi njim podobni. ob Rimski cesti v Ljubljani stojita danes le še dve

Mundovi hiši, kjer so stanovanja in sedež revije Obramba.

KAM SO SE STEKALA DENARNA SREDSTVA?

Zadnja Mundova štipendija je bila podeljena leta 1957, čeprav tega ni mogoče trditi zaradi pomankljivih oz. nepopolnih podatkov. Greh, ki ga je oblast zakrivila s preimenovnjem sklada v Sklad politika Sergeja Kraigherja, se je delno omilil z več letnim prizadevanjem Ane Benedetič in Alenke Šelih, ki sta dosegli, da je Skupščina sklada Borisa Kraigherja leta 1991 sprejela sklep o preimenovanju letnega v sklad dr. Franca Munde. Po informacijah, podanih s strani univerze v Ljubljani, obstaja veliko določil iz mecenove oporoke, ki se ne nanašajo zgolj na štipendije in bi jih bilo potrebno še proučiti. Vprašanje o stekanju denarnih sredstev, ki so bila namenjena za štipendije od leta 1957 naprej, je strah vzbujajoče...

ČIMPREJ DO ŽELJENIH REZULTATOV

Ker se vodstvo Univerze v Ljubljani očitno ni še nikoli odkrito pogovorilo s Skupščino mesta Ljubljane, kaj se dogaja s premoženjem Franca Munde in kaj bi se dalo ukreniti, da bi podeljena sredstva oz. nepremičnine ponovno prešle v roke študentov, so se zavede na svoj način lotili sorodniki. Le-ti imajo namen od mesta ali države izterjati vse zaostale dohodke iz Mundove zapuščine skupaj z obrestmi in z njimi obogatiti Mundov študentski, štipendijski sklad. Zapletlo pa se bo morda že pri sprejetem Jazbinškovem zakonu, ki je obvestil stanovalce na Rimski cesti 8 in 10, da stanovanj ne bodo mogli kupiti in da bosta stavbi, zadnji del ohranjenih Mundovih nepremičnin, pod enoletnim moratorijem. To se žal ni zgodilo, nekateri stanovalci so namreč že čez 14. dni dobili z občine dopis, da lahko stanovanje odkupijo...

Do velikega števila pomembnih podatkov se je s svojo raziskovalno nalogo dokopala Maja Tuš, dijakinja 4. letnika Srednješolskega centra v Ptuj, pod mentorstvom svoje matere prof. Marte Tuš, saj je nalogo posvetila prav svojemu daljnemu sorodniku, dr. Mundi. Iz zaključka le-te se da razbrati, da bo dijakinja v naslednjem letu nadaljevala raziskavo. Morda bi bilo dobro, da bi tudi obe Univerzi prešli od statutarnega pisanja k dejanjem, saj sta edini lastnici zapuščine.

Revija LITERATURA ponuja svoje knjige iz zbirk **Mitologije** in **Novi pristopi** po izredno ugodni ceni, s popustom od 10%-70%! Poleg tega so po simbolični ceni 50 SIT na voljo tudi številke revije, starejše od enega leta.

Posebna ponudba: za vsako v knjigarni kupljeno knjigo si lahko izberete brezplačni izvod revije LITERATURA.

Knjige in revije so vam po gornji ponudbi na voljo v KNJIGARNI MIHELAČ, Stari trg 4, v Ljubljani (pon.-pet. med 9. in 19. uro, sobota med 9. in 13. uro).

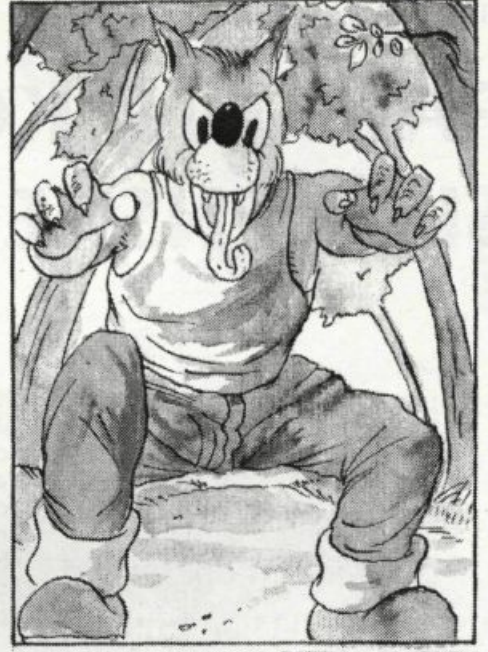
LITERATURA

M
MIHELAČ

RADIO
STUDENT

UKV stereo 89, 3 in 104, 3 MHz

ALEKSANDER ŠINIGOJ

PARADNI KONJI SLOVENSKEGA GOSPODARSTVA

EXPERT JUNIOR

Priča smo svetu, ki se nenehno, s svetlobno naglico spreminja. Tehnologija in operativni pristopi, ki nas spremljajo v vsakdanjem svetu spreminjajo temelje tekmovalnosti, vlade so zaradi tega primorane spreminjati pravila igre. Odličnost in delavnost postajajo pogoj za uspeh. Ni več dovolj, da ima človek osnovno akademsko znanje menedžmenta, marketinga, financ ali tehnološka znanja, potrebno je razumevanje tujih kultur, navad in običajev, zahteva se dobro znanje tujih jezikov, ustvarjalnost in pripravljenost razvijati nove menedžerske in tehnološke strategije.

Ideja po kateri je bil Expert Junior ustanovljen izhaja iz leta 1967, ko so na francoski poslovni šoli ESSEC v Parizu prišli do spoznanja, da bi lahko ponudili podjetjem tržne raziskave po konkurenčni ceni ali podobne poslovne storitve po nizkih cenah. Rojen je bil prvi Junior Enterprise, po katerem se potem imenuje tudi celotno gibanje. Po prvih uspešnih korakih si je gibanje Junior Enterprise poskušalo s konfederacijami v posameznih državah zagotoviti garancijo kvalitetnih storitev pri uporabi blagovne znamke gibanja. Področja delovanja posameznih članic gibanja Junior Enterprise so bila v dosedanjem času predvsem: marketing, finance, komunikacije, strateško planiranje, organizacija, informacijski sistemi, "head hunting"-iskanje mladih potencialov, itd. Naročniki projektov pa so predvsem podjetja, od največjih svetovnih korporacij, pa vse do najmanjših podjetij. Med njimi velja omeniti: Peugeot, IBM, Renault, Hewlett Packard, TDK, DHL, Daimler-Benz Interservices, Lufthansa, itd.

Expert Junior je bil ustanovljen leta 1991 kot projektna skupina študentov ljubljanske Univerze, ki zaradi izrazite povezanosti projektov s področji trženja in drugih ekonomskih ved deluje na Ekonomski fakulteti, kar pa omogoča tesno sodelovanje s profesorji pri izvedbi posameznih raziskav. Zaradi neprofitne usmerjenosti pomeni visoka strokovnost, kreativnost, ob uspešnem timskem delu pravo vabo za posamezna podjetja. Velika prednost, ki jo Expert Junior pri izvedbi mednarodnih projektov tudi ima je članstvo v samem gibanju Junior Enterprise, kot tudi zelo tesno sodelovanje z mrežo YES, ki vključuje devet članic iz devetih zahodnoevropskih držav (med njim tudi Expert Junior), kar mu omogoča uspešno izvedbo projektov tudi preko slovenskih meja po zelo konkurenčnih

cenah. Kot poglobitev sodelovanja, pa tudi zelo uspešna izmenjava mnenj, izkušenj so se uveljavili t.i. Evropski kongresi, ki se enkrat letno organizirajo v različnih državah, največkrat v Franciji, kjer je gibanje najbolj razvito. Kongresi vključujejo srečanja s številnimi uspešnimi gospodarstveniki, profesorji, podjetji.

Sama mednarodna mreža vključuje preko dvesto tisoč študentov iz številnih evropskih in tudi ameriških držav, ki lahko tako pridobljeno znanje uspešno uporabljajo in preverjajo v praksi že med samim študijem. Vse preveč teoretsko usmerjene fakultete žal tega ne omogočajo v zadostni meri, kar pomeni za praktično naravnane študenta precejšno izgubo. Expert Junior uspešno spremlja nadarjene študente in oblikuje projektne skupine za zahtevnejše projekte. Pri tem je zelo pomembno sodelovanje s starejšimi člani Expert Juniorja, ki s pomočjo nasvetov in pridobljenih izkušenj usmerjajo mlajše člane. Dosedanji projekti so bili predvsem s področja tržnih raziskav, stroškovnih analiz, investicijskih elaboratov in "head hunting"-a.

UNIVERZIADA JACA 1995

Špansko mesto Jaca je od 18.-26.2.1995 bilo prizorišče zimske Univerziade. Prvič v zgodovini mlade slovenske države se je teh iger udeležila tudi slovenska študentska reprezentanca in osvojene so bile tudi prve medalje za samostojno Slovenijo. Slovenija je bila zastopana v alpskem smučanju, skokih, teku in kombinaciji ter snowboardu.

Reprezentanco, ki sva jo vodila s prof. Dragom Balentom, so sestavljali:

Sašo Komovec (FF), Franci Petek (FF), Zoran Zupančič (FŠ), Primož Kopač (EF), Rok Polajnar (FŠ) - skoki, Erih Pečnik (FŠ) - kombinacija, Peter Torkar (FŠ) - teki, Maja Škerjanc (FŠ), Špela Bergoč (FŠ), Rok Šter (FŠ), Matjaž Stare (FŠ) - alpsko smučanje, Katja Gornik (FA) - snowboard, Luka Koprivšek, Janez Pustovrh, Dušan Grašič in Anže Štucin (trenerji) ter Janez Frelj (sodnik).

Reprezentante je predlagala Smučarska zveza Slovenije, sredstva za udeležbo pa so prispevali ŠOU v Ljubljani, Ministrstvo za šolstvo in šport ter maloštevilčni sponzorji.

Na Univerziadi je sodelovalo 1400 študentov športnikov iz 46 držav. Otvoritveni slovesnosti sta prisostvovala tudi predsednik Mednarodnega olimpijskega komiteja, Huan Antonio Samaranch, ter španski kralj, Juan Carlos, ki je igre tudi odprl, olimpijski ogenj pa je prižgala znana smučarka Blanka Fernandez Ochoa.

Slovenska reprezentanca je s svojimi uspehi že takoj opozorila nase. Franci Petek je v skokih osvojil odlično drugo mesto, dve srebrni medalji pa je priložila še Katja Gornik.

Žal se je (potem ko je na treningu dosegla tretji čas) na tekmi smuka pri padcu hudo poškodovala Maja Škerjanc, ki je bila že naslednji dan prepeljana s posebnim letalom v Ljubljano, kjer je bila tudi operirana. Maja si je zlomila nogo in poškodovala koleno, vendar že hitro okrevava in upamo, da bo kmalu spet stopila na smuči.

Zadnji dan tekmovanj so z odličnimi skoki zaokrožili bero medalj še skakalci, ki so v ekipnem tekmovanju dosegli tretje mesto. Zmagali so Avstrijci pred Japonci.

S štirimi odličji je bila Slovenija tudi med najuspešnejšimi udeleženkami Univerziade.

Študentska "Olimpiada" pa je bila tudi priložnost za navezavo stikov z drugimi študentskimi športnimi organizacijami iz vsega sveta, sprejel pa nas je tudi generalni sekretar FISU (Medna-

rodne študentske športne organizacije), Roch Campagna, ki je obenem izrazil vso podporo našim prizadevanjem za ustanovitev Študentske športne zveze Slovenije in željo po čimprejšnjemu članstvu Slovenije v FISU.

Do ustanovitve takšne zveze ureja začasno področje mednarodnega študentskega športa Koordinacijski svet za študentski šport, ki sta ga ustanovili obe vladi študentskih organizacij v januarju 1995.

Da smo sposobni voditi tako velike projekte, smo z uspešno udeležbo v Jaci tudi dokazali.

Pred vrati pa je že letna Univerziada, ki bo avgusta v Fukuoki na Japonskem in naredili bomo vse, da tudi tja odputujejo najboljši slovenski študentje športniki.

**Študentski minister za šport
MATJAŽ PEČOVNIK**

Sredini marca letos je Expert Junior organiziral predstavitev ene največjih in najstarejših bank na svetu SOCIÉTÉ GÉNÉRALE, ki je pred kratkim odprla svojo podružnico v Sloveniji in se zanima za pridobitev kvalitetnih kadrov, diplomantov Ekonomske fakultete. Zaradi ugodnih pogojev, ki jih banka ponuja, vse od izobraževanja v Parizu pa do možnosti napredovanja znotraj same banke v raz-

meroma kratkem obdobju, je bil interes s strani študentov velik. Uradni jezik, ki se uporablja v banki je angleščina. Delovanje banke je razvejano v več kot sedemdesetih državah po svetu, s sedeži v Parizu, New Yorku, Londonu, in mnogih drugih večjih mestih. Dolgoletne izkušnje na trgu kapitala so garant za kvaliteto in pomenijo konkurenčno prednost pred katero koli drugo slovensko banko.

Slovensko gospodarstvo na poti k uspehu potrebuje mlade ljudi, ki bodo ob teoretičnemu poznavanju gospodarskih procesov imeli dovolj praktičnih izkušenj, da se bodo uspešno spopadli z nepredvidljivimi situacijami v nenehnem trendu spreminjajnja in globalizacije trgov. Spremljanje in izobraževanje teh kadrov pa je glavna naloga Expert Juniorja.

PEKKA - tajnica

Kdor pravi, da ŠOU navkljub bogati zgodovini nima lastne mitologije, ta laže bolj kot pes leti. Nasprotno: na ŠOU kar mrgoli raznih, po srcih sicer skromnih in nevsiljivih ljudi, ki pa po določenih karakternih lastnostih (ki so večkrat popolnoma vizualne narave) pridobijo na titanskih razsežnostih. Tukaj, prav tukaj domujejo nimfa Kalipso in Zeus, Neron, Cezar, Cankar, Orlando, Maradonna, Timon Ljubljanski, na kupe Šeherezad, pa Casanov, favnov, nimf, papagajev, podgan, par vrat levo od Tribuninega panteona domuje Športnik Billy, ki dvori naši (beri: Tribunini) Sibili, potem pa so tu že škrtati pa čarovnica pa podivjani študen-

ti, ki pretepajo prodajalce bonov, pa še golobi pa dvorna mačka pa Še pa Še pa Še (zaključek stavka je reklamno plačan). Da pa bi ta družbeni razred nesmrtnih junakov in junakinj približali tudi navadnim (predvesem beročim) blebsom, je na zadnjem zasedanju Tribuninega Olimpa padla pobuda za rubriko Nesmrtni obrazi ŠOU. Rečeno - ustvarjeno.

PEKKA. Skozi tančice prvega nadstropja se vzpenjajo utrujeni in nesrečni obrazi, zavijejo levo, stopijo skozi na stežaj odprta vrata na hodnik, potem gredo mimo prvih vrat na desni, mimo drugih vrat na desni, potem gredo mim...

opsa!, seveda zavijejo, celi pobiti in na psu skozi druga vrata, in tedaj: aaaaaaah!!!! Mišice se napnejo, hrbti se vzravnaajo, brade se dvignejo. Neverjeten je učinek, ki ga Pekka, glavna tajnica, tajnica nad vsemi tajnicami, naredi na njih, na vse nas. Ena izmed oseb z najdaljšim stažem na ŠOU razvedri zaskrbljene mlade politike ali preklinjajoče iskalce pošte z (zmeraj!) umestno pripombo, ki ji sledi komentarček, potem forica, nasmešček. Vlade se menjujejo, direktorji prihajajo in odhajajo, Tribune spreminjajo svoj črkovni fond, panta rhei - in tudi lahko, ker je tu Pekka, stabilni otok, ki skrbi.

Infopress Tribuna, april 95

**CANKARJEV DOM,
kulturni in kongresni
center**

Prešernova 10, Ljubljana,
tel: 12 58 121

predavanja

V okviru predavanj Društva za primerno religiozijo bo imel 20. aprila Tine Hribar predavanje z naslovom CREATIO EX NIHILO

... Niti svetopisemska judovska niti klasična grška filozofska misel ne poznata stvarjenja iz nič ... Zadnji, za katerega je creatio ex nihilo nadvse pomembna zamisel, je bil Jacques Lacan ...

glasba

Gala koncert ob 50-letnici BIG BAN-DA RTV Slovenija. Solisti bodo med drugim tudi Darja Švajger, Oto Pestner, New Swing Quartet in Toots Thielemans.

Sreda, 5. aprila ob 20. uri, Gallusova dvorana, 1500, 1000 SIT

ORGELSKI KONCERT, Thomas Daniel Schlee, orgle; Ivan Urbas, bas.

Ponedeljek, 10. aprila ob 19.30, Gallusova dvorana, 1000 SIT.

razstave

Od 11. aprila do 7. maja
PABLO PICASSO 1881 - 1973

Razstava obsega več kot sto njegovih keramičnih del, ki so nastajala med leti 1947 in 1969; predstavljene pa bodo tudi originalne risbe, portreti skrivnostne Madame Z.

Od 20. aprila do 5. maja
Filmi Milke in Metoda Badjura v fotografiji

Razstava je pripravljena v sodelovanju z Arhivom RS - Slovenskim filmskim arhivom ob 100-letnici filma.

razstave so odprte vsak dan od 10. do 14. ure in od 16. do 20. ure, ob nedeljah pa od 10. do 14. ure.

gledališče

G. Puccini - TURANDOT

Torek, 25., ob 19. uri in četrtek, 27. aprila, ob 18. uri

Gallusova dvorana, 5000, 3500, 2500, 1500 SIT.

Teater Amfiteatar v eksilu: 3 - gostovanje sarajevskega gledališča. Projekt "3" je triptih, ki združuje tri različna gledališka besedila: Čiste roke Kaže Čelanove, Korake Samuela Becketta in Kasparka Petra Handkeja.

Sreda, 12. aprila ob 20. uri, Linhartova dvorana, 800 SIT, študenti 600 SIT.

Dumb Type: S / N

Umetniški performance japonske skupine Dumb Type.

Torek, 18. aprila ob 20. uri, Linhartova dvorana, 800 SIT, študenti 600 SIT.

Mladi mladim - avtorski večer mladih skladateljev Igorja Krivokapiča in žige Goloba.

V sodelovanju z Glasbeno mladino Ljubljana in ŠOU.

Sreda, 19. aprila ob 19.30, Kosovelova dvorana, 500, 300 SIT.

Letna produkcija Srednje baletne šole iz Ljubljane

Petek, 21. in sobota, 22. aprila ob 19. uri, Linhartova dvorana, 1500 SIT.

**OBISKOVALCI!
NE ZAMUJAJTE PREDSTAV**

**MODERNA GALERIJA,
LJUBLJANA**

Zdenko Huzjan, pregledna razstava od 7. marca do 9. aprila.

MGLC

Mednarodni grafični likovni center, GRAD TIVOLI, Pod turnom 3, Ljubljana, tel. 225 632

Od 24. marca do 17. aprila bo odprta pregledna razstava grafik nemškega umetnika **Hermana Heintschla** - preko 90 grafik (sitotiskov in jedkanic) iz let 1968 do 1995.

KUD FRANCE PREŠEREN

Karunova 14, Trnovo, Ljubljana, tel: 332 288

3. in april ob 20. uri in 22. uri: **RE - ACTION THEATRE** (Brighton, Anglija) - K. Vonnegut: **FORTITUDE**

5. april ob 20. uri: Vesela znanost / ženski blok - Milica Antič: Od sufražetk do ministric.

6. april ob 20. uri: Zijah A. Sokolovič - **CABAREs, CABAREi.**

7. april ob 21. uri: Matjaž Pikalo - literarni večer

8. april ob 17. uri: Trnkova sobotaža - lutkovna predstava za otroke
ob 21. uri: koncert laškega rock benda **IT'S NOT FOR SALE**

11. april ob 21. uri: otvoritev razstave slik - Ilič Kogovšek Melita.

12. april ob 20. uri: Vesela znanost / ženski blok - Majda Černič Istenič & Sabina Ž. Žnidaršič: ženske so lahko (samo) številke.

13. april ob 20. uri: koncert benda **KAZNA ZA UŠI** - prvinski krik rock' n' roll-a, ki na odru deluje kot peklenska rock' n' roll mašina. Predskupina bo **DICKY B. HARDY**, nov up slovenske rock scene.

Turneja dvojice veličastnih se bo nadaljevala 14. aprila v Ilirski Bistrici (MKNŽ) in 15. aprila v Gradacu v Beli krajini (Kulturni dom).

15. in 17. aprila ob 20. uri: **Sex & Violence Orchestra: Crime & Punishment.** (koncert)

18. april ob 20. uri: Vesela znanost / ženski blok - Igor Ž. Žagar: Kaj je seksistično: jezik ali njegova raba?

19. april ob 20. uri: Vesela znanost / ženski blok - Dunja Obersnel: Kontracepcijsko vedenje v različnih kulturah.

20. april ob 20. uri: Zijah A. Sokolovič: **Glumac ... je glumac ... je glumac.**

21. april ob 20. uri: Zijah A. Sokolovič: **CABAREs, CABAREi.**

25. april ob 20.30: Pijano bar - **KILT ROBERTA BURNSA** (Jani Kovačič s prijatelji)

26. in 27. aprila ob 21. uri: koncert reške skupine **LET 3.**

IMPROLIGA: Uspešno se je končal prvi del lige slovenskih improvizatorjev. Po petih kolih in 16 razburljivih tekmah v trnovski dvoranici KUD-a France Prešeren je zdaj na vrsti t. i. play - off. Položaj na lestvici: Ana Monro, Gilš - Nasa kabinet, Radio študent, Piloti, Mash kolektiv in Lovke. V drugem delu lige se bodo 26. marca v KUD France Prešeren pomerili Piloti in Ana Monro, 2. aprila v Mariboru Radio študent in Gilš Nasa kabinet. Zmagovalca teh dveh srečanj se bosta 9. aprila pomerila v finalnem dvoboju. Borila se bosta za dve zmagi, za tretje mesto pa poraženki srečanj iz 2. in 9. aprila. Torej se vam še cel april in začetek maja

SNG DRAMA LJUBLJANA

PROGRAM PREDSTAV ZA APRIL

Veliki oder

Tom Stoppard ARKADIJA, četrtek, 6. aprila od 19.30 do 22.30, abonba ČETREK in IZVEN.

Dušan Jovanovič ANTIGONA, petek, 7. aprila od 19.30 do 20.45, IZVEN

Tom Stoppard ARKADIJA, sobota, 8. aprila od 19.30 do 22.30, IZVEN.

Tom Stoppard ARKADIJA, ponedeljek, torek, sredo 10., 11., 12. aprila od 19.30 do 22.30, abonma DIJAŠKI 7, 8, 9 VEČERNI in IZVEN.

Wolfgang Bauer CHANGE, četrtek, 13. aprila od 19.30 do 22.25., IZVEN

Dušan Jovanovič ANTIGONA, petek, 14. aprila od 19.30 do 20.45, IZVEN

William Shakespeare HAMLET, sobota, 15. aprila od 19.00 do 22.30, IZVEN

Woody Allen ZAIGRAJ ŠE ENKRAT, SAM, sobota, 22. aprila od 19.30 do 21.15, IZVEN

Tom Stoppard ARKADIJA, ponedeljek, torek sredo, 24., 25., 26. aprila od 19.30 do 22.30, abonmaji PONEDELJEK; TOREK; ŠTUDENTSKI TRETJI in seveda IZVEN.

obetajo nori, divji in čustev polni nedeljski gledališki večeri.

UGANITE, KJE ZAVZEMAJO PROSTOR TILE KIPI

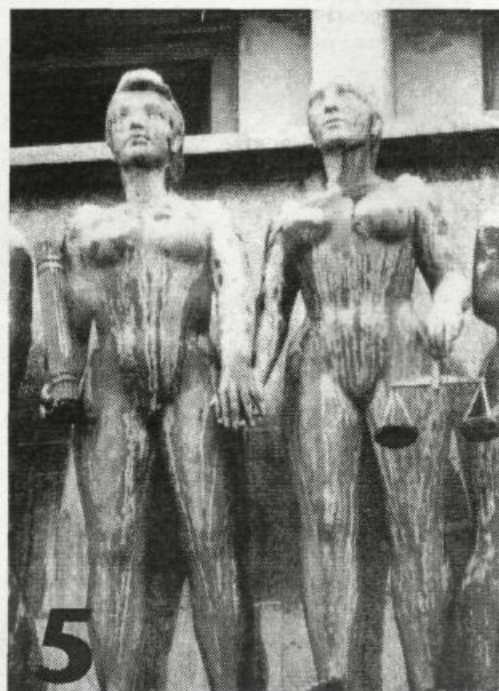

Naš fotograf se je sprehodil po mestnem centru ljubljanskem in za vas poiskal nekaj kipov. Vaša naloga zvesti bralci pa je, da ugotovite, na katerih stavbah ali trgih se nahajajo. Odgovori morajo biti pravilni vsaj 80-odstotno, kar pomeni, da morate locirati položaj štirih kipov. Izmed pravilnih odgovorov bomo izžreball štiri. Prva in druga nagrada sta celoletni naročnini na

TRIBUNO, tretje in četrto izžreball pa bosta nagrada z prav lepo knjigo. Rezultati bodo objavljeni v naslednji številki Tribune.

A' boš lociral al' ne?

TROBENTICA IN MRAVLJICA STA PRIJATELJICI

Kdor tega ne ve, lahko to prebere v knjigi čebelarjev. Knjiga v vseh poglavjih govori o čebelah, o pridnih satovih in dišečih cvetovih, o rumenih škrtih in divjih vevericah, o gozdovih sredi vasi in pokrajin. V zadnjem poglavju pa piše, da sta se sprijateljili trobentica in mravljica. "To pa že ni res," odvrne prva čebela. "Res je," odvrne trot. To je slišal čebelar. Napajal se je. Vedel je sam pri sebi, da mu je zadnje poglavje narekovala čebelja matica, ker se je tako hotela poigrati z mnenjem vsega čebelnjaka. Oh, ta navihana čebelja matica.

NA KOŠIH SMO SE ZIBALI

Aja, tutaja. Tako vpijejo vse mame tega sveta. Aja, tutaja. Mi otroci tega planeta pa se zibamo v koših za košarko. In potem pride zorana in nas počese z glavni vesolja. Oh ti umirajoči dan, oh te plave cvetke. Na koših pa se otroci tega planeta gugajo in vzklikajo herojem in svoboditeljem. živela NOB, živel ždanov, živela kulturna revolucija Mao Tse Tunga. Odprli bomo nove jogurte in se zazrli v nov dan, ki prihaja.

SKRIVNOSTNI STANOVALEC

Niti sanjalo se ni sanitarni inšpekciji, kaj je bilo vzrok nenadni zastropitvi ljubljajncanov z izdelki britanskega Tairy Dueena v Sloveniji. Hrustaljave zemlje in izvrstno pecivo je naenkrat začelo "čudno" dišati. Kljub temu se mladina ni prestrašila. Veselo je proizvode. Mnogo jih je zbolelo. Ugotovilo se je, da je nad restavracijo njenega šefa, bivšega britanskega bobyja, skrivnostno stanovanje. Johny - tako mu je bilo ime, je prdel v odprtino, hlapi pa so se primešali s slatnim krompirčkom in lepljivim shakeom. Toda ni mu bilo dovolj. Naročil je tudi žarko olje ter se vsak večer v banji okopal z njim. Olje je nato v posebni odprtini steklo nazaj, obogateno z čudovitimi odmrliimi roževinami bobyja Johnyja.

Študenti in študentska založba protestiramo proti takemu ravnanju vodilnih struktur najboljših in najmočnejših in tudi najdražje restavracije v Ljubljani. Rupel naj odstopi.

ČUDEŽNI KONJ

Prejšni teden je v svet odjeknila presenetljiva novica iz majhne argentinske vasice Sieda del Navidad. Tamkajšnjim gaučotom je uspelo naučiti majhnega rjavega konja, pasme Šimeln, da v C violinskem ključu brez napake odprdi argentinsko narodno himno. Pred začetkom za intonacijo dvigne rep in iz nenavadno ozke, aelastične zadnjične odprtine z vsemi tercami in kontrapunkti s silovito stjo ritne sape, odzveni tudi himno nacionalne garde predsednika Menema.

Ko so se temu čudežu odzvali pri Guinessovi knjigi rekordov in poslali svoje opazovalce, pa je prišlo do neljube situacije. Šimeln je očitno za zajtrk pohrustal tudi malo sveže zelenjave in začel s prenikskim tonom. Sapa iz njegove zadnjice se je resonirala z dorbovjem in namesto prelepe visokodoneče melodije, se je na poslušalstvo razlila preblážena melodija padajočega konjskega dreka. "Kako ogabno," je rekla gospa Mimi.

STRELJALI SO NA KUČANA

Banditi so se pripeljali do njegovega doma. Ko je mali možič stopil čez vrata, je ropar iztrelil proti predsedniku. Na žalost je puška zadela žleb, se odbila od stpnice, nato prifrčala na ograjo, se za trenutek ugnezdila na marmornatih ploščah, se od tam odbila proti strehi, se odkotkrjala do gramoza, se od skal odbila nazaj proti šipi in končno zadela Marijin kip na predsednikovem dvorišču. Banditu je bilo tako hudo, da se je sklenil pokesati, Kučan pa mu je kot dober kristjan in še boljši "OČE NARODA" velikodušno odpusti. Časopisi pa naj kar pišejo.

NA SAVI SMO SE IGRALI

Trgali smo rože, jedli jabolka in se igrali na splavih, ki so jih sestavili ribiči. Potem so prišla dekleta. Bilo jih je mnogo. Aleksandra mi je podajala žogo, jaz pa sem jo ujemal z obema rokama. Je to ljubezen, ki se razdaja, je to analfa-bet, ki plava po Savi? So to študenti ob jutranji kavi?

RANE SO SE MU ODPRELE

Kaj se je zgodilo v Jeruzalemu prejšnji teden, tega ne ve nihče, niti agencija ITAR-TASS. Ve se samo to, da so se nekomu odprele rane. Iz njih je zasijala svetloba, ki se je razširila po vsem okraju. Jokal je in hropel, nihče pa mu ni pomagal. Hropenja ni slišala nobena agencija, nobena kamera ga ni zabelizila, samo drobna miška je s smrčkom naznanila Tribuni, da se je NEKAJ ZGODILO. Iz vsega smo lahko zaključili: "RANE SO SE MU ODPRELE."

ŠTUDENTI-BOGATAŠI ZA REŠETKAMI

Časi, ko so bili vsi študenti stanovsko enaki, so minili. Ko se človek ozre po Ljubljani, tem lepem mestu, začuden opazi najboljše mercedeze, bemweje, audiije, jaguarje, ki jih neumorno vozijo mladi intelektualci. Napak bi bilo misliti, da študenti vozijo avte svojih neznanosko bogatih staršev, saj tablice na avtomobilih dajejo jasno vedeti, kdo je lastnik limuzene ali športnega kupca. Napak bi bilo tudi misliti, da imajo ti študenti samo avto in nič več. Napaka. Veliko jih ima razkošne vile v Ljubljani ali luksuzna stanovanja nekje v središču mesta, skoraj povsod jih spremlja personal: kuharice, sobarice, vozniki in hišni sluge. Poleg tega, da navzven kažejo vso razkošje, se zbirajo v različnih klubih, kjer na veliko stavijo denar in se drogirajo s kokainom ali "rikijem" kot pravijo koktejlju različnih drog, pomešanih z rožno vodico in malo ruma. Pa je res vse tako, kot se kaže?

Kako smo prišli v njihov krog!

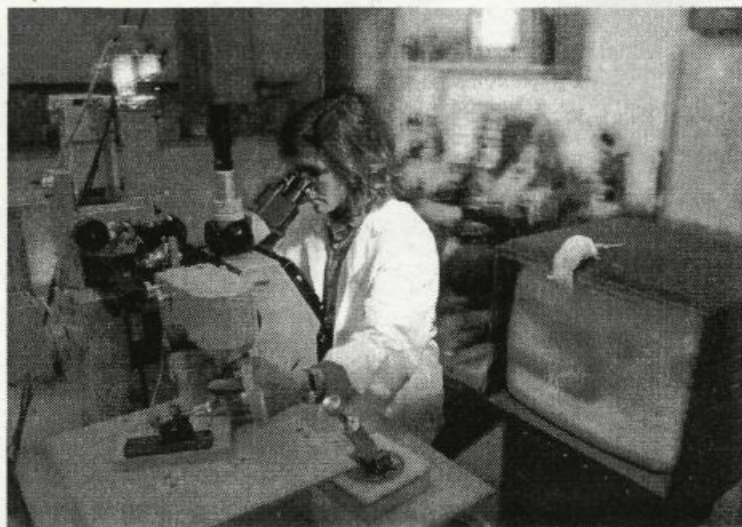
Nek pomemben revolucionar je dejal: "Bogatino se približaš tako, da se delaš še bogatejšega od njega." S tem reklom smo stopili v akcijo. ŠOU nam je priskrbel čudovit rent-a-car pri Kompas Herzu. Dogovorili smo se, da jih v zameno omenimo v članku. (Hvala vam pri Kompas Herzu, čudoviti fantje ste.) Bil je prekrasen bel jaguar. Določili smo ekipo. Vozili smo se po Ljubljani in dobesedno prežali za mladimi mogotci. Tako smo prišli do nekega bara, kjer smo zagledali dva izredno urejena in lepa mladeniča, ki sta na veliko plačevala celemu baru pijačo. Zapletli smo se z njima v pogovor. "Živjo, kva je kej," rekel fotograf. Fanta sta se začudeno spogledala in mu nazdravila. Po tretjem viskiju smo bili že veliki prijatelji. Fanta sta povedala, da imata vsak svojo veliko hišo v Ljubljani, sicer pa da sta iz Slovenskih Konjic. Prvi je imel čudovitega porscheja, druga pa lep mercedes kabriolet. Izredno sta bila začudena nad lepim belim jaguarjem in zdelo se nam je, kot da smo zrasli v njunih očeh. Bila sta študenta višje tehnične šole. Drugi je rekel: "Sam sicer ne bi študiral, ker imam denarja čez glavo, vednar od mene to zahteva družinska tradicija. Moj ded je bil študent, moj oče je bil, zakaj ne bi bil še jaz. Sicer se z muko prebijam skozi vso to znanost, vendar mi pri tem velikodušno pomaga ducat najboljših inštruktorjev." Prvi pa je rekel, da on nima inštruktorjev, da pa plačuje kar profesorje same, da hodijo v njegovo čudovito vilo pod Rožnikom, kjer mu še posebej razlagajo odpravane snovi. "Včasih se mi že meša od raznoraznih dr.jev in mag.ov. Vendar tako poučevanje prinaša samo slavo in nič drugega. Včasih se mi zdi, da me moji kolegi štu-

denti veliko bolj cenijo, ker vedo, da sem sposoben povabiti tudi lastne profesorje na inštruktažo. "Zadovoljno se je ozrl po prijatelju in zdelo se nam je, kot da ga zaljubljeno gleda.

Potem sta nas povabila k sebi. Odprl je vratar in se nam ponižno priklonil. Fotograf se je zmotil in se ponižno priklonil nazaj, vendar smo ga okrcali, češ da se to ne spodobi. V sobi je imel Matej - tako mu je namreč bilo ime - najdražjo hi-fi aparaturo vredno okrog 30000 DEM. Spustil nam je malo glasbe in zdelo se nam je kot da smo sredi filharmoničnega orkestra. Hiša je bila prostorna vila z zunanjim in notranjim bazenom. Na stenah so visele čudovite slikarije, nagačene živali so nas opominjale, da smo v družbi gorečega lovskega navdušenca. Iz sobe zgoraj pa je stopila lepotica, ki je v osladni slovenščini okrcala Mateja, kje da je tako dolgo hodil. Matej ji je dobrohotno pomignil, naj se umakne v svoje prostore in lepotica ga je na mah ubogala. Potem nam je razkazoval svojo zbirko znamk. V hiši smo se prijetno namestili, ko se je iz spodnjih prostorov zaslišal glas gonga. "Večerja vabi," je dejal Matej. Vstali smo in se odpravili proti obednici.

Večerja, kakršne še nismo doživeli

Obednica je bila dolga soba, ločena od kuhinje v kateri so pripravljali honorar-

Gospa Rozi gleda pod mikroskop

Tako pa sta vrla bogataša gledala izza rešetk zavoda.

no jedi najbolj znani kuharski mojstri, ki sicer slovijo kot glavni hotelski kuharji. Posedli smo se okrog dolge mize, ko je Matej vzal zvonček in potresel z njim. Prišel je glavni kuhar Borivoje, specialist za morsko kuhinjo in nam govoril jedilnik. Matej ga je poslušal in mirno pokimal. Borivoje se je priklonil. Na voljo smo imeli jastoga Ekskelziorja pripravljenega na grand način, majhne orade iz južnih morij, čudovite medaljone, obložene z mandeljni in lišniki, nato nas je čakala "čarobna poslastica", ki pa je bila tako okusna, da smo hvalili in hvalili. Na kocu še kozarec Ronsteja, letnik 74. Večerja je bila pri kraju in na vrsto so prišle dišeče cigare. Segali smo po njih in kmalu je protor dišal po opojnem dimu. Ko smo tako lagodno počivali, od nekod pridrvi razburjen lakaj in pravi: "Gospa Rozi je prišla. Nič ni hotela čakati, samo noter je smuknila. Nisem je uspel zaustaviti." Matej se je vzdignil in dejal: "Je že dobro Ferdinand. Bom jaz." V sobo je stopila starejša gospa. Bila je podobna ciganki, oči je imela gosto namazane, trapalnice je imela dolge, prsti so bil temni, na ustnicah pa je imela gosto zeleno šminko. De-lovala je zelo impresivno, še posebej pa je bil razburjen Matej, saj mu je srce bilo v neenakomernih taktih. "Vlezi se," je dejala. Matej je bil vidno začaran. Vlegel se je na zofo in s polpriprtimi očmi zrl v daljavo, kjer se je vse svetilo in kjer čas nima mladih in kjer je gora čakala preroka, a prerok ni prišel. Njegov prijatelj Miha je imel podobne težave. Tresel se je po životu, iz nozdrvi mu je lezla krvava sopara. Dozdevalo se nam je, da sta fanta podobna dvema bržečima lokomotivama, ki ju žene kurjač, kurjač v probleki gospe Rozi. Slednja nam je pomežiknila in dejala. Jaz sem slaba vest študentov-bogatašev. Nikoli ne hodijo žure v Rožno ali na Gerbičevo, nikoli ne bodo izvedeli

pomena brucovanja, nikoli sploh ne bodo nikogar in nič razumeli. Poslali so me kozmični študenti, sama sem masa, ki me žene vulkanska sila pravičnosti. Iz gore vstajam v goro odhajam. Sem v avtu, v trgovini, zdaj sem drobna miška, drugič pečen oslič, tretjič riba na kvadrat. Gospa rozi je začela peti in kakor v muziclu jo je spremljala orkestralna glasba. Ko je prenehala se je vsedla na zofo in z neznasko hitrostjo dve minuti govorila dvema omaljenima revežoma, ki sta nas vendarle tako gostoljubno sprejela. Nato smo odšli. Zajela nas je hladna noč, fotograf pa je jaguarja zapeljal nazaj čudovitim fantom pri Kompas Herzu.

Naslednjega dne ob Ljubljani

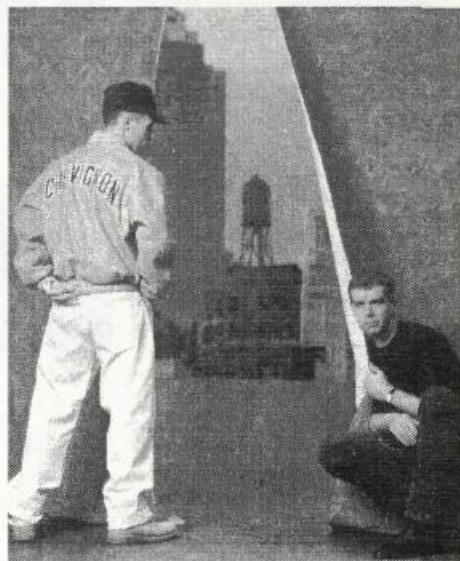
Dve silueti. Dve postavi. V ponošenih oblačilih. V karo srajcah. Sta to dva goloba ali dva leva. To nista goloba, niti leva ne. To sta naša gostitelja Matej in Miha. Sama. Sredi mraza in teme. Daleč stran. Od ljudi. Od sveta. Pozabljena? Ne. Prenovljena? Da. Bila sta videti grozljiva. V dveh strganih nahrbtnikih sta iskala svoj novi dom. Gledala in gledala sta in glej. Našla sta stavbo, hladno, staro in zelo zelo slavno. Gruberjeva palača?. Ne. Baročna stavba? Tratarjev hram? Ne. Galusova rezidenca? Ne. Cukrarna? Da. Naravnost v Cukrarno sta jo mahnila. Odprla sta vrata in neko bosansko družino na silo izselila. Čokat temen možak je vpil in bentil: "Majke vam jebem. Šta četa ovdje." Marko in Matej sta bila čisto tiho. Žena je jokala, smrkavi otroci pa so se na hodniku igrali slepe miši. Tudi cirkusanti, ki so stanovali poleg so prihiteli, da bi videli čudo. Akrobat jih je srepo gledal, vrvo-hoddec se je muzal, krotilec levov pa je mižikal na eno oko in proseče gledal po prostoru za alkoholom. Iz nenada pa sta se naša gostitelja postavila na glavo in

zečela recitirati Aškarčeve pesmi. Bilo je kot da bi vel duh iz steklenic, ki so bile tod že davno, ob smrti dragega pokojnika. Marko in Matej sta se drla: "Hočeva biti reveža, hočeva vstajati, hočeva biti. Revščina. Revščina... sta skandirala, pred stavbo pa se je začela nabirati gruča ljudi. Nato sta iz stanovanj izselila tudi druge stanovalce, ki so glasno protestirali. Pro-te-stiramo, pro-te-stiramo, so se drli na ves glas, hkrati pa so se čudnih kreatur neznansko bali. Od nekod se sliši šum helikopterja. Matejeva očeta sta pridvela in fanta roteče prosila, naj prenehata. Toda kot da bi bila fanta začarana. Mirno sta plezala po pročelju cukrarne in se na ves glas drla: "Mi Slovenci vinca ne prodamo, ker ga sami dobro piti znamo." Ljudje so onemeli, saj je Miha z eno roko držal majhno cirkuško opico, z drugo pa je nazdravljaval prihajajočemu dnevu.

Reševalci so prihrumeli in epilog

Prišlo so gasilci in bolničarji iz zavoda. Poskušali so poskušali pa nič. Preplašena očeta sta kazala šop bankovcev ljudem, toda nihče se ni odzval. In vse je tako potem bilo. Kočno so ju uspeli dobiti in ju vtakniti v prisilne jopiče. Očeta sta se jokala, mame doma pa so njuna sinova gledali preko ekskulzivne TV-live, reportaže. Tako je bilo zgodbe konec. Iz bogatije nalašč v revščino, nato pa v bajeslovne vizije. Je to nujno zlo vseh bogatašev. Kaj vse tortice in kaj vse vrtnice, pa lakaji in strežba. Lepa vila ali cukrarna, vseeno je. Proti misterijozni gospe Rozi ni imel nihče nikakršnega pogoja. Hišo so dali v najem bogatim poslovnežem. Matej in Marko pa za rešetkami jokata ali pa sta morda vesela. Končno sta našla svojo srečo: Revščino.

Pretreseni in vzneseni JANEZ ŠPOHAR

Matej in Marko za časa bogatije

ZNANKI IZ SOSEDNJE ULICE

CVETKA IN ZDENKA ŠTROS

Rubriko objavljamo že 3 mesece

Še ko je bila otrok, je rada gledala natakalice. "Ko bom velika, bom kelnarca," je vedno odgovorila očetu, če jo je vprašal, kaj bo, ko bo velika. Sedaj ima dve družini, in obe ima enako rada. Eno družino ima doma, druga družina so njeni gostje. Ob delu je vedno nasmejana. Gosti vedno zatrjujejo, da imajo ravno zato njo najrajši. Kdo pa mara čemer obraz? Ona ni nikoli čemerna, vedno razdaja svojo ljubezen.

Zobe imam še vse. Zato se tako rada smejim. Tako mi je odgovorila, ko se nisem mogel načuditi njeni stalni dobri volji. Ko pride domov z dela, najprej skuha kosilo in pomaga otrokoma, Marjetki in Marku, pri domači nalogi. Nadvse ju ljubi. Njen mož je zaposlen v Litostroju. Da bi le bila zaposlitev, upa njen mož Stane. Zraven pa še prišepne, da komaj čaka, kdaj bo konec službe, da bo videl spet svojo ženo Cvetko. Usoda mi je bila mila. Ni je žene kot je Cvetka, pravi.

Zdenka je drugačna. Starejša je, a še nima

družine. Hoče spremeniti svet. Vse preveč je zla in sovraštva. Ljudje se bojujejo zaradi malenkosti. Tako meni. Rada ima moderno glasbo. "Punkerica sem z dušo in srcem!" To je moto njenega življenja. Morda se bo kdaj spremenila in imela otroke. Vendar težko. Moški so preveč šovinisti. Ne mara moških. Preveč so egoistični. Ko sem jo obiskal na njenem domu, v kleti na Koščakovi 13, se je ravno odpravljala na koncert. Njene hlače so morale imeti že nekaj let. V kleti ni bilo pohištva, le spalna vreča.

Zdenka nikoli ne pije alkohola. Pravi, da prinese preveč razdora med ljudi. Kadi pa. Vedno isti filter, makedonske cigarete lord. Narkomanov ne mara. Pravi, da so reve. Ona želi spremeniti svet. Mamila pa te odvrčajo od resničnosti. Nisi zmožen delati za veliko stvar, če zafiksiran sedi v diskoteki. Včasih obišče svojo sestro Cvetko, kadar je Cvetka sama doma. Še vedno ji namreč zameri, da se je poročila. Staneta sploh še ni spoznala.

Zdenka in Cvetka, sestri iz Prebačevega, pa se najbolj veselita dnevov, ko si družno zamenjujeta prtičke. To je njuna strast že od prvega razreda osnovne šole. Zdenka ima trenutno 17 prtičkov več od Cvetke. Cvetka ne zaostaja veliko za Zdenko. Le 17 prtičkov ima manj od Zdenke. Vendar pa so njeni prtički bolj pisani. Vsako leto potujeta v neko tujo deželo, kjer iščeta nove prtičke za svojo zbirko. Lansko leto sta bili v Luksemburgu. Zelo jima je bila všeč ta dežela, saj jima je nudila ogromno novih prtičkov. V Luksemburgu pa res znajo poskrbeti za taki zbiralki kot sva midve. Še se bova vrnila tja, snujeta načrte Cvetka in Zdenka.

Zdenko je navdušila za zbiranje Cvetka, Cvetko pa sošolka Tina. Takrat je cel 1.c zbiral prtičke. Danes jih zbirava le še midve, ugotavlja Cvetka. Cvetka in Zdenka sta zelo ponosni na svoji zbirki. Prihodnje leto potujeta v Turčijo. Tam še nista bili. Njuni zbirki bodo zapolnili novi prtički.

LUNAS ET RAKETAS

(GRŠKOS ET LATINSKUM KOMEDIJOS)

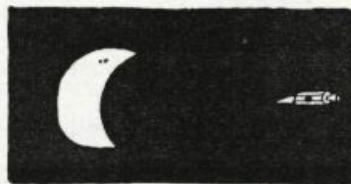
Lunas sanctus celos kantos, harbum nobile spectrum fobile.

Lunas perpetum tractus spardos et Rex caelestis. Samus lunas nočum. Lunas samus nei hočus. Lakotum dei. Et vitam lino venturas Pohorjum, Emona et Sancto Domingo. Per omnia zvezdum tuo mum commodore humus. Tractum septimus traversus tulum?

Et klamour ščinkavcum papigos fentos.

Taos mafios, dinkos Amerikanum živos, hočos Lunus ubitum. Bos toa allegros Amerikanos Siciljanos mafiosos uspelos? Tos vidos naos naslednjum slikos.

Gresten vius stavus, daos raketos uspelos from Amerikanus siciljanus mafiosos lunas ubitos? Jaos mislos lunus prekipelum lunus odrvelos from raketos amerikanus siciljanus mafiosos. Lunus hrabros. Lunus preživelum. Raketum amerikanus zaničos. Kampičič helda kolkum melda pešta felda. Rikus kirka kokodikus, krokodil...

...lepos ženscum.

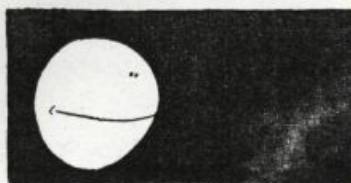
Sijos bralcum et desnum positiones čistos malos amerikanos raketum? Akos vios nei vidum raketos, slepos deus sum. Vzemos očalam eko rešpetinum via gledos durch penta šipos. E lunas napepos mišicum, daos vojnum osten-de nobis raketos. Sequentia

Matthaeum, Marcum, Lucam, Joannem. Totiuskeve breskve eklezie magnezie.

Habos avtorus nichtum gesgtum, daos raketos satelite im Luft vi-brierte? Raketum from Amerikanos mafiosum vios Siciljanus. Aos gledos Botrum uno on televisione perptum Marlon Brandos?

Kaos, kaj takos! Lu... raketos et mesecus postalus. Kaj takos! Tegum sios ne bios mislum. Paks jastos Stavros, Heidis et Helenum Blagnetos, Fornezie, hortensie mislum raketos amerikanus siciljanus mafiosos lunus kilum, nopte kilum paok jedum, noctus svetlos vio helos. Gloria! Meos vsius serum veselus. Amenum.

RECEPTI TETE ETE

Najprej vas vse prav lepo pozdravljam v tem kuharskem kotičku. Z združenimi močmi bomo poskusili obuditi stare recepte naših babic in tako skušali izboljšati stanje študentskih želodcev. Naj da ta kotiček hiter odgovor na vprašanje "kaj bom danes skuhal". Preden pa pričnemo s kuho, še en nasvet: kdor hitro kuha, je brez trebuha. Trebuh pa je simbol zdravja in sreče, zato kuhamo počasi in s preudarkom.

Danes bomo pripravljali mlečno kašo. Vzemi najpoprej iz svoje omare četrt litra kaše (to je približno ena skodelica) in jo prelij s toplo vodo, nato pa še z mrzlo vodo. A si naredila tako? Potem si najdi en lonec in vanjo daj to očiščeno kašo.

Vlij v lonec pol litra vode in kuhaj na vročem ognju 10 do 15 minut. V kiperbuš daj vedno kakšno večje poleno, da se ne boš prehitro utrudila, ko boš morala vsako minuto nalagati orehove trske. Ko je kaša kuhana, odlij vodo stran: v lijak, v školjko, ne pa na cvetlice, ker jih lahko popariš.

Zdaj pa pride najtežji del. Kaši prilij 1 liter toplega mleka, jo nekoliko osoli in kuhaj še četrt ure. Vmes lahko bereš kakšno lahko čtivo (Kekec nad samotnim breznom, Vike Viking). Potlej pa kuhano kašo stresi v skledo, jo potresi prav malo s cimetom in sladkorjem ali pa z nastrgano čokolado, pa tudi z medenjakovim nastrganim kruhom.

Mi smo kuhali kašo v vodi. Kaša pa je seveda okusnejša, če jo kuhaš kar v mleku. Samo to je problem, ker kaša ni vsaka enaka, ena popije več mokrote kot druga. Tako se lahko zgodi, da potem, ko si kašo skuhal, o mleku ni več duha ne sluha, ker je kaša vsega popila.

Potlej se usedi lepo za mizo in jej z žlico. Žlica naj bo čista, ker se drugače lahko prenesejo nate bacili. Mlečna kaša je zelo zdrava jed, še zlasti je zdrava za otroke. Tako so moj rajnki oča vedno djali: Mlečna kaša, otročja paša. Je dobra za lase in za brihtno glavo. Dober tek!

PIŠE CLAUDIO TIHONOV

POVESTICA NEVIDNICA

(Povest je napisana z limoninim sokom, zato držite pod papirjem svečo, v kolikor želite slediti napeti zgodbi o inšpektorju Derricku. Pazite, da ne boste zažgali cele Tribune.)

NAŠI POSLUŠALCI ČESTITAJO IN POZDRAVLJAJO

Jaka in Magda želita švojemu dojenčku Lukcu ob njegovem prvem rojstnem dnevu, da bi čim manj jokal in se več smehljaj. Želita mu, da bi kmalu shodil. Obenem pa mu pri-tiskata svoje ustne na njegova lička, da bodo žarela kot rdeča pesa. Naj mu Krtova pesem Pod zemljo rijem razvedri srce.

*Pod zemljo rijem,
pred ljudmi se skrijem.
Delam rad krtine,
da s svetlobe smrček zgine.
Pod zemljo rijem,
pred ljudmi se skrijem.*

(nadaljevanje prihodnjič)

SLAWOMIR MROŽEK

HAMLET

Poklical me je direktor in rekel:

- Čestitam, odločili smo se, da vam dodelimo vlogo Hamleta.

Kot vsak igralec sem vselej sanjal, da bi igral to vlogo. Zato sem bil ves iz sebe. Iskreno sem se zahvalil direktorju in mu obljubil, da bom storil vse, da bi opravičil njegovo zaupanje.

Pričeti bi se morale vaje, ko me je direktor spet poklical. Bil je videti nekoliko vznemirjen.

- Nastopile so posebne okoliščine. Ansambel meni, da je zastavljen kolektivni duh.

- To pomeni, da bo Hamleta igral nekdo drug?

- Ne, tudi to ne bi bilo v prid kolektivizmu. Vendar smo našli rešitev. Hamleta boste igrali vi in še osem drugih igralcev. Več kot devet takih, ki so bolj ali manj primerni za vlogo, na srečo nimam v ansamblu.

- Razumem, torej jaz in še osem na rezervni klopi.

- Ne, vsi naenkrat.

- Kako naenkrat... Najbrž ne v isti predstavi...

- Ja, v isti, vsak večer.

- To je vendar nemogoče! Devet Hamletov v enem Hamletu?

- Ja.

- Aha, to pomeni, da prvi odide, drugi nastopi in odide, nastopi tretji in tako naprej.

- Ne, ker se potem pojavi problem zaporedja. Treba je spoštovati enakopravnost. Nihče ne more biti prvi, niti drugi niti tretji. Pozabljate, da morajo imeti vsi enake možnosti.

- Kako torej?

- V zboru.

Sesedel sem se. Direktor je vstal, stopil izza mize in mi položil roko na ramo.

- Glavo pokonci! Družbeno bomo neoporečni, vendar tudi umetniško lahko veliko dosežemo. Imamo že režiserja, ki se bo tega lotil. Zelo zanimiv eksperiment, avantgarda. Razcepitev

Hamleta na devet osebnosti, razumete?

- Razumem. Psihologija dna.

- Imenitno ste to dojeli.

Potem se je sklonil in tiho dodal:

- Med nama rečeno, nihče vam ne bo prepovedal govoriti glasneje od drugih.

Začele so se vaje. Malce tesno je bilo v garderobi in na odru smo se spotikali drug ob drugega, vendar je zato nastal močan kolektivni duh.

Prišel je dan premiere. Prvo dejanje je nekako uspelo, toda ko je napočil prizor na pokopališču, sem ostal brez Yorickove lobanje, ker se je rekviziter zmotil in pripravil samo osem kosov. Zato sem hotel odvzeti lobanjo kolegu na levi strani, ta pa je ni hotel izpustiti in skupaj sva padla v grob. Medtem so se oni zgoraj začeli pretepati za najino lobanjo. Sedem jih je bilo in vsak je hotel imeti dve lobanji.

Devet primerov z navadnimi podplutbami, pet poškodb obraza in trije primeri vbodnih ran. Kdo je rekel, da je Hamlet tragedija posameznika?

PREVEDEL KLEMEN PISK

ŠALE

Janezek je v šoli vprašan zemljepis.

- Janezek, kje leži Afrika?

- Tule, odgovori Janezek in pokaže južno Ameriko.

- Ne, ne, to ni Afrika, dobro premisli!

Janezek premišljuje. Pravijo, da je podoben poštarju.

- Janezek, koliko nog ima polž?

- Če ima dve nogi, te z eno brcne, z drugo pa hodi. A na žalost ima samo eno, zato vedno samo brcne. Zato je vedno tako počasen. Mama pravi...

- Pomisli, Janezek, pomisli!

Janezek premišljuje. Jesen se bliža in mrzlo je na ulici.

Janezek v šoli dvigne roko in vpraša:

- S katero nogo lahko polž brcne, kadar gre na sprehod in hoče koga brcniti?

Učitelj mu odgovori:

- Janezek, kot veš, ima polž samo eno nogo. Zakaj si tega nisi zapomnil, ko smo prebirali snov o polžu? Aha, spomnil sem se: takrat si sedel v oslovski klopi.

Ko je Janezek prišel domov, je na vprašanje, kako je bilo v šoli, takole odgovoril:

- Gospod profesor je rekel, da polž brca z levo roko, jaz sem mu rekel, da to ni res, ker ima polž samo desno nogo. Tega ni vedel zato, ker je sedel v oslovski klopi.

Ko je Janezek nekoč vstopil v razred,

si ni snel baretke. Učitelj ga je opomnil: - Janezek, zakaj si nisi snel baretke?

- Mama mi je rekla, naj si ne snamem baretke, ker bi se lahko prehladil.

Ko pa se je vrnil domov, je rekel:

- Mama, prehladil sem se, kajti učitelj mi je ukazal, naj si snamem baretko.

Med razlago o predelovanju materiala je učitelj razlagal, kako se je človek, da bi se zavaroval pred mrazom, naučil uporabljati živalsko volno in rastlinska vlakna za izdelavo toplih oblačil in pokrival. Janezek se je zamislil in izjavil:

- Moj oče nosi klobuk. Če bi namreč kdaj hodil ob jezeru in padel v vodo, bi klobuk ostal na vodi in ljudje bi vedeli, na katerem mestu ga morajo iskati.

Po krajšem premisleku pa je dodal:

- Mi imamo že kupljen prostor na pokopališču. Teta pravi, da smo povsod prvi.

V kratkem se bodo znova začeli mesečni večeri.

SLAWOMIR MROŽEK

DREVO

S tanujem nedaleč od ceste. Zraven te ceste, na ovinku, raste drevo.

Ko sem bil otrok, je bila cesta še polje. To pomeni, da je bila poleti prašna, spomladi in v jeseni blatna, pozimi pa pokrita s snegom kot vsa polja. Zdaj je asfaltna ob vsakem letnem času.

Ko sem bil mlad, so po poti vozili kmečki vozovi z zapreženimi volovi, in to samo med sončnim vzhodom in zahodom. Vse sem poznal, ker so bili iz teh krajev. Konji so bili redkejši. Zdaj vozijo po cesti avtomobili podnevi in ponoči. Nobenega ne poznam, prikažejo se kar na lepem in izginejo neznano kam.

Samo drevo je ostalo isto, zeleno od pomladi do jeseni. Raste na moji zemlji.

Dobil sem pismo od Vlade. "Obstaja nevarnost," je pisalo v pismu, "da se avto zaleti v drevo, ker drevo stoji na ovinku. Zato je treba drevo posekati."

Potrlo me je. Kar je prav, je prav. Drevo res stoji na ovinku in vedno več je avtomobilov, ki vozijo vedno hitreje in neprevidno. Prej ali slej se bo nekdo zaletel v drevo.

Vzel sem torej dvocevko, se usedel pod drevo, in ko je pripeljal prvi, sem vanj pomeril in ustrelil. A nisem zadel. Zato so me aretirali in postavili pred sodišče.

Vrhovnemu sodišču sem pojasnil, da nisem zadel samo zato, ker slabo vidim, toda če bi mi dali očala, bi zagotovo zadel. Nič ni pomagalo.

Ni pravice na tem svetu. To je res, da se avto lahko zaleti v drevo in ga poškoduje. Ampak, ko bi mi vsaj dali očala in službeno municijo, potem bi neprestano sedel in pazil. Le zakaj bi drevo takoj posekali, ko pa obstajajo drugačni načini, da bi ga obvarovali pred nesrečo.

In to jih ne bi stalo nič, razen municije. Je to mar prevelik izdatek?

PREVEDEL KLEMEN PIŠK

		SESTRINI TOMBI KONCULI	FRANZ LEHR	NOVORNA NOTRANJA MINISTER FLA	RUBIN KATARISTA SINTANE	NOVELJ	ODNEVA ZA "SPRIMO" V GLASBI	KRALJ POD PRISKO GORO
		→						
USTVNIČNI GLAS								
KRIZANKA	15. IN 16. ŽENA SLOV. ROK. GRUPE V POZ. NAJ. AO. LETH						VSTRA JAPONSKA GLADNOLICA	
DEJNI PRITOK VOLGE V RUŠJI							TONI KRALJ HEMARPE DRYT	
HERDANLI ELBANSKI VODTELJI (ENVER)								KONEC MOUTVE
PRILIVNA NAZNOVNA DEJAVNA								
KRIZANKA	IZVAŠNI SVET RALJA						REMSKI 999 100 W ²	
KRIZANKA	↓	TIP TORDOVGA MOFODI	LEGENDARNI BRITANSKI KRALJ	ZARČNOVI NAMŠKI IGARLKE DRETRKE	KRIZANKA	DOBRIŠI ČOSKI ŽIGOSVI ŠIT, EGDI	ENGL. SVETLO PIVO	
BOGOSLUŽNI SPEN							NAJVEČI GAŠKI DEBAMTH	EVROPIKI VELETON
GAŠKI PRIZOV (1. STOL. PR. N. ST.)								USTNO-VELETON KARTAGONE
NOŠERNA RIBA				DEL SABLJE OBRANJE				TIGER
A. IN A. ČESKI		ROČENI GLASNI JOŠI BHOZ						MORVŠKI SVIŽENI JEZIK
V PRISKO GRM DRŽAVNO NERKOLDO			ITIL RTY KONEC ŽIVLJENJA			ZASTARLO IME ZA TROJEN BILAZOV RO-MAN (STRICH...)		MASON
KRIZANKA	DAVA ROKER ORG. V NIK. POZELI			OLIVNA IGENA VLADO. BR...	KRIZANKA	TOVARNO ČE-LJEV V TRAJČU PRAK. OVANSKI POLGLASHK		SIBIRSKI VELETON BALEKINA NERKIP
BOLEZEN DVRA								PREPOVNI ZA "STIMO" GRČIA
HANNOVER							AGANERNOVOY BOKLEK. BIKSTOS	
KUVA		MESTO V FRANCIJI OB LOHNI						PTIČI TATIKI

ISKRICA

Življenje je kot češnja, bolj ko ga stiskaš, več ven pride.

Krilatov

RADIO
POSLOVNI
VAL

88,4 FM

Telefon v studiu: (061) 302 526

Š T U D E N T S K I

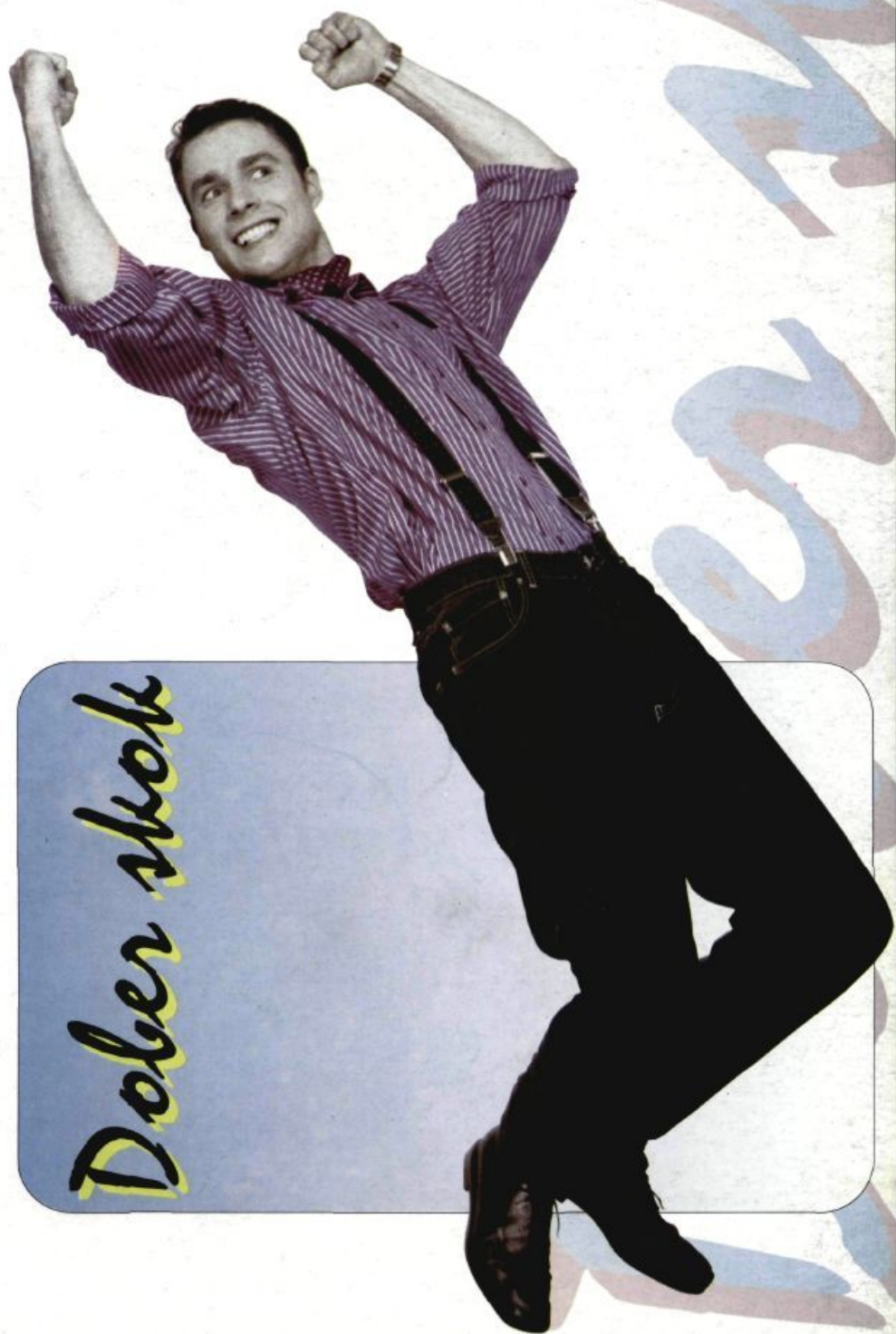
RAČUN

za dvig gotovine na bančnih avtomatih po celi Sloveniji
za plačevanje položnic ali polog gotovine na bančnih avtomatih
Nove Ljubljanske banke d.d., Ljubljana

možnost izredne prekoračitve stanja na računu
za brezplačno plačevanje blaga in storitev

za brezplačno vodenje računa

 Ljubljanska banka
NOVA LJUBLJANSKA BANKA D.D., LJUBLJANA

Dobri skok